

אוצר פניני החסידות

אוצר כלום
לפרשת השבוע

שופטים

מתורתו של אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א

'תמים תהיה עם ה' אלקיך'. פרוש, אפילו
כשתעסק בתורה שנאמר בה 'תורת ה' תמימה'. וזהו
שפתוב 'תמים תהיה', אפילו בעסק התורה, 'תהיה
עם ה' אלקיך', ולא תאמר שהתורה נקראת ממילא
תורת ה', רק תשגיח על זה היטב

(כתר שם טוב)

אוצר פניני החסידות:

א קדשת לוי | כפי שמלמד זכות על ישראל כף ידוהו בשמים וזקה בידו בראש השנה
א נחל קדושים | ישמר היטב חושי ואבריו שלא ימצא בהם חטא וכל יסורים שבאים עליו וזכר שהם לעוררו לתשובה
ב מגן חותם | שופטים ושוטרים - בטישת האדם את יצרו הרע
ב פתוחי חותם | שני מלאכים מלוים את האדם ומזהירים אותו שלא יחטא
ג באר מים חיים | סמיכות הפרש למצות יאהב - שלא יסרב האדם מחמת שמחתו ודבקותו שיצרו בטל ממנו
ד שפע חיים | טעם סמיכות פרשת רגלים לפרשת שפטים
ד עבודת ישראל | שחר - רמז למצפה לכפר עונותיו על ידי שבגישה אח"כ מצוות
ה מאור ושמש | כפי הדיעה שצדו לא יצא ידי חובתו בעבודתו כף ידוהו בשמים לכף זכות, ובכל יום יוסיף בעבודת השם
ו אגרא דכלה | לכל יום ולכל שעה תפקיד מחדש בעבודת ה'
ז מהר"ש | רמז למתהדר בדברי תורה שאינם שלו
ז דברי יחזקאל | מעשה פלא שארע לבעל הדברי יחזקאל אצל חמוי הגה"ק האריה דבי עלאי זיע"א
ח פתוחי חותם | תשיב יפרש קשיות ובעיות עם משה רבנו והמשיח
ח רמב"ן | ויח השם על משרתי מקדשו ולא יעזב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המפסול
ח חתם סופר | הגזן ממרא עוסק בתורה יומם ולילה ואינו יודע שדוקא החסידים שרום ה' בקרבם תורתם משתמרת
ט תולדות יעקב יוסף | יזכר תמיד ששנים מועטות שוהים בעולם הזה, וכל ימיו ישתדל להשיג הנצרך לעולם הבא שהוא נצחי
ט תפקרת שלמה | תורה לשמה מביאה להכיר חטאיו ולחזור בתשובה
י רמב"ן | על האדם להאמין שכל מארעותיו הם אף ורק ביד ה' ולפי התקרבותו לעבודתו
יא לקוטי הלכות | מעם ישראל נדרש להתעלות ולהתדבק בהנהגת עולם הבא בו יהיה בטול הטבע
יא שפת אמת | כפי מה שפניחים חפצי עולם הזה ומבטלים הטבע ומשתוקקים כף זוכים להתגלות אלקית
יב אגרא דכלה | בממון של אדם טמון כחו, לכן אין להשתדל לקבל ממון מאדם שאינו ראוי
יב אגרא דכלה | מצות הקמת הנביא בזמן הזה - צדיקים המתדבקים בקונם ורום ה' יחפו על לשונם באמירת דברי תורה
יד נעם אלימלך | כאשר יחזר בתשובה על כל מעשיו ויזכה לזכר מחשבותיו ולהשיב בגשמיית אל הקדשה
יד אור החיים | בצאת האדם למלחמה עם יצרו אל יתרא משפלותו ומפשלנות העבר, כי ה' אלקיו מבטיחו להיות בעזרו
טז אוהב ישראל | התורה מזהירה לשוב בתשובה מאהבה ובקרת בראש השנה ועשרת ימי תשובה
טז חדושי הרים | על האדם לברר לעצמו מצוה עשה אחת ומצות לא תעשה אחת שבהם יהיה נקי לחלוטין
טז אור החיים | הפסוק רומז על הסייע הנמשך לאדם ע"י הנשמה היתרה
יז דגל מחנה אפרים | הצדיקים עובדי השם בדבוקים בהשם ושיכנה מדברת מתוך גרונם ובכח זה מברכים לכל מי שיצאו
יח לקוטי תורה | בחדש אלול הוא זמן שהמלך בפרשה וכל החפץ ביטולו להתקרב אליו
יט חדושי הרים | חדש אלול קדם ראש השנה פתגמי צבאי קדם מלחמה
יט פרי צדיק | באור מנהג אמירת תקוני הזהר בחדש תשרי
יט שערי תשובה | רמז הפסוק 'אני תפילתי' על אלול ותשרי
כ סדור רבי שבתי | מעלת אמירת לך ה' אורי
כ ייטב לב | העובד את ה' עם פונה משתפת עובד את עצמו ואת רבו
כא דברי יואל | באור המעשה המובא במסכת מגלה בהוא נבאר דארבביה לריש לקיש
כב סיפורי החסידות
כו יומא דהיולא

אוצרות גאוני הדורות:

כח צורו המור | אחר שאדם שופט את עצמו וקורביו וכל לשפט אחרים
כח פתוחי חותם | המלאכים מזהירים לאדם כל יום שילך בדרך הנשנה
כח המגיד מדובנא | צריך האדם להשען על משפטי התורה ולא לסמוך על שכלו
כט רבנו בנתי | הצווי למלך שיגשה מהתורה עקר
ל רמב"ן | הנאה מה מנהג ונמאסת אצל האלהים אפלו במלך
לא חמדת ישראל | הצדיק יאריך ימים על ממלכתו כשלא ירוב לבבו
לב ארחות צדיקים | הבוטח בבורא יש לו מנוחת הנפש ואינו נטרד לרדף אחר מזונותיו על חשבון עבודת ה'
לב מסלת ישראל | מדת הבשוחן מסירה מהאדם את הדאגה ומתוף כף שכלו פנוי לעבודת הבורא
לב מהרש"א | על האדם לבקש צרכיו ממת הרממים ולא לפנות לסגלות ורחינות שונות
לג השליה הקדוש | קשהאדם חוטא עושה רשמו ופגם פניו וכןככול גם למעלה
לד נחל קדושים | על ידי למוד תורה בעננה נצול מיצר הרע
לד שפתי כהן | הצווי ליוצאי המלחמה
לד מהרש"א | העוסקין בתורה מזונותיהו מבטחין
לה אדרת אליהו | הכנעת מדת הדין
לו מעשי רבותינו | הארה חסידית מן הפרשה
מ ספרי ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה

פְּרֻשֵׁת שִׁפְטִים

עבודת ישראל

רבי ישראל מקוֹנִיץ זיע"א

פְּרֻשֵׁת שִׁפְטִים נקראת בחדש אֱלוֹל לרמז לאדם לשפט עצמו על מעלליו ולשוב בתשובה

הַגְּהָה הַפְּרֻשָּׁה הַזֹּאת נקראת תמיד בחדש אֱלוֹל, אֲשֶׁר הוּכַן הַעֵת לְכָל אִישׁ שִׁיָּשׁוּב לְבוּרָאוֹ וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתָו אֲשֶׁר חָטָא כָּל הַשָּׁנָה עַל יְדֵי תְּרֻמַּת וְהַהוֹרֵי הַתְּשׁוּבָה וּבְכִי וּמִסְפַּד עַל עֲוֹנוֹתָיו שֶׁעָבְרוּ רֵאשׁוֹ וְכוּ'. לְכֵן הַזְּהִירָה הַתּוֹרָה 'שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים', כִּי הֵם נִקְרָאִים עֵינֵי הַעֲדָה, וְכֵן יֵשׁ לְאָדָם לְהַעֲמִיד עַל עֲצָמוֹ שׁוֹפְטִים – הֵם הַעֵינִים שֶׁלוֹ, לְנַכַּח יְבִיטוֹ עַל דְּרָכָו וּלְפַלֵּס מַעְגַּל נְתִיב. וְכֵן הָאֲזִינִים וְנִקְבֵי הַחֹטֵם וְהַפֶּה, כִּי ד' תְּלָלֵי דְגִלְגָּלְתָּא הֵם נִקְרָאִים שְׁעָרִים לְנֶפֶשׁ בְּנֹדַע, וְזֶה 'בְּכָל שְׁעָרֶיךָ', וְלִשְׁפֹּט אֶת עֲצָמוֹ עַל כָּל מַעֲלָלוֹ:

לשפט את העם משפט צדק, ללמד צדקה וזכות על כל זרע ישראל, ואז האדם מעורר השער של מעלה, ועל ידי זה יוצא בדין וזכאי במשפט של מעלה, כי במדה שאדם מודר מודרין לו (סוטה ט):

שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ (טו יח)

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א

כפי שמלמד זכות על ישראל כך ידונוהו

בשמים ויזכה בדין בראש השנה

הַגְּהָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹפֵט אֶת כְּנֻסַּת יִשְׂרָאֵל בְּבֹא יוֹם הַמִּשְׁפָּט בְּגִדְל רַחֲמָיו וּתְסֻדָּיו, אֲךָ צְרִיכִין אֲתַעֲרוֹתָא דְלִתְמָא לְעוֹרֵר אֶת הַמִּדָּה שֶׁל רַחֲמָנוֹת לְמַעְלָה, וְעַל יְדֵי מָה נִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַמִּדָּה שֶׁל חֶסֶד, כְּשֶׁאֲנִי לְמִטָּה מִתְנַהֲגִים בְּחֶסֶד וּמְלַמְדִים זְכוֹת עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְדוּנֹן לְכַף זְכוֹת, וְאֵז עַל יְדֵי זֶה גַם מְלַמְעָלָה נִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַמִּדָּה, וּמְלַמְדִין גַּם עָלָיו וְגַם עַל כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל חֶסֶדִים. וְאִם כֵּן הָאָדָם מְעוֹרֵר בְּעוֹבְדָא שְׁלֵמָטָה, הַשְּׁעַר הַעֲלִיּוֹן לְפִתַּח שְׁעָרֵי חֶסֶד לְהַרְיֵק בְּרָכָה עַל כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה שְׂתוּבָה שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ, רָצָה לומר שְׂתוּבָה בְּעֲצָמְךָ תִּתְחַנֵּן וְתִכְיַן הַמִּשְׁפָּט שֶׁל מַעְלָה עַל יְדֵי 'שְׁעָרֶיךָ', וְהוּא הַשְּׁעָרִים שֶׁלְךָ שְׂתוּבָה עוֹשָׂה וּמְעוֹרֵר בְּמַעֲשֶׂיךָ. וְזֶהוּ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשְׁפֹּט צְדָק, רָצָה לומר כָּל אִישׁ יִלְמַד אֶת עֲצָמוֹ לְהִתְנַהֵג

נחל קדומים

רבי חיים יוסף דוד אבולאי זיע"א

ישמר היטב חושינו ואבריו שלא ימצא בהם חטא וכל יסורים שבאים עליו

יזכר שהם לעוררו לתשובה

'שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ' וְגו'. פֶּרֶשׁ רַבְנֵי מַהֲרַח"ו וְ"ל דִּישׁ לְאָדָם כְּפָה שְׁעָרִים. שְׁעַר הַקְּדוּשָׁה, שְׁעַר הַשְּׂמֵעַ, שְׁעַר הַרִיחַ, שְׁעַר הַדְּבֹר, שְׁעַר הַמַּשׂוּשׁ. וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה אָדָם בְּעֲצָמוֹ דִּין עַל כָּל עֲגִיגוּי וְזַקָּק עֵינָיו. וְזֶהוּ שְׂתוּבָה שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ לְשׁוֹן יְחִיד, וְלְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל דְּבַר. וְזֶהוּ שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ, שֶׁכָּל אָדָם יִגְדֵר גְּדֵר בְּכָל שְׁעָרָיו, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יְבִיט בְּעֵרִיזוֹת, וְלֹא יִשְׁמַע דְּבָרִים הָאֲסוּרִים, וְלֹא יִרִחַ רִיחַ עָרוּהָ וְעַבְדוּתָהּ זָרָה, וְלֹא יְדַבֵּר דְּבַר אֲסוּר, וְלֹא יִלְךְ

פה 'תדריך', 'למען תחיה' דרשעים בחייהם קרויים מתים, ו'נרשפת את הארץ' החיים:

מגן אבות

רבי שלמה זלמן מקאפוסט זיע"א

שופטים ושוטרים - בטישת האדם את יצרו הרע

'שפטים' הוא ענין המשפט, הפדרת הרע, ו'שוטרים' פרש רש"י הרודים במקל שישמעו לדברי השופט. והענין בעבודה, הוא ענין הבטושים שיבטש האדם את עצמו, כמו שאיתא בזהר אכריו רב מתיבתא בגן עדן כו' גופא דלא סליק ביה נהורא כו' מבטשין ליה ויגהר. שענין הבטושים הוא כמאמר רז"ל לעולם יגזיז אדם יצר טוב על יצר הרע, היינו שישיל עליו אימה ופחד מהענשים שיכול להיות בעולם הזה ובעולם הבא, ועל ידי זה ישר לבו בקרבו שיהיה רוח נשברה לב נשבר ונדקה גבוה בעיניו גמאס, ואז יפרד היצר הרע ממנו, ושהו ענין המשפט הפדרת הרע ממנו ובעצרת הרע מקרנף כו'. ובאזהרותא דלתתא אתערותא דלעילא ימשך על ידי זה ה"ג קדשות בבחינת ציון, להיות חזק בריחי שעריד' שלא ימשך יניקה לסטרא אחרא כי אם בסטרא דקדושה, ושיוכל למשך כל המשכות הנ"ל בפנימיות המלכות בנסת ישראל, ובגשמות ישראל למטה:

שפטים ושוטרים תתן לה בכל שעריד אשר ה' אלהיך נתן לה לשבטיד ושפטו את העם משפט צדק. לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. צדק צדק תרדף למען תחיה ונרשפת את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לה. (טו יח-כ)

לעברה, ולא יגע לערוה. ולזה אמר לשון יחיד 'תתן לה בכל שעריד', ואז נאמר עליו פתחו שערים מדה כנגד מדה, ויזכה שיפתחו לו שערים של י"ש עולמות. ומכאן לרקיע כמה מקטרגים וכמה מלאכי חבלה, והו' רקיעים כמה שערים לכל רקיע וכמה שומרין. וכשהעלה הנשמה אם זכאה פותחין, ואם לאו דוחין אותה ונוצלים השערים בפניה, ומי שישפיל לתן בחייו ויפתחו לו שערים עליונים עד כאן דברי מהרר"ז ז"ל. ואחר זמן ראיתי שכן פתב הרב של"ה במסריו עין שם.

ואפשר לסיים הפתוב לפי דרכו ז"ל 'שפטים ושוטרים תתן לה בכל שעריד' כמ"ש הרב ז"ל, 'לשבטיד' הם היסורים, כמו שכתוב בשוחר טוב על פסוק (תהלים נג ד) 'שבטיד ומשענתך המה ינחמני', 'שבטיד' אלו יסורים. וצריד להתישב ולדון על היסורים למה באו, וזה שכתוב שופטים וכו' לשבטיד אלו יסורים, אשר ה' אלהיך נתן לה, שזו מדת רחמי כפאשר ייסר איש את בנו להעיר לב נרדם לשוב בתשובה, ו'שפטו את העם' הם אכריו, כמו שאמרו פ"ג דנדרים עיר קטנה זה הגור, ואנשים בה מעט אלו האכרים, וקשים שופטים השכל הטוב והישר ונשמת שדי, ושפטו את העם הם אכריו, משפט צדק אם חטאו ליסרם ולסגפם.

'לא תטה משפט', לא תקבש סגורון כי הגם שאין אדם רואה חובה לעצמו, אם יסתפל היטב בעיניו ישר ודין האמת 'לא תכיר פנים', לא תלך אחר מראית העין כטענת נחש הקדמוני ותאנה לעינים. 'ולא תקח שחד', דומני עושה עברה ומצליח, וזה שחד סטרא אחרא. ולפי האמת הוא לזמן מועט, ובחן לשון הזהב דאמור רבנן שעה משחקת לו, שעה דיקא כלומר זמן מועט, 'כי השחד יעור עיני חכמים', כמה גדולים מאד טעו ביצרים הרע ונתעורו. 'ויסלף דברי צדיקים' שמענות בעיניו דברי חכמים ונראה לו שהם מקלקלים. 'צדק צדק' תורה שבכתב ושבעל

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחי צדקא זי"ע

שני מלאכים מלווים את האדם ומזהירים אותו שלא יחטא

אָפּשָׁר לרמוז על פי מה שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג קעה): על פסוק (תהלים צא יא) 'כי מלאכיו יצוה לך', דשני מלאכים עשה הקדוש ברוך הוא עם האדם להורותו ולהזהירו בכל יום ויום ללכת בדרך ישרה, כשהוא קם בבקר ממטתו ופקח עיניו אומרים לו 'עיניך לנכח יביטו' (משלי ד כה), פתח פיו לדבר אומרים לו 'נצר לשונך מרע' (תהלים לד יד), קם ללכת אומרים לו 'פלא מעגל רגלך' (משלי שם פסוק כו), אי שמע להו מוטב, ואי לא שבקין לה ואזליו, ויהשטן עמד על ימינו לשטנו' (זכריה ג א). והנה מי שיצאת ה' נגד פניו מאמת ומקלם דברי חכמים, ויכשמו דברי הזהר הקדוש הקדושים האלה יקשרם על לבו ויגעשם עטרה על ראשו, וידע ונאמנה בודאי גמור שהמלאכים הנזכרים הם עמו והם מזהירים אותו, וצריך לשמע לאזהרתם כדי שלא יכרחו ממנו, רק ישארו עמו ויהיו בעוזריו נגד יצר הרע וחילותיו, אף כשלא ישמע להם הם בורחים ממנו, ומיד נמסר ביד יצר הרע ויעושה בו כרצונו:

משה מזהיר את ישראל שישמעו למלאכים וישמרו מן החטא

וזהו שבא משה רבנו עליו השלום בכאן להזהיר את ישראל. אמר להם, חזקו ואמצו ללכת בדרך ישרה כדי שהמלאכים החונים עמכם ישארו תמיד עמכם ויהיו בעזרתכם נגד היצר הרע, שהרי המלאכים האלה על ידיכם יחנו ועל ידיכם יסעו, אם תשמעו לאזהרתם שם יחנו עמכם תמיד, ואם לאו, משם נסעו. וזהו שאמר 'שפטים ושטרס', הם המלאכים ששולח לך הקדוש ברוך הוא להזהירך ולהורותך דרך ישרה, אף דע לך שאף על גב שהקדוש ברוך הוא שולחם לך, מכל מקום קביעותם ותינתם תלוי בדרך כניכור, וזהו שאמר 'תתן לך', אתה הוא שצריך לתן להם

מקום כדי לתנות עמך ולא יכרחו, וזהו 'תתן לך', בדרך תלוי תנינתם ותינתם עמך. ולכן הזהר ושמר אברך, שבכל אבר ואבר מזהירים לך עליו שלא לחטא, וכך צריך לתן בדעתך בכל עת כדי שתשמר אברך, וזהו 'תתן לך בכל שצריך', 'שצריך' הם כל אברך, שכל אבר ואבר נקרא שער בפני עצמו, כגון העינים והאזנים והחטם והפה והידיים והרגלים והלב. ולכן [ראה הקדוש ברוך הוא] למנות המלאכים האלה לתתם להיותם חונים תמיד עמך ליסרך ולהורות לך דרך ישרה. וזהו שאמר 'אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך', דהינו, המלאכים נתנם הקדוש ברוך הוא לך כדי ליסרך בדברי שבט מוסר כדי להרחיקך מן החטא, 'לשבטיך' לשון שבט מוסר. 'ושפטו את העם משפט צדק', 'העם' הם אברך, דהינו, דע לך (שאמס) [שהם] שופטים ומורים לך משפט צדק:

דברי המלאכים אל האדם שיזהר

מלחטא ויעסק בתורה ומצוות

וזהו שאומרים לך, 'לא תטה משפט', דהינו, המשפט שכתב הקדוש ברוך הוא בתורה לא תטה ממנו, רק מה שאסור אסור ומה שמתר מתר. 'לא תכיר פנים', כאן רומז לפנים של סטרא אחרא, משום דכל חטא שאדם עושה נקרא נושא פנים לסטרא אחרא, שהקדוש ברוך הוא צוה שלא לעשות רצון לסטרא אחרא, והעושה לו רצון נמצא נושא לו פנים. ו'לא תקח שחד', כאן רומז שלא ישמע לעצת יצר הרע הבא לאדם בשחד דברים, עשה מצות ועשה עברות, ויהיו המצות שתעשה יותר מן העברות, ויבזה אתה נמלט באותו עולם, אל תשמע לשחד דבריו אלה, כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך.

'כי השחד יעור עיני חכמים', דהינו, כשתערב טמאה עם טהרה, בזה מצא יצר הרע יד לשלט בך ותהיה מחלקו ומסמא עיניך מלעשות רצון ה'. וגם כן 'ויסלף דברי צדיקם', דהינו, בעת שמערב עברות עם מצות ועם תורה ותפלה, כל תורה שאתה לומד באותו זמן ותפלות שאתה מתפלל הכל בטל ומבטל,

וביותר במה שצננו ברב אהבתו ו'לא ירא' פני ריבם איש כמתנת ירו וגו', הישער דבר הזה שצנור העולמים ברוך הוא צננו להוליך דורו ומתנה אליו יתברך בבואנו לראות פניו ביום שמחתו ושמחתנו, הלא ודאי ודאי אם לא היה נאסר מאתו יתברך לאבד עצמו לדעת, היינו מוליכים לו לדורו את נפשותינו ונשמותינו ממש לזבח אותנו על מזבחו לעולה ברב אהבה ושמחה.

יציא בן פאָשר יבוא האדם לאהבה ושמחה ודבקות בזה, פן ישפח את הדברים האלה אשר על לבבו מהאויב ושונאו הטמון בקרבו וצפון אתו, וידמה לו שפבר עבר ובטל מן העולם, וגם אחר אשר יעברו הימים האדירים האלה מי השמחה, ידמה לו שפבר זכחו ביום חגנו, לא יתן לב עליו. לזה הזהירה התורה ואמרה 'שפטים ושטרים תתן לה' – שלא תדמה בנפשוך כי פבר אתה הצדיק שלא ישלט בך היצר הרע, כי אם 'שופטים וגו' – תן על לבך ששניהם שופטים ומושלין בך, והזהר והזהר מהם ומהמונם, ואז טוב לה סלה:

וזהו 'ויסלף דברי צדיקים' הם דברים המצדקים. לכן השמר שלא תערב חל וטמאה בקדושה ובטהרה, רק 'צדק צדק תרדף'. כפל מלת 'צדק' שתי פעמים, להזהיר אזהרה אחר אזהרה כדי שתהיה זהיר לרדף אחר האמת עד הקצה האחרון. ודהינו, כל מה שתעשה ממעשים טובים, לא תאמר פבר השלמתי חקי בדרך זה, רק אמר עדין לא הועלתי, וחזר ועשה. והנה 'צדק' נקרא גם פן על שם התורה, שנגמרו (פסוק יח) 'משפט צדק', ודהינו, אם למדת תורה הרבה אל תאמר פבר השלמתי חקי, רק חזר ולמד, וזהו הפסל. וגם פן 'צדק' לשון צדקה, אם נתת צדקה הרבה אל תאמר די בזה, רק חזר ותן. והנה 'צדק צדק תרדף' ראשי תבות 'צצת' חסרה, לרמוז דצריך להיות וריז במצות ציזית. ועוד, ראשי תבות של 'צדק צדק תרדף' גימטריא 'תפילין', דצריך לזהר במצות תפילין. וכל זה 'למען תחיה וירשית את הארץ', היא ארץ העליונה:

באר מים חיים

רבי חיים מצ'רנוביץ זיע"א

סמיכות הפרשה למצות ראייה - שלא יסבר האדם מחמת שמחתו ודבקותו שיצרו בטל ממנו

כמכו הכתוב למה שלמעלה למצות הראיה. כי הנה השלש רגלים הללו בזמן שבית המקדש היה קיים, ובפרט בחג האסיף תקופת השנה שסגמה התורה בו שהוא זמן שמחה לכל. והתורה הזהירה על השמחה ואמרה (לעיל טו טז) 'ויהיית אף שמח', וענין השמחה הוא מחמת רב אהבה למקום ברוך הוא עד אין שעור ונדר, הישער השמחה הנה שצנה אלהינו יתברך שמו לבוא שלש פעמים בשנה לראות פניו, הניש חף מתוק מזה. האם יציר שלא יצמא נפשו ויכמה בשרו, ונפשו ורוחו ונשמתו אליו יאסף מרב האהבה והשמחה הלזו.

שפע חיים

רבי יקותיאל יהודה מצאנז זיע"א

טעם סמיכות פרשת רגלים לפרשת שפטים

זכה ק מוהרצ"א זי"ע כותב בכני יששכר (הקדמה לספרו, ועוד) שבזמן שבני ישראל מתאספים אצל הצדיק, כמו בליל שבת קדש וכדומה, מקבלים הצדיקים השפעות מן השמים והם משפיעים זאת על בני ישראל, ולכן נזהרים לומר אז דברי תורה. גם מוצדים ורגלים נחשבים לזמנים מיעדים להמשיך השפעות טובות על ישראל, בהתאסף עם רב יחדיו, ואז מתברכים בני ישראל מן השמים על ידי הפהנים, שנגמרו

לה' והוא מתפלל איזה תפלה כראוי או שלומד קצת תורה ועושה מצוה לשמה, בפתח פתאום היצר הרע בוער בו פתגור בגסות רוח וכא לידי גאות חלילה, ומחמת זה מתקלקל כל דרוך טוב. ואמרו חז"ל (סוטה ד) כל המתגאה פאלו עובד עבודה זרה. וכן הזהירה התורה כאן 'לא תשע לך אשרה אצל מזבח ה' אלהיך ולא תקים לך מצבה', 'לך' בייקא, דהיינו אתה בעצמך ובמחשבתך של גאות נדמית כאשרה וכמצבה אשר שגא ה' אלהיך.

הדרך הראויה בעבודת הבורא - התחזקות בידיעה שרצון הבורא בעבודת שוכני חמר, ומאיך שפלות עצמית

והנה דרוך העבודה הנכונה, להסתפל תמיד על גדלות הבורא ברוך הוא אשר ברא השמים ושמי השמים וכל צבאם, ומכלם עקר רצונו בעבודת האדם השפל, אחרי אשר יטהר וינבח את יצרו הרע ויעסק בתורה ובעבודה זו תפלה מעמק הלב וערכה לה' מנחתו. ובכל זאת צריך לזכר שפלותו וחסאתו מימי קדם, ולהכנע ולהיות לו רוח נשברה, ועל פי שגוי אלה הדרכים תפון העבודה לה'. אמנם מי שמתפלל ועובד לה' רק במחשבת גדלות הבורא ואינו מקטין את עצמו, אשר על ידי כן הוא מתגאה ברוחו לאמר ברוך ה' אני מתפלל ועוסק בתורה ובמצוות, או להפך מי שמתפלל על עצמו שהוא אין ואפס, רק שהוא בבחינת מרה שחורה, שמתמרמר כל כך עד שלא נאמין שהקדוש ברוך הוא ישמע לתפלתו, ואם כן למה יתפלל בחנם, הנה תועבת ה' גם שגיהם. ועל זה איתא בסוף ספר תקוני זוה"ק רמז מאמר חז"ל (תגינה ב) סימא באחת מעיניו פטור מן הראיה, פי האדם צריך לפקח עינים, אחר להסתפל על גבהות הבורא ברוך הוא ורצונו בעבודת שוכני בתי חמר, והשגוי לזכר קטנות עצמו, עד אשר יצמד בחיל וירעה וילקיים לפגיו נעבד ביראה ופחד:

להם (במדבר ו כג) 'כה תכרכו את בני ישראל וגו'', וברגלים עולים הכהנים לדוכן אף בזמן הנה, בכל מקום. הכהנים הם הצדיקים, והם לא מברכים מטעם עצמם, אלא היא ברכה מן השמים שרק עוברת דרכם, כפי שמשמע מלשון הפסוק שם 'ואני אברכם' שהברכה באה ממקור הברכות.

לכן נסמכה פרשת הרגלים בסוף פרשת ראה לפרשת 'שפטים ושטרים תתן לך', לפי שברגלים מתאספים רבבות אלפי ישראל לעלות לרגל, ואז צריכים שופטי ישראל הצדיקים, להמשיך לבני ישראל השפעות טובות לכל איש ואיש די פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה אשר יחסר להם, שמתבוא הברכה ממקור עליון מצור כל העולמים ב"ה:

ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים וגו' לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך (טו יט-כא)

עבודת ישראל

רבי ישראל מסובליץ זיע"א

שחד - רמז למצפה לכפר עונותיו על ידי שיצשה אה"כ מצוות

ואמר הכתוב 'ולא תקח שחד', דהיינו שדרוך היצר הרע לפתות בני אדם ולהפילם בפרשת החטא ועוון, ואחר כך הוא מתנחם ועושה מצוה או לומד תורה, ואמר בלבו שנתכפר לו העברה עד שימלאנו לבו לשוב לעשות הרע. ולכן הזהירה התורה מדרוך הנה, כי הוא פועל שחד המעורר עיני חכמים, כי לא כן הדרב, שכר מצוה לחוד ועגש העברה לחוד, ואין העברה מתפגרת רק עם התשובה האמתית אשר על ידה לא ישוב עוד לכסלה.

'לא תטע לך אשרה' - רמז לגאון

והנה יש עוד ממשול על הדרוך, הגם שאדם מתחרט כראוי ומתחיל לשוב

צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ
אשר ה' אלקיך נתן לך (טו כ)

מאור ושמש

רבי קלונימוס קלמו עפשטיין זיע"א

כפי הידיעה שעדין לא יצא ידי חובתו בעבודה כד ידיונהו בשמים לכפ זכות, ובכל יום יוסיף בעבודת השם

או יאמר 'צדק צדק תרדף למען תחיה וגו' לא תטע לך אשרה וגו' ולא תקים לך מצבה אשר שגא וגו'. יש לתקור על אמרו 'צדק צדק' כפל הלשון כנ"ל, שהיא מיתר. גם על אמרו 'לא תטע לך אשרה' לפי פשוטו אין ענינו למקרא שלפניו. גם אמרו 'אשר תעשה לך' היא מיתר. גם איננו מוכן לפי פשוטו למה קראו לתמוזבח על שם היחיד, הלא לכלל כל ישראל נעשה. גם אמרו 'לא תקים וגו' אשר שגא ה" מה היא השגאה ומה שעמה.

אמנם יראה לרמו בזה, עצה וגבורה למלחמה עם יצור לב האדם, כי האדם העובד ה' יתברך שמו, צריך לתן אל לבו לכל יגדל בעיניו מעשהו ועבודת בוראו, גם אם הרבה עשה ותורת אלהיו בקרבו, ושים מגמתו לידע ולהנדע אשר עדין לא יצא ידי חובתו גם אפס קצה העבודה התמה. ואם אמר יאמר העובד השם כי כבר הוא שומר אמונים ומקים כל האזהרות והצוויים, ואיה איפה מקום להקטין מעשהו בעיניו. לזה באתה תורתנו הקדושה להזהיר על זה, ובפרטות בימים הקדושים והנוראים, אשר רמזו חז"ל באמרים (תנחומא משפטים ה) בזמן שיש דין למטה - אין דין למעלה, שפונתם שאם האדם דן את עצמו מפני אשר יראה בעיניו ולכבו יבין קצר עבודת בוראו, ומפני זה ידכה ישח ויכנע לפני אלהיו - אז אין דין למעלה, שאין דנין אותו למעלה במדת הדין, אפס מכריעין אותו לכף זכות. וכיוצא בזה אמרנו על פסוק (דברים טו יח) 'שפטים ושטרס תתן לך', שרומז בזה שיתן ויהיה לעצמו שופט ושוטר, וישפט את עצמו תמיד על קצר עבודתו.

ונה אמרו 'צדק צדק תרדף', באורו שהגם שזכר שמרה נפשך האזהרות והצוויים ואתה בגדר צדק, אף על פי כן צדק תרדף, שתראה לרדף צדקה לדעת ולמצא, כי עוד לא השלמת פעלת היום, ולהצדיק מעשך יותר ויותר מכאן ולהבא, ועל ידי זה יכריעוך לזכות, ולא תהיה הנדון במדת הדין פנוקר. וזהו אמרו 'למען תחיה וירשת את הארץ' ורמז להארץ העליונה. ואחר פן מורה לנו הכתוב מהות ההכנעה לאיש השלם במעשיו, כי הגה ידוע כי רב התורה והמצוות הם מכנים בשם מזבח, כמאמר חז"ל (מנחות יז) ששלחנו של אדם מכפר עליו, וגם עסק התורה מכפר. וגם אצל התפלה מצינו כתוב אומר (הושע יד ג) 'ונשלמה פרים שפתינו'. וזהו אמרו 'לא תטע לך אשרה כל עץ', הגה ידוע שצדיק נקרא 'כל' וגם נקרא 'עץ', כמאמר הכתוב (במדבר יג כ) 'הגש בה עץ', ואשרה הוא מלשון 'אשרי' (תהלים א א) - 'לשון תהלה ותפארת, ורמו שלא יבא בקרבך שום התפארות על עסק עבודתך, שתחזיק עצמך לצדיק וזהו כל עץ פמוכן. וזהו אמרו 'אצל מזבח וגו' אשר תעשה לך', באורו שאם תעשה לך מזבח מהתורה או מתפלה, או הכנסת אורחים שהיא גם כן דגמת מזבח כנ"ל ששלחנו של אדם כו', לא תהיה תפארתך בזה כי הרבה עשית, והאיש אשר יעלה אל לבו שום פניה בעבודתו יתברך להתברך מעט בלבבו, בזאת יבחן פי עוד לא תפון עבודתו. ואחר זה רומז לנו הכתוב עוד ענין אחר להרגיש על ידו קצר יד העבודה, פי הנה הגבר אשר הקם עול ונכון לבו בעבודת בוראו - ראוי שיעלה במעלות גבוה מעל גבוה, ולהוסיף יום יום שכל ואמין - כח בעבודת השם יתברך. אכן האיש אשר ישאר נציב במצב אחד והפעלתו היום כתמול שלשום בלי תוספות - זה לאות פי עווננו במדרגה פחותה, ולא השיג נעימות אור השם יתברך ועבודתו, וזהו 'לא תקים לך מצבה' באורו שלא תשאר במצב אחד, 'אשר שגא ה' אלהיך' פי עבודה כזו בלתי רצויה לפני יתברך:

והגד לך ושמעתי ודרשתי היטב והנה אמת נכון
הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל (י"ד)

מהר"ש

רבי שר שלום מבעלזא זיע"א

רמז למתהדר בדברי תורה שאינם שלו

והגד לך ושמעתי ודרשתי היטב והנה אמת
נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת
בישראל'. רצה לומר, כפאשר 'הגד לך' איזה
דבר תורה 'ושמעתי' את הדבר הזה, ואחר
כך 'ודרשתי היטב' את הדבר הזה בשמך ולא
בשם אמרו, אף על פי שהדבר תורה אמתי
הוא ונכון הדבר, ולא בדרך פלפולים של
הכל, עם כל זה – הכי ראוי שתהא נעשית
'תועבה' כזאת בישראל, לגנב מאחר דבר
תורה ולומר בשמך:

כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' ובאת אל הכהנים
וגו' ודרשתי והגידו לך את דבר המשפט (י"ח)

דברי יחזקאל

רבי יחזקאל משינאווה זיע"א

מעשה פלא שארע לבעל הדברי יחזקאל
אצל חמיו הגה"ק האר"ה דבי עלאי
זיע"א

באב"ד מזונות אצל מורי חמי הגאון הקדוש
אר"ה דבי עלאי זלה"ה, עלה בדיעתי
לשאל עצת קדשו בענין מענינים, וכשבאתי
לפניו דבר עם אהד ואמר בזה הלשון, פאסטען
אז מען קען מהיכי תיתי [לצום באם אפּשׂר,
מהיכי תיתי], אף שאין זה העקר. וכאשר
שמעתי דברי קדשו לא שאלתי אותו יותר,
כי שמעתי תשובה על אשר רציתי לשאל.
ואמרת אז בלבי, דזה פרוש הפתוב 'כי
יפלא ממך דבר למשפט וגו' ובאת
אל הכהנים וגו' ודרשתי והגידו לך את דבר
המשפט'. ולכאורה הנה צריך לומר ודרשתי,
הינו שתשאל אותם. אף הפרוש כך, דאם

ולא תקים לך מצבה אשר שגא ה' אלהיך (טו כב)

אגרא דכלה

רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א

לכל יום ולכל שעה תפקיד מחדש
בעבודת ה'

יש לרְבֹדְקָה, למה ליה למימר 'אשר שגא
וכו', בודאי כיון שמוקד על זה, בודאי
זה תועבת י"י אשר שגא וכו', וקרי לא אמר
כן בכל הלאוין. והנראה לפרש ברמז לעבודתו
תברך שמו, דהנה יש בני אדם שיש להם
חק קבוע ומעמד ומצב, ככה נעשו כל זמיהם
וככה התנהגו לכל יזיוו ממנהגם, ויש לנו
במקלה מצדיקים שאין יום דומה לחברו ואין
שעה דומה לחברתה, והבן מה שאימא ביה
הקדוש (תיקו"ז כב סה). לבושין דהוא לבש
בצפרא לא לביש ברמשא, ממילא בכל שעה
יש עבודה אחרת, ויצטרף האדם שיהיו כל
מעשיו לשם שמים בכל שעה לפי המצטרף
באמת לעבודתו תברך, אין מן הצורך להאריך
המשכיל יתבונן דבר מתוך דבר.

והנה אימא בור"ח (יתרו טו): כפאשר נתן י"י
ית' תורתו לעמו ישראל, נתפשטה המ"ם
סוּמָה דאלק"ם ונעשה אלק"ך, על כן אמר
אנכי י"י אלקי"ך (שמות כ ב), והכונה על פי
דרך הנ"ל לאמירתו תברך אנכי הו"ה אלקי"ך,
דייקא בפרטות לכל אהד בפני עצמו שאני
אלקיך מיחד לך בפני עצמך להו"ה חדשה,
שאני מהנה אותך בכל עת ואני בעל היכלת
שלך בכל עת ורגע, ובדרך זה תהיה עבודתך
לי בכל פעם לפי ההנהגה החדשה והזמן
המצטרף, והבן.

וזהו שאמר ברמז 'ולא תקים לך מצבה'
– היינו מצמד ומצב שזאת תהיה
עבודתך בתמידות כלי שנוי, ואמר בטעם
'אשר שגא י"י אלקיך' – פי בשביל זה אמר
השם תברך – הו"ה אלקי"ך, ואם תעשה
עבודתך במשפט אהד תמיד, וזהו אשר שגא
י"י אלקי"ך, והבן כי אי אפּשׂר לפרש הכל
בכתב, והמשכיל יבין:

כֵּן תִּיקוּ הוּא תַּרְגוּם שֶׁל 'תְּקוּם'. וְחֹזֵר וְדַרְשָׁה כַּפְשָׁטָה, תַּדַּע אֵימָתַי: תִּחְבְּרֵר לָךְ הַדָּבָר שֶׁנִּתְקַשְׁיֶת בּוֹ, עַד שֶׁתְּקוּם וְתַעֲלֶה אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ, דְּהִינּוּ, כְּשִׁיבּוֹא מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אֲמֵן וְיִקְבֹּץ נְפֻצוֹתֵינוּ אֶל בֵּית קְדֻשָׁנוּ וְתַפְאֲרָתֵנוּ, אֹז בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְיִכְאַתְּ אֶל הַכְּהֻנִּים הַלְלוּם! הֵם מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם וְאֵלֵיהוּ זְכוּר לְטוֹב, וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּיָמֵם הָהֵם הוּא מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, וְדַרְשָׁתְּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמְּשָׁפֵט:

על פי התורה אשר יודע ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (י"א)

רַמְבַּ"ן

רבי משה בן נחמן זיע"א

רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול

הַצִּדִּיק בַּמַּצְוָה הַזֹּאת גָּדוֹל מְאֹד, כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה לָנוּ בְּכַתָּב, וְיָדוּעַ הוּא שְׁלֵא לְשִׁתּוֹ הַדְּעוֹת בְּכָל הַדְּבָרִים הַנּוֹלָדִים, וְהִגָּה יָרְבוּ הַמַּחְלֻקוֹת וְתַעֲשֶׂה הַתּוֹרָה כַּמָּה תּוֹרוֹת. וְחִתֵּךְ לָנוּ הַכָּתוּב הַדִּין שֶׁנִּשְׁמַע לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל הַעוֹמֵד לִפְנֵי הַשֵּׁם בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר, בְּכָל מָה שְׁיֵאמְרוּ לָנוּ בְּפִרוּשׁ הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁקָּבְלוּ פִּרוּשׁוֹ עַד מִפִּי עַד וּמִשָּׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה, אוֹ שְׁיֵאמְרוּ בֵּן לִפִּי מִשְׁמַעוֹת הַמַּקְרָא אוֹ בְּנֻתָהּ, כִּי עַל הַדְּעַת שְׁלֵהֶם הוּא נוֹתֵן (ס"א ל"ג) לָהֶם הַתּוֹרָה, אֲפֹלוּ יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּמַחְלִיף הַיָּמִין בְּשִׂמְאֵל, וְכָל שֶׁפָּן שְׂשִׂישׁ לָךְ לְחֶשֶׁב שֶׁהֵם אוֹמְרִים עַל יָמִין שֶׁהוּא יָמִין. כִּי רוּחַ הַשֵּׁם עַל מְשִׁרְתֵי מִקְדָּשׁוֹ וְלֹא יַעֲזוֹב אֵת חֲסִידָיו, לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ מִן הַטְּעוֹת וּמִן הַמַּכְשׁוֹל. וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי (שׁוֹפְטִים קנח) אֲפֹלוּ מִרְאִין בְּעֵינֶיךָ עַל הַיָּמִין שֶׁהוּא שְׂמֵאל וְעַל שְׂמֵאל שֶׁהוּא יָמִין שָׁמַע לָהֶם (וּרְאָה ספר החינוך):

הָאֵדָם מְסַפֵּק בְּאִיזוֹ דָּבָר מִדְּרָכֵי ה' הַאִיף לְעֵשׂוֹת, יִלָּךְ לְהַצְדִּיקִים וְיִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם שֶׁל הַצְדִּיקִים, מִמֵּילָא יָדוּעַ לוֹ הַאִיף לְהַתְּנַהֵג. וְזֶה 'וְדַרְשָׁתְּ' – כְּשֶׁתִּדְרֹשׁ בַּלְבָבְךָ לְכַד אַף בְּלֹא שְׂאֵלַת פִּיָּהֶם, וְהִגִּידוּ לָךְ מִעֲצָמָם אֵת דְּבַר הַמְּשָׁפֵט מִה שְׂשִׂישׁ לָךְ לְעֵשׂוֹת:

כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועליה אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. וכאתה אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט (י"ח-ט)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

תשבי פרש קשיות ובקיות עם משה רבנו והמשיח

אֲפֹשֶׁר לְרַמּוֹ, דְּהִגָּה יָדוּעַ שֶׁהַדָּבָר שֶׁנִּתְקַשְׁוּ בּוֹ הָאֲמוּרָאִים הִנִּיחוּ אוֹתוֹ בְּלִשׁוֹן 'תִּיקוּ', וּמֵלֶת 'תִּיקוּ' רְאֵשֵׁי תְבוֹת תִּשְׁבִּי 'פִּרְשׁ קְשִׁיּוֹת וּבְקִיּוֹת, דְּהִינּוּ, עַד שֶׁיִּבּוֹא אֵלֵיהוּ עִם מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אֲמֵן וְיִתְרַץ הַכֹּל. וְהִכִּי נָמִי כַּמָּה מַחְלֻקוֹת בֵּין הַתַּנְאִים וּבֵין הָאֲמוּרָאִים, וְכִשִּׁיבּוֹא אֵלֵיהוּ 'פִּרְשׁ הַכֹּל. וְהִגָּה אַף עַל פִּי שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים שְׂאֵלֵהוּ 'פִּרְשׁ, לֹא הוּא לְבַדּוֹ, שְׁהָרִי אֵלֵיהוּ הוּא תַלְמִידוֹ שֶׁל מִשָּׁה, וְאֵם מִשָּׁה אֵינּוּ יָדוּעַ אֵלֵיהוּ מִנֵּן לוֹ. אֶלָּא פְּשוֹט הוּא שְׁעַל יָדֵי מִשָּׁה וְאֵלֵיהוּ וּמְשִׁיחַ צְדָקְנוּ יִתְפָּרֵשׁ הַכֹּל:

הַרְמֵז בַּסּוּפָא

וְאֲפֹשֶׁר דְּלָזָה רַמְזוּ מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבַר לְמִשְׁפָּט' וְנִשׁ צְדָדִין לְכֹאֵן וּלְכֹאֵן, תַּדַּע מִה תַּעֲשֶׂה, וְקָמַת וְעֲלִית', מֵלֶת 'וְעֲלִית' גִּימַטְרִיא 'תִּיקוּ', וְהִכִּי פִּרוּשׁוֹ, דְּהִינּוּ 'וְקָמַת וְעֲלִית', הוֹקִים דְּבַר שֶׁנִּתְקַשְׁיֶת בּוֹ בְּתִיקוּ, דְּהִגָּה 'וְקָמַת' אוֹתִיּוֹת 'תְּקוּם', וְהִכִּי קָאָמַר 'תְּקוּם תִּיקוּ'. וְהִגָּה גַם

בקרבם ותורתם משתמרת ומכונים ההלכה אל האמת. והיינו דקאמר 'אשר יעשה בזון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך', הואיל ועומד לשרת וטרוד בשרותו, משום הכי יהיה לו טענה לזוד בזון שלא לשמע. והנה זה מקל עבודת ה' בעיני ישראל שארית העם, שיאמרו קדושי עליין אינם בני תורה, על כן במיתתו של זה הזקן נאמר יכל העם ישמעו' שזה נוגע לכל העם מקצה:

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך (יז טו)

תולדות יעקב יוסף

רבי יעקב יוסף מפולנאה זיע"א

זכר תמיד ששנים מועטות שוהים בעולם הזה, וכל ימיו ישתדל להשיג הנצרך לעולם הבא שהוא נצחי

מצוה 'שום תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי וגו' מקרב אחיך תשים עליך מלך וגו' למען יאריך ימים' וגו' (יז טו - טז). לבאר המשך הפסוקים (דברים ז יב) 'יהיה עקב תשמעונו וגו'. דאיתא בחובת הלבבות שער עבודת אלהים פרק ט' וז"ל שבמדינת הודו הספימו מדינה א' למנות עליהם איש נכרי למלך בכל שנה, וכאשר תשלים לו השנה יוציאווהו מביניהם, ויחזר על הענין אשר היה עליו קדם שנתמנה. והיה איש אחד שנתנהו למלך, סכל לא ידע סודם, וקבץ ממונות ויבנה ארמונות וחוץ, והשתדל להביא כל אשר היה לו חוץ למדינה ממון ואשה ובנים אל המדינה הזאת, וכאשר נשלמה לו השנה הוציאווהו אנשי המדינה נעור וריק מן הכל, והתחרט והתאבל על טרחתו, ויבנה וקבץ ממון לזולתו. אחר כך הספימו למנות עליהם איש נכרי נלכב ונבון, וכאשר נתמנה עליהם בחר מהם איש אחד והטיב עמו, ושאל אותו על מנהגי העם ודתיהם עם מי שנתמנה

והאיש אשר יעשה בזון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך או אל השופט ומת האיש ההוא ובערת תרע מישראל (יז יב)

חתם סופר

רבי משה סופר זיע"א

הזקן ממרא עוסק בתורה יומם ולילה וסבור הוא שאינו צריך לקבל הוראה מהכהן העוסק בעבודה, ואינו יודע שדוקא חסידים שרוח ה' בקרבם תורתם משתמרת

'והאיש אשר יעשה בזון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך וגו' וכל העם ישמעו ויראו. יש לדרוק מאי שיכות דכל העם, זהו מוסר ואזהרה לגדולי ישראל שלא ירבו מחלקת אכל כל העם מה להם ולו. וביותר צריך עיון מאי טעמא האריך כאן אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך, ולא אמר סתם אל הכהן או אל השופט, כדכתיב בתחלת הפרשה 'אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. וינראה לעניות דעתי, אמרו חז"ל חסידים הראשונים היו שוהין שעה א' קדם תפלתם וכו', ופריך תורתך מתי משתמרת, ומשני כיון שחסידים הם תורתם משתמרת מאליהן (ברכות לב:).

והנה בתחלת הפרשה הזהיר שיעלו אל השופט אשר יהיה בימים ההם, פרוש רש"י אין לך אלא שופט שבגמיר, שלא יאמרו שני הצדדים אנו מחלקים בדרך מי יכריע, הלא אלו שבירושלים אינם חשובים נגדנו בלום, על כן הזהיר אין לך אלא שופט שבגמיר. וצוה וקמף ועלית' על כל פנים, אף עתה שפבר עלו ושמעו מפייהם, באיזה טענה ימנה הזקן הזה, אי לא שיאמר אני בעל מלאכה א' עוסק בתורה ומעצן בה יומם ולילה, והכהן הזה ויבכרו מצאתים חסידים ואנשי מעשה שוהין שעה אחת ומתפללין, ומקריבים קרבנות כל היום וכל הלילה לא יחשו, ותורתם מתי משתמרת שיבאו וכריעו עלי, ולא יאמין כיון שחסידים הם רוח ה'

וַיֵּאָסֶף כָּל אוֹצְרוֹת חֲמֻדָּה בַּעֲקֵב לְעוֹלָם הַבָּא, וְזֵהוּ שִׁפְתוֹת 'תְּשֻׁמְעוּן' לְשׁוֹן אֲסִיפָה, כַּמ"ש (שמואל א' טו ד) וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת הַעֵם וְק"ל:

וְהִיתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו לְשִׂמְרָת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֵת חֻקִּים הָאֵלֹהִים לַעֲשֹׂתָם (יו יט)

תַּפְאֵרֶת שְׁלֹמֹה

רבי שלמה מרדומסק זיע"א

תּוֹרָה לְשִׁמְחָה מְבִיאָה לְהַכִּיר חֻטְאֵיו וְלְחַזֵּר בַּתְּשׁוּבָה

'וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה' וְגו'. הַנִּרְאָה לִי לְבָאָר עַל פִּי מַה שְׂאֵמְרוּ בְּגִמְרָא (ברכות ה) פִּשְׁפֹּשׁ וְלֹא מִצָּא יִתְּלָה בְּכַטּוֹל תּוֹרָה. דְּלִכְאוּרָה תְּמוּהָ מַה זֶה פִּשְׁפֹּשׁ וְלֹא מִצָּא, הֲלֹא נִרְאָה לְעֵינַי שְׁלֹא לְמַד. אֲכַן יִבָּאֵר עַל פִּי מַה שְׂאוּמְרִים וְהָאֵר עֵינַיִנוּ בְּתוֹרָתְךָ, שֶׁהָאֵדָם צָרִיף לְלַמַּד בְּאוֹתוֹ בְּחִינָה שִׁיְהִיָּה כַח בְּלִמּוּדוֹ הַזּוֹרוֹת לוֹ דְרָף הִישְׁרָה, וְלַעֲוֹרָר לְכַבּוֹ לְהַעֲלוֹת עַל זְכוּרָנוּ לְתַקֵּן כָּל פְּגָם וְחֻטְאִים אֲשֶׁר עָשָׂה מְעוּדוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו. וְזֵהוּ שִׁפְתוֹת (דברים א א) 'אֵלֹהִים הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מִשָּׁה', 'דְּבָרִים' הֵם דְּבָרֵי תוֹכְחָה, שִׁיְהִיָּה כַח בְּדְבָרֵי תּוֹרָה שְׁלוֹ לְהַבִּיאֵו לְתוֹכְחַת מוֹסֵר. וְזֵהוּ שִׁפְתוֹת בְּפִרְקֵי אֲבוֹת (פ"ו מ"א) כָּל הַלּוּמַד תּוֹרָה לְשִׁמְחָה זוֹכֵה לְדְבָרִים הַרְבֵּה, רָצָה לומר לְדְבָרֵי תוֹכְחַת מוֹסֵר, דָּאֵם אֵינּוּ לומַד לְשִׁמְחָה הַנָּה דְרָף הַיֵּצֵר הָרַע לְסִמּוֹת עֵינָיו לְבַל יֵדַע דְרָף נִכְחָה וְדִרְכּוֹ יִשָּׁר בְּעֵינָיו. כִּמוֹ שִׁפְתוֹת בְּפִסּוּק (תהלים קיח ז) 'ה' לִי בְּעֵזְרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאָי', כִּי עַל דְרָף זֶה הַתְּפִלָּל דְּוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִהְיֶה בְּעֵזְרוֹ נִגְדַּד הַיֵּצֵר הָרַע הַמְּסַמָּא אֶת עֵינָיו, וְנִרְאָה לוֹ שְׁעוֹשָׂה הַכֵּל בְּדִרְךָ מִצְוָה וְאֵינּוּ מִבִּין שֶׁהוּא עֹבֵרָה. 'וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאָי', בְּמַה שֶׁהַיֵּצֵר הָרַע מְסִיתוֹ לְעֹבֵרָה וְנִרְאָה בְּעֵינָיו שֶׁדְרָף לֹא טוֹבָה הוּא, זֹאת אוֹכַל לְרְאוֹת בְּעֵצְמֵי הַנִּצְצַל מִתְּאוֹת הַיֵּצֵר

עֲלֵיהֶם קָדָם, וְגִלְגָּה לוֹ סוּדָם, וְכֹאשֶׁר יֵדַע מִזֶּה לֹא נִתְעַסַּק בְּמֵאוּמָה מִמָּה שֶׁנִּתְעַסַּק הָרִאשׁוֹן, אֶף הַשְּׁתַדֵּל וְטָרַח לְהוֹצִיא כָּל דְּבָרֵי יָקָר שִׁיְהִי בְּמִדְיָנָה הַהוּא לְמִדְיָנָה אַחֲרָת, וְלֹא בְּטַח בְּגִדְלָתָם וּבְכַבּוּדָם, וְהִיָּה מִצְטַעַר עַל מַעוֹט הַזְּמַן לְהוֹצִיא כָּל מִתְמוּדוֹת מֵהֶם, וְהִיָּה שְׂמַח בְּצֵאתוֹ מֵהֶם אֶל מְנוּחָה וְכַבוֹד וְעֶשְׂרוֹ וְכו', יעו"ש. וְהַנִּמְשָׁל יוֹכֵן, שֶׁהוּא חַיִּי הָאֵדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, מֶלֶךְ לְפִי שְׁעָה, וְהַסְּכֵל עוֹשֶׂה וְכו'.

וּבְזֶה יוֹכֵן פִּרְשַׁת הַמֶּלֶךְ הַנ"ל, דְּקָאֵי עַל אֲדָם א', שֶׁהוּא בְּכָל זְמַן, וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ בְּנִדְרִים (לב:) עִיר קִטְנָה וְגו' וְכֹא מֶלֶךְ גְּדוֹל וְכו', יעו"ש. וְזֵהוּ שִׁפְתוֹת 'לֹא תוֹכֵל לְתַת עֲלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי' שְׂאֵינּוּ יוֹדַע מְנַהֲגֵי עוֹלָם הַזֶּה, שִׁיְרָצָה לְעֲשׂוֹת קְבַע מִן עוֹלָם הַזֶּה, כִּי אִם 'מִקְרָב אַחֲרֶיךָ תִּשִּׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ', שִׁיֵּדַע מְנַהֲגֵי מִדְיָנָה זֹאת שֶׁהוּא עוֹלָם הַזֶּה אַחֲרֵי מַעֲט שָׁנִים הוֹלֵךְ מִמִּדְיָנָה זֹאת עֵוֹר וְרִיק. לְכַף יַעֲשֶׂה גְרוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכָל יָמָיו יִשְׁתַּדֵּל עַל עוֹלָם הַבָּא שֶׁהִיא חַי וְקַיִם, וְאֵז יִאֲרִיף יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ, בְּעוֹלָם שֶׁכֵּל אֶרֶץ, וְק"ל.

וְזֵהוּ עֲצָמוֹ רָמְזוֹ חו"ל בְּש"ס דְּבַכָּא בְּתַרָּא (א'), תַּנּוּ רַבָּנָן מַעֲשֶׂה בְּמוֹנְכּוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁבּוֹבּוֹ אוֹצְרוֹתָיו בְּשָׁנֵי וְכו' עַד אֲבוֹתַי גָּזְזוּ לְמִטָּה וְאֲנִי גָּזַזְתִּי לְמַעֲלָה. וּכְמוֹ שֶׁבָּאָר בְּעוֹלָלוֹת אֲפֻרִים (כָּל חֵלֶק רִאשׁוֹן) יעו"ש. וְזֵהוּ שְׂאֵמְרוֹ חו"ל (תמ"ד לב) אֵיזָה חֲכָם הִרְעָאָה אֶת הַנּוֹלָד, לְאַחֵר זְמַן, וְלֹא לְקִנְיָנֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהִיא רַק תְּאוּהָ לְעֵינַיִם לְפִי שְׁעָה.

וְאֶבְשֶׁר שֶׁזֶהוּ גַם כֵּן רָמַז לְמַה שְׂאֵמְרוֹ חו"ל בְּפִסּוּק (קהלת ב"ד) 'הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֵאוּשׁוֹ' וְגו'. רָצָה לומר שֶׁיִּסְתַּפֵּל לְמִרְחוּק מִגְבַּה הָרֵאשׁ שֶׁהִיא לְמַעֲלָה שֶׁבְּכָל הַגּוֹף, מַה שְׂאֵין כֵּן הַפְּסִיל שְׂאֵינּוּ מְסַתַּפֵּל לְמִרְחוּק רַק לְפִי שְׁעָה, קָרָה לוֹ כְּמִקְרָה הַפְּסִיל הַנ"ל, אֲשֶׁר יֵגַע בְּשָׁנֵי עֵנְיָנִים וְהַפְּסִיד בְּשָׁנֵי הַמְּקוּמוֹת הַנ"ל. וּבְזֶה כּוֹן הַפְּסוּק בְּתַרָּא 'וְהִיָּה', שֶׁהִיא שְׂמַחָה, יִהְיֶה לְאִישׁ 'עַקֵּב תְּשֻׁמְעוּן', אִם יוֹדַע נְמוּסֵי מִדְיָנָה זֹאת, עֶסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהִיא רַק מְלֻכּוֹת לְפִי שְׁעָה,

עושה כל והוא היודע אמתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרש העמידות, מנביאי או מאנשי חסידיו, רצוני לומר אורים ותמים. ולא נדרש מהוברי שמים ולא מזולתם, ולא נבטח שיבואו דבריהם על כל פנים. אכל אם נשמע דבר מהם נאמר, הכל בידי שמים, כי הוא אלהי האלהים עליון על הכל היכול בכל, משנה מערכות הכוכבים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים וקוסמים והולל. ונאמין שכל הבאות תהינה כפי התקרב האדם לעבודתו. וליפוך אחר אזרת שאלת העמידות מקוסם ודרוש בעד החיים אל המתים, אמר שתהיה תמים עם השם בכל אלה, ולא תירא ממגיד עתיד, אכל מנביאו תדרש ואליו תשמע (וראה עוד רמב"ן בראשית יז א):

לקוטי הלכות

רבי נמו מברסלב זיע"א

מעם ישראל נדרש להתעלות ולהתדבק בהנהגת עולם הבא בו יהיה בטול הטבע

זה שפתוב אצל אסור שלא לדרש במכשפים ומעוננים 'תמים תהיה עם ה' אלקיך'. עם ה' אלקיך דיקא. ה' אלקים זה בחינת שם מלא, בחינת עלמא דאתי, שאז יהיה ה' אחד ושמו אחד, בחינת ה' הוא האלקים, בחינת פלו טוב. כמו שדרשו רז"ל וכמוכא בדברי רבנו ז"ל בכמה מקומות. פי אז יתבטל הטבע ויתנהג על ידי השגחתו לבד. והשגחתו יתברך הוא פלו טוב פלו חסד, בחינת עולם חסד יבנה. כי הטבע הוא הסתרת השגחתו יתברך, בחינת דין, בחינת 'אלקים' גימטריא 'הטבע' פמוכא.

כי באמת גם הטבע הוא מתנהג על ידי השגחתו יתברך, רק שהשגחה היא נסתרת ונעלמת בבחינת הסתרה בבחינת דין. וכשנתגלה ההשגחה אזי הוא פלו טוב פלו חסד, שזה

הרע. וזה היה גם כן טעות השבטים במכירת יוסף נראה בעיניהם כי הוא מצוה, עד אשר באו לידי הנסיון במצרים ואמרו 'אכל אשמים אנחנו' וגו' (בראשית מב כא), פמבאר במקום אחר באריכות.

וזהו שאומרים והאר עינינו בתורתך, שעל ידי למוד התורה תאיר עיני לראות מה שפגמתי ועשיתי עד כה שלא פהגן. אכל בלמוד שלא לשמה, הנה איתא ובוטל מדברי תורה, אף שהוא לומד בהתמדה הוא כמו שאינו כלל, כמו בחמץ שהוא בעין ומדאורייתא כבטול בעלמא סגי ואינו עושה פרות כלל, וזה שאמרו בגמרא יתלה כבטול תורה כמו שאינו כלל. ונחזור לבאור הפתוב 'וקרא בו כל ימי חייו', בשעה שהוא לומד וקורא בתורה, יהיו כל ימי חייו עומדים נגד עיני לראות מה שעשה שלא פהגן, כאשר כח התורה להורות לו תוכחת מוסר, כמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג כג): ומודעת ליה חוביה. 'למען ילמד ליראה' כו', שיהיה כח הלמוד להביאו לידי יראת שמים יותר אחר הלמוד מאשר היה מקדם פמוכא במקום אחר. וזה הענין הרמוז על ימי הרצון חדש אלול שנקרא תשובת השנה, שיהיה כח בהאדם להביא הרצון בהרהור תשובה, לנכון לחסן מה שפגם בכל השנה. אמן כן יהי רצון:

תמים תהיה עם ה' אלקיך (התהלך עמו בתמימות ותעפה לו, ולא תחקר אחר העמידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו, רש"י (יח יג))

רמב"ן

רבי משה בן נחמן זיע"א

על האדם להאמין שכל מארעותיו הם אד ורק ביד ה' ולפי התקרבותו לעבודתו וטעם 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', שנגיד לבכנו אליו לבדו, ונאמין שהוא לבדו

הדברים חסרים ואין יכולין לבוא אל השלמות רק בהתקרבותם אליו ותברך, ולזה מיוחדים בני ישראל שיכולין לקבל השלמות מאתו ותברך, לכן נקראים השולמית. ולפי שנתקשר זה השלמות בעולם, לכן המעוננים וקוסמין מבקשין תחבולות על ידי הכשוף לקבל פח בתקמת הטבע, ולא זה הדבר לבוא אל השלמות, ואדרבא מוסיפין להתחסר. רק בני ישראל נאמר עליהם 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', ואדרבא על ידי בטול כל הדעת והתחממות אליו ותברך זוכין אל השלמות, כמו שכתוב (בראשית י"א) 'התהלך לפני והיה תמים'. ושבת שנקרא שלום הוא סודותא על זה, ששל ידי שבני ישראל מבטלין כל המעשים בשבת קדש לכבודו ותברך זוכין לנשמה תרה, והיא השלמות שמקבלין מאתו ותברך, ועל זה נתקן כל שיר השירים 'ישכני כו', 'משכני' כו', (שה"ש א' ב ו ד) לקבל השלמה מאתו ותברך כמו שהוכנו בני ישראל לזה בקבלת התורה:

כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים וכו' ישמעו ואתה לא כן נתן יי אלוקיך (יה"ד)

אגרא דכלה

רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א

במזון של אדם טמון כחו, לכן אין להשתדל לקבל מזון מאדם שאינו ראוי ויש להתבונן מהו הנתנית טעם למה שלמעלה נאמר 'תמים תהיה וכו'', ואמר לנתנית טעם 'כי הגוים האלה'. ב', למה אמר אשר אתה יורש אותם דהוא מיתר. ג', אמרו 'אתה לא כן נתן וכו' אינו מוכן, וכבר דברו בזה כל המפרשים. ואגב זה נדקדק עוד בהתחלת הפרשה (יה"ט) 'כי אתה בא אל הארץ אשר יי אלוקיך נתן לך לא תלמד וכו'', וזה אינו מצוה התלויים בארץ ואסור גם כן בחוץ לארץ.

בחינת חדוש העולם, בחינת עולם חסד ופנה, כי אז יתנהג על ידי השגחה לכד פנ"ל. ואז יתגלה כי פלו אחר, כי גם הטבע הוא השגחה, כי ה' אחר וישמו אחר, בחינת ה' הוא האלקים. ה' הוא בחינת השגחה, בחינת חסד, אלקים בחינת דין, בחינת הטבע פנ"ל. ולעמיד יתגלה כי ה' הוא האלקים, כי פלו טוב פלו אחר, כי גם הטבע תהיה נכללת בהשגחה, כי פלו חד פנ"ל.

ואנחנו עם קדוש מצוים גם עכשו לאדבקא מחשבתא בעלמא דאחי, ולהמשיך בחינת עלמא דאחי בחינת השגחה גם בזה העולם. כי זה עקר עבודתנו שיהיה נכלל זה העולם בבחינת עלמא דאחי, שיהיה פלו אחר. ועל פן אנו מצוין שלא לדרש באותות השמים ולא במנחשים ומעוננים, רק להאמין בה' כדי לזכות על ידי זה לבחינת השגחה, בחינת עלמא דאחי וכו'.

וזה בחינת 'תמים', כי זה עקר התמימות והשלמות - שאין בו שום חסרון, כי כל החסרונות והדינים הם בבחינת הטבע שניקתה מבחינת דין, מבחינת אלקים, אבל בבחינת השגחה, בחינת עלמא דאחי אין שום חסרון ודין כלל, כי פלו טוב פנ"ל (מעונן מנחש ה"ב אות ב):

שפת אמת

רבי יהודה לייב מגור זיע"א

כפי מה שמוניחים חפצי עולם הזה ומבטלים הטבע ומשותקקים כף זוכים להתגלות אלקית 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' כו'. כי הקדוש ברוך הוא נקרא מלך שהשלוש שלו, פרוש כי השרש והשלמות והתכלית מכל הדברים הוא בו ותברך וזה בחינת מלך שהשלוש שלו, וכח מלכותו ותברך משלים ומנהיג הכל כמו שאומרים 'וקנה הכל', וכל

בבואו ל'ארץ נכסי חוץ ל'ארץ אינן פדאין לי, וצ'שאם פמין פרי ונתנם לעשו פדיוע מרז"ל (שמו"ר לא יו). ותבין לפי זה גם במנחה ששלח לעשו, נאמר (בראשית לב יד) 'ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו', וכבר דברו בזה מה הוא מ"ן הב"א בידו, רצ"ל מן מה שסגל בתחבולתו על ידי השתדלות במקלות וכיוצא, מזה שלח 'מנחה לעשו אחיו', מה שאין בן מה שהש"י ש'עצמו פעל ועשה, כמאמר המלאך 'נארא' העתדים העלים על הצאן' (בראשית לא יב), הנה מתת אלקים הוא הגם ש'היה בחוץ ל'ארץ לא אכפת ליה.

הש"ת מבטיח לעם ישראל שברשתם את הגוים שבא"י לא יפעל עליהם רכושם לשנות את קדשתם

והגדה בכאן הש"י נתן לישראל את כל טוב ארצות הגוים האלה ממונם ורכושם המה יירשום, הנה יש לחוש כי כח הפועל בנפעל, ובכח הרכוש האלה טמון מדות הרעות של הגוים, הנה באשר יהנו ישראל ממנו יש לחוש ש'יקנו קננו בנפשם לעשות כמעשיהם, אכל לא בן הוא, כי ישראל יירשום ירשה ונתונה מאת הש"י, והש"י הוא הבעלים של הרכוש.

ונה שהתחיל 'כי אתה בא אל הארץ אשר י"י אלקיך נתן לך', ואין זה בהשתדלותך לקח מיד הרשעים האלה, רק הש"י נתן לך, על בן אני מבטיחך ש'על ידי זה לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם'. ואחר כך מצוה בצווי (פסוק ט) 'לא ימצא בך וכו'', ואחר כך הנהיר אזהרה כוללת לכל זמן 'תמים תהיה עם י"י אלקיך', רצ"ל בשלמות ותמימות תהיה עם י"י שלא תשתדל. ולא תאמר הן אמת שהכל פעלה מאת י"י, אכל מן הצדך גם בן להשתדלותי, וזה לא נקרא תמימות ושלמות עם י"י, רק שב והקבד והש"י 'שלח לך את הנרצה לך. ואז תהיה תמים עם י"י, ולא יבא לך מזה פעל מגנה ח"ו מלח הפועל שבממון הנותן, כי הש"י הוא הנותן לך והוא הבעלים ואין כאן בית מחוש. ואמר לראיה

והנראה להבין הדבר, על פי קבלתנו מרבתינו, כח הפועל בנפעל, ממילא ממונו ורכושו של אדם שהאדם מסגלו על ידי מעשיו, הנה יש בממון ורכוש שהוא כח הפועל, על בן נאסר לנו לפרט מתבת המוסין (כ"ק קיג), כיון שכל הפועל יש בממון שהוא והאדם הכשר יקחנו לעצמו – הנה יגרם לנפשו פעלת זרות כפי כח הפועל הנפשי מבצעים הראשונים.

בעינינו ראינו אנשים אשר פתם היצר לתבע חלקם לקבל ממונו מכל אדם והשפיע זאת עליהם ול"ע נתרקנו מאהבת ה'

ועתה אם עיני שכל לך תבין את אשר לפניך אשר בעינינו ראינו כמה אנשי שם אשר פתם היצר לתבע חלקם, והשתדלו בפרנסתם לקבל ממון מכל אדם, ונשארו אחר כך בלים ריקים, כי הממון שסגלו מבני בלי שם, דבק בם ובנפשם וכבתה השלקת אש אשר בער בקרבם באהבת היוצר כל.

והנה לפי זה יהיה אסור לקבל ממון מכל אדם גם בזולת השתדלות, זה אינו, כי אם האדם אינו משתדל, רק הש"י שולח לו ממון על ידי איש פדטי, הנה מתת אלקים הוא והש"י נקרא בעליו של הממון – הוא יופיע ומזמין לו את הנאות לו ולנשמתו, (ואף על פי בן ידוע מאנשי מעשה רבתינו הקדושים בעלי רוח הקדש באשר בא לידם איזה ממון מאנשים בלתי הגונים, לא רצו להנות ממנו בכדי שלא יקנו קננו בנפשם מלח הפועל שבקרב הממון, וכבר היה לי פתחון פה לפני רבתינו בנדון זה, ואמר לי ש'על כל פנים בממון בזה בבוא לידי האדם, ראה האיש המקבל שיבא לידי איש אשר לא מבני עצמו הוא).

המונחה ששלח יעקב לעשו היה מהממון שסגל מלכו בתחבולותיו ולא ממה שסבב הש"ת ש'רויח אצלו

ומצאתי סמיכות לזה בתורתנו מעגן יעקב שהשתדל במקלות, ואמר אחר כך

הם בכטול הרגשותיהם, ואינם זוכרים אחר כף מה שהופיע להם השם במענה פיהם על איזה פסוק שבתורה דרכי השי"ת.

והנה הנלכב השומע לצדיק כזה שמדבר דברי תורה, מחייב להטות אָזְן לְכָל תּבִּיחַ וְתִבְחָה שְׁשׁוּמַע, כי בְּדַאי יִשְׁמַע עֲצוֹת לְנַפְשׁוֹ, כי הצדיק הנדבק בקונו מתלבש בו אור השופע מאין סוף ב"ה לומר דבריו בתורתו ית' מה שנוגע לְכָל נֶפֶשׁ הַשׁוֹמֵעַ. והנה הוא דבר נבדק בגסיונות למשכילים, לא נכחיש אותן זולת תועי רוח וחסרי מדע. וגם הצדיק בעצמו המסתפק באיזה דבר, יוכל להתבונן על פי התורה אשר יורוהו השי"י.

וְהִנֵּה יִרְמֵז בְּדַרְכֵי תוֹרָתוֹ בְּכָל עֵת נְבִיא מִקְרָבָךְ - לְשׁוֹן 'נִיב שְׁפָתַי' (ישעיה נז ט), דְּהֵינּוּ דְבוּר 'מִקְרָבָךְ' - מֵתוֹכֵיחֶיךָ וּפְנִימֵיחֶיךָ, מֵאַחֲרֶיךָ - מִדְּבָקוֹת שְׁלֶךְ (מלשון מאחורי), יָקִים לְךָ וְכוּ' אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן - וְכִלְוֵל בְּזֶה הָאֲנָשִׁים הַשׁוֹמְעִים שׁוּ אֲזֵן לְשִׁמְעַ וְלִקְנִים, וְכֵן הַצַּדִּיק בְּעֲצֻמוֹ יִטָּה אֲזֵן לְדַרְכֵי, שְׁלֵא יִהְיֶה הַצַּדִּיק כְּעוֹבֵר עַל נְבִיאָתוֹ:

כִּי יִכְרִית ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת אֲרָצָם וִירִשְׁתָּם וְיִשְׁכַּתְּ כְּעִרְהֶם וּבְכַתִּיהֶם (יט א)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א

כְּאֲשֶׁר יִחְזַר בְּתִשְׁבָּה עַל כָּל מַעֲשָׂיו יִזְכֶּה לְזַכֵּר מַחֲשַׁבּוֹתָיו וְלִהְיוֹב בְּגַשְׁמִיּוֹת אֶל הַקִּדְשָׁה

הַנֶּהָה הָאָדָם הוּא תְחִלַּת הַמַּחְשָׁבָה סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, כִּי בְרִיאַת הָאָדָם הִנֵּה בְיוֹם ו' אַחַר כָּל הַנִּבְרָאִים, וְתְחִלַּת הַמַּחְשָׁבָה. כִּי כָל הַנִּבְרָאִים נִבְרָאוּ לְמַעַן הָאָדָם וְצָרִיךְ הָאָדָם לְזַכֵּר עֲצֻמוֹ שְׂגִיעַ לְעוֹלָם הַמַּחְשָׁבוֹת, דְּהֵינּוּ שִׁיחָה לֹו מַחְשָׁבוֹת טְהוֹרוֹת שְׂגִיעַ בָּהֶם לְשָׂרְשׁוֹ, וְזֶהוּ

עַל זֶה, כִּי הִנֵּה הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אִתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מְלַנְגִּים וְכוּ' יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן, (וְהוּא מִכְּנִי כ') נָתַן לְךָ י"י אֱלֹקֶיךָ, וְלֹא יִרַע לְךָ הַכַּח הַפּוֹעֵל מִבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים, כִּי הַש"י הוּא הַבְּעָלִים וְהוּא דָּבָר נִחְמָד.

וְלֹא תִשְׁאַל עַל זֶה - הִנֵּה לְפִי זֶה אֶסוּר לְהַשְׁתַּדֵּל בְּשׁוּם מִשָּׂא וּמִתָּן בְּחִירִישָׁה וּקְצִיחָה. זֶה אֵינוֹ, כִּי נִצְטוּיָנוּ עַל זֶה, כְּרִאוֹת הָאָדָם שֶׁהַש"י מְזַמֵּן לוֹ מִשָּׂא וּמִתָּן שְׂדוֹת וּיְכָרְמִים, הִנֵּה זֶה חִפְזָן הַבוֹרָא וּמִתַּת אֱלֹקִים הִנֵּה הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ הוּא בְּחִפְזָן הַבוֹרָא, אֲבָל לְהוֹסִיף בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת אֵין זֶה טוֹב, רַק עֲשֵׂה וְהַצְּלַח בְּמִתַּת אֱלֹקִים. וְהַדְּבָרִים אֲרַכִּים, יוֹבְנוּ לְמַשְׁכִּילִים):

נְבִיא מִקְרָבָךְ מֵאַחֲרֶיךָ כְּמִנֵּי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן (יה טו)

אגרא דכלה

רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א

מִצְוַת הַקָּמַת הַנְּבִיא בְּזִמְנוּ הַזֶּה " צַדִּיקִים הַמִּתְדַבְּקִים בְּקוֹנָם וְרוּחַ ה' תִּטֵּף עַל לְשׁוֹנָם בְּאֻמִּירַת דְּבָרֵי תוֹרָה / בְּעֵינֵינוּ רָאִינוּ צַדִּיקִים אֲשֶׁר הֵם בְּכַטּוֹל הַרְגָּשׁוֹתֵיהֶם וְאֵינָם זוֹכְרִים אַחֵר כֶּף מַה שְׁהוֹפִיעַ לָהֶם ה' בְּמַעֲנֵה פִיהֶם

הַנֶּהָה כְּפִי הַכָּלֵל שֶׁבְּדִינוּ שֶׁהַתּוֹרָה נִצְחִיּוֹת, הָרִי זֶה כְּמַה חִלְפוּ שְׁנַיִם וְהִלְכוּ דוֹרוֹת וְאֵין תְּזוּן נִפְרָץ, וּבְמַה יִתְקַיֵּם בְּדוֹרוֹתֵינוּ תּוֹרַת אָמֶת הַלְזוּ. וְגַם יֵשׁ לְדַבְּקַת תְּבַת מִקְרָבָךְ דְּמִיָּתֵר.

וְהַנִּבְרָאָה, דְּהָאֲנָשִׁים הַהוֹלְכִים בְּדַבְּקוֹת קוֹנָם וְצוּרָם, הִנֵּה דָבָר י"י בְּפִיהֶם אָמֶת וְחִקְמָתָם עֲדִיפָא מִנְּבוּאָה (כ"ב יב), וּבְעֵת שְׁמַדְבָּקִים עֲצָמָם בְּקוֹנָם, הִנֵּה פִיהֶם יִהְיֶה עַל פִּי הַתּוֹרָה מִלִּין לְצַד עֵילָאָה - וּבְעֵינֵינוּ רָאִינוּ צַדִּיקִים כְּאֵלֶּה אֲשֶׁר הֵם עֲצָמָם כְּמַעֲט

שני דברים קשים לאדם שמתישם כחו, א' הוא שאינו מלמד במלחמה כמו שהוא מלמד ורגיל במין מלחמה זו יצרו הרע, ב' שהרכבת האדם חובקת דברי היצור, בכל אשר יאמר אליו, בעניני האסור לגבול ולגזל ולגאות ולאכל כל אשר תאוה נפשו, וזה ימנעהו מלשמע אל דברי התורה והמצוות, ומה גם אחר שנקשל בעצרות רבות שיתוספו כחות הרע שנולדו ממצשיו הרעים, כמו שפרשתי במקומות אחרים, והרי הוא בנייהם פתרון שאין לה הפקין.

זהו בא דבר ה' פאן, ואמר כי תצא למלחמה וראית' בעיני שכלך' סוס ורכב', 'סוס' כנגד מה שהוא היצור סוס מוכן למלחמה, מה שאינו כן האדם, 'רכב' כנגד הרפכות האדם שנוטה וחושקת לדברים. ואמרו 'עם רב ממך', כנגד כחות הרע שנתוספו ממנו מצד מצשיו הרעים כמו שאמרנו, אף על פי כן בא דברו הטוב ואמר 'לא תירא מהם', והטעם הוא 'כי ה' אלהיך עמך', פרוש הן אמת אם היית בא למלחמה בכחך אין בך כח לעמד במלחמה זו, אבל ביון ש'ה' אלהיך עמך' כחו גדול להצילך, כי קשבא אדם לטהר, מינו יתברך מקבלתו ונדבק לה' והוא יכניע מצריו.

וזמר אמר 'המצלך מארץ מצרים', פי זה מופת חותך פי ה' מפרק הקלפה מן הקדשה ומבררה, והוא סוד העלאת ישאל ממצרים פדוע ליודעי חן, וזה לך האות כדי שתתחזק במלחמה, וכן הוא אמר (תהלים לו ב) 'צופה רשע לצדיק וגו' ה' לא יעזבנו בידו', ואמרו ו'ל' (קידושין ל:) 'שהפסוק מדבר על יצור הרע שהוא מתגבר על האדם וה' עוזרו ומצילו מדו':

שאמרו חז"ל (ע"ז מה:): הרוצה לעקר עבודה וזה צריך לשרש אתריה, כי המתשבות זרות נקראים בשם עבודה וזה, דהיינו עבודה שזרה לו, וצריך לשרש, רצה לומר שצריך לתקן השרש אשר ממנו באים ונובעים המתשבות זרות, פי כל המתשבות זרות הם נובעים משרש חסאות נעורים ומעברות שאדם דש בעקביו, וזהו צריך לשרש כו'. אף בכל זאת צריך סיעתא דשמיא, כי הכא לטהר מסייעין לו (שבת קד.), ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו לא היה יכול לו (סוכה נב:).

זהו 'כי יכרית כו' את הגוים', רצה לומר המתשבות זרות והקלפות הנקראים בשם גוים. 'אשר ד' אלקיך נתן לך', רצה לומר שזה מתנה מהשם יתברך שנתן לך את ארצם, היינו הגשמיית שהשרשוך בהם. 'ירשתה', רצה לומר שעל ידי תשובתך תוציא מהם הניצוצות הקדושות 'חיל בלע ויקאנו' (איוב כ טו). 'ונשבת בעריהם ויבתייהם', פרוש 'עריהם' לשון (שם יא יב) 'עיר פרא', דהיינו משוכותיך שהיית כעיר פרא, תשב הכל אל הקדשה הן הדברים הגשמיים. 'ויבתייהם', רצה לומר ותגיע להדבקות והפנימיות העליון וקל להבין:

פי תצא למלחמה על איכה וראית' סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם פי ה' אלהיך עמך המצלך מארץ מצרים (כ א)

אור החיים

רבי חיים בן עטר זיע"א

בצאת האדם למלחמה עם יצרו אל יתירא משפלותו ומכשלונו העבר, כי ה' אלקיו מבטיחו להיות בעזרו כי תצא למלחמה וגו' אולי שרמז הפסוק מלחמת האדם עם יצרו, ובא להסיר מלבו מרף ואמר כי תצא למלחמה הידועה, שאין גדולה ממנה. והנה במלחמה זו יש

ותיה קרובכם אל המלחמה ונגש הכחו ודבר אל העם (כ ב)

אוהב ישראל

רבי אברהם והשע השל מאפטא זיע"א

התורה מזוהרה לשוב בתשובה מאהבה ובפרט בראש השנה ועשרת ימי תשובה

וְהָיָה כְּקָרְבָנְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה גו'. אַל יִרְף לְבַבְכֶם גו' הַהֲלֹף עִמָּכֶם גו', לְהִלָּחֵם גו' וְלַהּוֹשִׁיעַ גו'. וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן מִפְּמָה דְקְדוּקִים, א' תַּבַּת לְבַבְכֶם, מִהָרְאוּי הָיָה לְכַתֵּב לְבָבְכֶם. גַּם הַהֲלֹף עִמָּכֶם, הָיָה לוֹ לומר הֲלֹף עִמָּכֶם. לְאָשֶׁר תַּבַּת כִּי בְּכָאן הוּא נְתִיבַת טַעַם פְּלוֹשׁוֹן דְּהָא הָיָה לוֹ לומר הֲלֹף. גַּם כִּפֹּל הַפְּלוֹשׁוֹן לְהִלָּחֵם וְלַהּוֹשִׁיעַ.

אֲמַנָּם כֹּל זֶה יְבָא עַל נִכּוֹן וְיוֹבֵן, עַל פִּי דְאִיתָא בְּמִרְאָ יוֹמָא (י"ב) אָמַר רִישׁ לְקִישׁ גְּדוּלָה תְּשׁוּבָה שְׁנִידוּנֹת נַעֲשׂוֹת כְּשִׁגְגוּת. שְׁנִידוּנֹת (הושע י"ב) 'שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל כּו' כְּשִׁלְתָּ כּו'. אֵינִי וְהָאִמַר רִישׁ לְקִישׁ גְּדוּלָה תְּשׁוּבָה שְׁנִידוּנֹת נַעֲשׂוֹת כְּזִכְרֵי שְׁנִידוּנֹת כּו', לֹא קָשְׁיָא כָּאן מֵאֲהָבָה כָּאן מִיְרָאָה, מֵאֲהָבָה נַעֲשׂוֹת כְּזִכְרֵי מִיְרָאָה נַעֲשׂוֹת כְּשִׁגְגוּת עַד כָּאן לְשׁוֹן הַגְּמָרָא. וְהִנֵּה לְפִי זֶה כְּשִׁעוּשָׁה תְּשׁוּבָה מִיְרָאָה שְׂאֵז הַשְּׁנִידוּנֹת נַעֲשׂוֹת כְּשִׁגְגוּת, אֲזִי שְׁנֵי הַיְצָרִים שְׂבָאָדָם אֵינָם שְׂמַחִים, הַיְצָר טוֹב אֵינוֹ שְׂמַח כִּי עִם כֹּל זֶה נִשְׂאָר לוֹ הַקְּאָדָם עוֹד הַשְּׁנִידוּנֹת שְׁהֵם חֲטָאִים. וְהַיְצָר הָרַע אֵינוֹ שְׂמַח כִּי מִקְדָּם הָיוּ יְדוּנֹת וְעַכְשָׁו נַעֲשׂוֹ שְׁנִידוּנֹת.

אֲמַנָּם כְּשִׁהָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה ה' בְּאֵמֶת בְּשִׁלְמוֹת פְּרָאוּי לְאֵל גְּדוּל רַם וְנִשְׂא, אֲזִי הַיְצָר טוֹב יֵשׁ לוֹ שְׂמַחָה בְּשִׁלְמוֹת כִּי הַשְּׁנִידוּנֹת נַעֲשׂוֹת זְכִירוֹת. וּבְרָאוּי כֵּן מִהָרְאוּי לְכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵלִי לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, וּבְפָרְט בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה יוֹם הַקְּדוּשׁ וְהַנּוֹרָא וּבְעֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה. וְהִנֵּה דְרֹעַ דְּרִשְׁתַּת חֲכָמֵינוּ ו"ל (זוה"ק במדבר ו' רא) אָשֶׁר כֹּל מְקוֹם שְׁנִידוּנֹת הַיּוֹם זֶהוּ יוֹמָא דְּרָאשׁ הַשְּׁנָה, יוֹם הַגְּדוּל וְהַנּוֹרָא אָשֶׁר יְבוֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים כּו', וְאֲזִי צְרִיכִין יִשְׂרָאֵל לְהִתְחַזֵּק בְּתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

וְעַל פִּי זֶה נִבְאָר הַפְּסוּקִים וְנִגְשׁ הַכֹּהֵן גו' אַתֶּם קְרִבִים הַיּוֹם, הֵינִינוּ בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה. 'עַל אֲבִיבְכֶם', הוּא מִלְחָמַת הַיְצָר הָרַע לְהַכְנִיעוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל כָּל הַחֲטָאִים וְהַעֲוֹנוֹת. וְלִזֶּה הַזְּהִירָה לָנוּ תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה 'אַל יִרְף לְבַבְכֶם', הֵינִינוּ שְׂלֵא תַעֲצִיבוּ וְלֹא תְדַאֲבוּ שְׁנֵי הַיְצָרִים שְׂבָלְבַבְכֶם הַיְצָר טוֹב וְהַיְצָר הָרַע כְּמָה שְׂלֵא תַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה רַק מִיְרָאָה וְיָבוֹא מִזֶּה מִרְף וְתוֹנָה לְשֵׁנֵי יְצָרֵיכֶם וְכַנ"ל, רַק תִּרְאוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה ה' יִתְבָּרַךְ, וְאֲזִי הָיָה הַיְצָר טוֹב שְׂמַח בְּשִׁלְמוֹת. 'כִּי ה' הַהֲלֹף עִמָּכֶם', תַּבַּת 'כִּי' פִּרְשׁ בְּכָאן בְּלִשׁוֹן אֲלֵא, הֵינִינוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה רַק מֵאֲהָבָה לַה'. אָשֶׁר הֲלֹף עִמָּכֶם' בְּכֹל עֵת וְעוֹשֶׂה לְכֶם נְסִים וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר, 'לְהִלָּחֵם עִם אֲבִיבְכֶם', עַל דְּרָף כֹּל הַגְּדוּל מִחֲבָרוֹ יְצָרוֹ גְּדוּל מִמֶּנּוּ (סוכה נ"ב). וְלֹא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹרְרוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹ (ס"ה). וְלַהּוֹשִׁיעַ אַתֶּם, הֵינִינוּ כִּי עַל דְּרֵי תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה הוּא מוֹשִׁיעַ אַתֶּם לַעֲשׂוֹת מִזְדוּנֹת זְכִירוֹת. וְכֵן יְהִי רְצוֹן שְׁנוּבָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּאֵמֶת וּבְלֵב תָּמִים מֵאֲהָבָה ה' אָמֵן:

שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו' (א כ)

חדושי הרי"ם

רבי יצחק מאיר מגור זיע"א

על האדם לברר לעצמו מצוה עשה אחת ומצות לא תעשה אחת שבהם יהיה נקי לחלוטין / היהודי הקדוש מפשיסחא זיע"א בברר לעצמו מ"ע של 'תן תתן' ול"ת של 'לא תנאף'

ברש רש"י ו"ל, אפלו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם. שצריך האדם לראות על כל פנים להיות לו דבר אחד טוב שיהיה נקי בזה לגמרי, וכן אמר הרב הקדוש היהודי מפשיסחא וצ"ל שיברר האדם לעצמו מצוה אחת לעבד

בתחלת הדרך אין להטות מהקצה אל הקצה

וְדַקְדָּק לומר 'עליה' – פרוש בשביל העיר למלטה ממצר הרע, על דרך אמרו (שם) 'ובא אליה וגו' ומלט הוא את העיר בקבמתו'. 'וקראת אליה לשלום' – פרוש שלא תבא אליה בפסיעותיך להטותו לדרך הטוב מן הקצה אל הקצה, אלא בתחלה בקרבך תקרא אליה לשלום, שעשה יעשה גם לעולם העליון, ויהנה בזה ובבא ויתן חלק לגופניות וחלק לרוחניות, כי גם לעולם העליון צריך האדם למונות, ואם לא יטריח בעולם הזה בעד עולם הבא גם כן נמצא שלא יגיעו ויאבדו לעולם ועד, ודרך זה קרא 'דברי שלום' שהוא הבעווע.

כשאף יפתח האדם פתח קטן וסיעו הבורא יתברך פתחו של אולם

ואמרו 'ויהיה אם שלום' – פרוש 'ויהיה' לשון שמחה היא (ב"ר מב א), 'אם שלום מענך', ואמר 'פתחה', פרוש אין צריך אלא פתיחה לבר, ואם יפתח לו פתחו של מחט הקדוש ברוך הוא יפתח לו פתחו של אולם. והוא מה שגמר אמר 'ויהיה כל העם הנמצא בה' – רמ"ח אברים ושס"ה גידים, הכל ישתעבד לנשמה, בין בבחינת מצות עשה יהיו למס לעשות בגופם ובממונם וכו', בין בבחינת מצות לא תעשה, 'ועבדוך' – פרוש כעבד הניא מרבו לבל נטות מדבריו מיין ושמאל.

אם היטיב האדם מעשיו ושב אחורנית עצתו היא להרבות בסגופים ובכי

ואמרו 'ואם לא תשלים וגו' – פרוש אם לא השלימה העיר ונטתה אשונה מני דרך, ולפעמים קר מקרה שאחר שהתחיל האדם להטיב מעשיו ושוב אחורנית, וכשארע זה להאדם, יגדיל רשע ויתחזק יצרו עליו יותר מכראשונה להלחם עם הנשמה. והוא אמרו 'ועשתה עמך מלחמה', צו ה' ליצור על העיר בסגופים, וכמאמרם ו"ל (ברכות ה).

בה כל ימיו עד שיהיה נקי בה כראוי, וכן עברה אחת להשמר מפל אביוניוהו דיה. ואף שצריכין לשמר כל המצוות, מפל מקום יברר מצוה אחת שיהיה כל עסקיו בה. והוא ו"ל עצמו בבר לו מצות 'נתן תתן' (דברים טו י) ובעברת 'לא תנאף' (שמות כ יב), כי סתם מצוה בש"ס הוא צדקה (עין בר"ר יז ג ובמתני"כ סו), וכן סתם עברה הוא עריות, עכ"ל. ואז יוכל האדם לערוך מלחמתו עם המצר הרע, כי יש לו במה לאחזו בשעת הסכנה. וזה שכתב רש"י ו"ל אפלו אין בכם וכו', שבמלחמה צריך להיות דבר אחד שיהיה מקבטח בזה פנ"ל:

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, ויהיה אם שלום מענך וגו' והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך, ואם לא תשלים עמך וגו' וצרת עליה, ונתנה ה' אלקיך בידך והכית את כל זכורה לפי חרב, רק הנשים והטף וגו' תבז לך וגו', כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו' אשר לא מערי הגוים האלה הנה, רק מערי העמים האלה וגו' לא תחיה כל נשמה (כ י"ט)

אור החיים

רבי חיים בן עשר זיע"א

הפסוק רומז על הסייע הנמשך לאדם

ע"י הנשמה הימרה

כי תקרב וגו'. אולי פנשה זו תרמזו על פי מה שאמר הרשב"י בספר הזהר (וזהר חדש רות) כי האדון ברוך הוא שולח נשמה יתרה להאדם מעולם העליון להדריכו בדרך ישר, ובאמצעותה מלט האדם מהמחטאיאו, וצנה ה' לנשמה ואמר 'כי תקרב אל עיר' – זה הוא גוף האדם שנקרא עיר, באמרו בספר הזהר (ח"ג סח) בפסוק 'עיר קטנה' (קהלת ט יד) וזה לשונו: 'עיר קטנה' דא גופא דבר נש, עד כאן. 'למלחמה' – כי צריך כח להציל האדם מיר מרשיעו.

וימבדלים לחלק רע, וכשקהי מחיה אותם, פרוש לקרבם לקדש, אינו מחיה בם כל נשמה, דקדק לומר כל, היא הרוח שזוכה ראשונה עם הנשמה:

ונגשו הכהנים בני לוי כי בם בחר ה' אלקיך לשרתו ולכרף בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל גנע (כא ה)

דגל מחנה אפרים

רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א

הצדיקים עובדי השם דבוקים בהשם ושכינה מנדברת מתוך גרונם ובכח זה מברכים לכל מי שירצו

'ונגשו הכהנים בני לוי כי בם בחר ה' אלקיך לשרתו ולכרף בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל גנע' (כא ה). כלל גדול הוא כי ביד הצדיקים העובדים את ה' לכרף לכל מי שירצו והן להפוך. כמו שמצינו אצל יעקב ועשו, וכן בפסוק (איוב כב כח) 'ותגור אמר וקם'. וכן מצינו כמה מעשיות בש"ס, שעל ידי אמירת הצדיקים שאמרו על אחד דבר טוב ונתקנס, וכן להפוך כמו הגוי כשגגה היצא מלפני השליט (מועד קטן יח.). וזהו 'ונגשו הכהנים' הם העובדים את ה', 'בני לוי', שמדברים עצמם תמיד לה', 'כי בם בחר ה' אלקיך לשרתו ולכרף בשם ה', היינו למי שמברכין מברכין אותו בשם ה', כי השכינה מנדברת מגרונם והוא ממש כזה תברכו את בני ישראל' (במדבר ו כג) כי הכ"ה ממש מברך את המברך על ידם, וגם על פיהם יהיה כל ריב כמו 'אשר תאר יואר' (שם כב ו), כי הכל בידם כנ"ל, 'ותגור אמר וקם, וקבן':

לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצר הרע, והרגזתו הוא, לסגף עצמו בדברים המתרים לו, גם בתעניות ומלקיות ובכי, להתיש פח הרע שבעיר. ומבטיחו ה' לתנה בידו, כאמרו 'ויתנה ה' אלקיך בידך והפית את כל זכורה' – הוא פח ס"מ וחילותיו, ואמרו 'לפי חרב', על דרך אמרו (תהלים קמט ו) 'רומוות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם'.

ואמרו 'רק הנשים והטף' – פרוש 'נשים' הם גוף ורוח, ונקראו נשים בערך הנשמה, כפדוע ליוצעי חן, 'והטף' הם מצות ומעשים טובים שעשה אדם קדם שהיה מתעב בעיני ה', בסוד 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי' (שם נ טו), וכשאדם חוזר בו ויחשוב לזכות. גם על פי דבריהם ו"ל (יומא פו:) 'שאמרו שגגות נעשות לו כזכיות ולהם יקרא טף'.

ואמרו 'והבהמה' – היא תאנת החמר שיקרא בהמה. 'וכל אשר יהיה בעיר וגו' תבו לך' – שהכל יהיה לתועלת הנשמה לתמן הצריך לתמן להשגת המשפלות, כי גם תאנת הבהמי תסגל סגל הטוב במה שנוגע לו (ראה ראשית חכמה שער האהבה סוף פרק ד).

ערי הגוים מנתקים לגמרי מהקדשה ואינו לקרבם

ואמרו 'כן תעשה לכל הערים וגו' – פרוש כל מצות האמורות בענין אינם אלא לערים, שהם הגופות שנתרחקו, על דרך אמרו (ישעיה נז יט) 'לרחוק ולקרב', שבעל עברות יקרא רחוק מהשכינה, שהיא מקור הקדשה שממנה הוא מחצב הנשמה העליונה, אבל עיר שהיא מערי הגוים – פרוש שאין לה קשר עם הקדשה, ויצאתה ממקורה ברב פשעיה ככל הגוים, אין לנשמה חלק עמה, ולא תקנה בה להשיבה. והוא אמרו 'אשר לא מערי הגוים וגו'', כי בחינות ההם אין להם אלא להחרימם, וזו היתה שגגת משה בקבלת ערב רב (שמו"ר מב ו), וה' אמר אליו ששרשם רע, ואינם עומדים בגדר הקדשה,

חדש אלול

לקוטי תורה

רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א

בחדש אלול הוא זמן שהמלך בשדה וכל החפץ ביבולו להתקרב אליו

הגה נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים. וילבינו זה, כי למה הם ימות החל ואינם יו"ט, כמו שבתות ויום טוב שבהם התגלות אלהות בחינת הארת אלהותו יתברך, ובפרט בעת זמן י"ג מדות, שהם הארת העליונות מאד והם מתגלים ביוהכ"פ, ויבדאי יש הפרש גדול בין יום הפפורים ובין אלול.

אף הנה יובן על פי משל, למלך שקדם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כלם בסדר פנים גפות ומראה פנים שזקוקות לכלם, ויבולתו העירה הרי הם הולכים אחריו. ואחר כך בבואו להיכל מלכותו, אין נכנסים כי אם ברשות, ואף גם זאת המבחרים שבעם ויחידים סגלה. וכך הענין על דרך משל – בחדש אלול יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה (פרשת ראה):

חדושי הרי"ם

רבי יצחק מאיר מגור זיע"א

חדש אלול קדם ראש השנה בתרגיל צבאי קדם מלחמה

חדש אלול הוא מתנה טובה, התקנות של חדש זה הם כמו איש חיל מאנשי הצבא, שאין לו פנאי בעת המלחמה להכין עצמו בכלי זין שלו להיות מוכן בכל, ומגפה בשעת המלחמה בשעה שהמלחמה קשה עליו, שאז צריך לפעל בקשתו ויברמחו, וההכנה להיות מוכן בכל נצרך להיות קדם הליכתו

למלחמה. פן הוא ההכנה מראש חדש אלול, כי בראש השנה אין פנאי כלל:

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א

באור מנהג אמירת תקוני הזהר בחדש תשרי

יָסֵד ר' שמעון בר יוחאי ע"ה בתקונים ע' פנים במלת בראשית, דפתח אינון שבצ"ן אנפין לאורייתא וכו', וקרא אותם תקוני הזהר. דשם זוהר נקרא מפני שהוא לשון אור, ואור גימטריה רז, והוא האור הגנוז שגנוז הקדוש ברוך הוא בתורה. אכל למה פרש רק ע' פנים שבמלת בראשית בלבד, ולמה קראם תקונים.

אָף ר' שמעון בר יוחאי גלה ופתח הע' פנים שבמלת בראשית – שעל ידי זה יהיה ביבולת האדם לתקן כל מה שעבר עליו על ידי תשובה, ועל ידי זה יברר אותו השם יתברך שיהיה חטאיכם פשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית, ואז כשילג ילבינו (ישעיה א יח). ודרך המלך ע"ה שהקים עלה של תשובה, אמר 'תכבסני ומשלג אלביני' (תהלים נא ט), שהשם יתברך יכול לברר שילביני עוד יותר משלג. אף על כל פנים יתברר על ידי תשובה אם יהיה חטאיכם פשנים הללו וכו' כשילג ילבינו.

וְיָבִין נוהגין ישראל ללמד בספר התקונים בחדש אלול וצשרת ימי תשובה, שאלו המ' יום הם ימי רצון, שאז נתן הלווחות שניות למשה רבנו ע"ה עם כל הדברי תורה, כדי לתקן ה'רב פעם'. ואז תזמן רצוני לבקש אתה תן (פמו שנתבאר ר"ח אלול), ולתקן הכל על ידי תשובה. ובפרט בשבתות שבתוף מ' יום אלו, דשבת זמן תשובה, כמו שאמרו (בר"ר פ כ"ב) כף כחה של תשובה וכו', מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת,

‘בל’ אותיות ‘לב’, ‘בל אמוט’ עם שני כָּלוּת שתי התבות גימטריא ‘פי’, דָּהוּ עקר התפלה שִׁיְהִי פיו ולבו מוכנים כְּאֶחָד לתפלה וְזֶהוּ עקר קבול תפלתו, וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

ואתא בפרקי דר’ אליעזר טוב הודות לה’, כמו דאתא אמר (משלי כח יג) ‘וימודה ועזב ירחם’, אז הזמן יותר רצוי לתקן כל העבר ושיהיה ‘כשילג לבינו’:

סדור רבי שבתי

רבי שבתי מראשקוב זיע"א

מצלת אמירת לְדוּד ה' אורי

כָּל האומר מזמור כ"ז לְדוּד ה' אורי וישעי וכו' מראש חדש אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובקר דבר יום ביומו, אָזי הוא מבטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפלו גזרה רעה פתובה על האדם מן השמים יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים וישטנים ומארי תריסין, ומבטל מעליו כל קשות ורעות ויוצא בדימוס וזקאין בדין, ועיזי מכניע כל המקטרגים:

אבות פרק א'

אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו פעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס (מ"ג)

ייטב לב

רבי יקותיאל יהודה מסיגעט זיע"א

העובד את ה' עם פונה משתפת עובד את עצמו ואת ואת רבו

א"ל תהיו פעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס. באור דברייהם לדעת, כי בן אין לו רק אב אָחָד והוא עובד מאהבה, אָבֵל עָבֵד אינו עובד אָלָא מִיִּרְאָה, וגם יכול לעבד לב' אָדוֹנִים, או עובד את עצמו ואת רבו, כמו חציו עָבֵד וְחִצְיוֹ בֶן חורין. ומי שאין פננתו רק בלתי לה' לבדו

שערי תשובה

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

רמז הפסוק 'ואני תפילתי על אלול ותשרי'

אָפְשָׁר לרמז הפסוק הנה של 'ואני תפילתי' (תהלים סט יד) על אלול ותשרי, שָׁבָה נפתחים שערי רחמים וְשַׁעֲרֵי רְצוֹן, והתשובה מקבלת בהם מכל שאר ימות השנה, שְׁעָלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה נה ח) 'דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב', לפי שבתוך אלול מתגלין שלש עשרה מכילין דרחמי דאריף אנפין. והנה מלת 'ואני גימטריא 'אלול', ו'תשרי' גימטריא 'תפילתי'. וְזֶהוּ שֶׁאֵמַר וְאֲנִי תַפִּילְתִּי לָךְ ה', דְּהִינּוּ כְּשֶׁאֲנִי מִתְעוֹרֵר וְשָׁב בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּחֻדְשׁ אֱלוֹל וְתַשְׁרֵי שֶׁהֵם חֲשׁוֹן וְאֲנִי תַפִּילְתִּי כְּאִמּוֹר, אֵלוֹ הֵן עֵת רְצוֹן, וְאֵז אֲלֵהֶם בְּרַב חֶסֶד עֲנִי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ. והנה מלת 'ישעך' גימטריא 'פשוטה', שְׁבַחְדָּשׁ אֱלוֹל הִימִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל הַשְּׂבִימִים.

כל ימיו תהיה תשובתו בין עיניו בצרוף תפלה

וְעַל דְּרָף זֶה יֵשׁ לְרַמֵּז פְּסוּק (תהלים טו ח) 'שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט', 'שויתי' גימטריא 'זו תשובה', להודיע ששב בתשובה צריך שכל ימיו תהיה תשובתו בין עיניו כדי להוסיף יראה על יראתו וקדושה על קדושתו, וְכֵן זֶה בְּהַצְטַרְפוֹת תַּפִּילָה כְּרֵאוֹי עִמָּה. נְגִדֵי תַמִּיד' גימטריא 'התפלה' עם הכולל. להודיע שהתשובה המקלה היא בהצטרפות התפלה עמה, והתפלה צריך שתהיה בלב ופה שלמים בלי שום מערכת מחשבה אחרת. ועל זה אמר 'כי מימיני בל אמוט',

עין שם. אָמנם עדין צריך באור דלישנא דאי הכי גמור מני הא מילתא עדין אינו מישב לפי דבריו, ומדוע דוקא הלכה זו דחמרת דרב זירא למד עמו, והוא פלא.

וּנְרָאָה לַפְּרֵשׁ, דבדורות הראשונים, שהיה להם כח התורה והתגבורות הקדושה על ידי הצדיקים הראשונים כמלאכים שהיו ביניהם, היה ביכולתם לבטל גזרת המלכות בכח תפלתם וזכותם, וכמו שמצינו בימי רבי שמעון בן יוחאי, וכן בימי רבי יהושע בן לוי לא נראתה הקשת בכל ימיהם, שלרב זכותם וקדושתם היו יכולין להגן על כל הדור, ולא היה צורך לאות הקשת לזכר ברית עולם. וכמו כן לא היו מתיראים שיחבטלו מקוים התורה והמצוות על ידי גזרת המלכות, ולטעם זה לא היה נוהג בימיהם הך מיקרא דר' ישמעאל בן אלישע (המובא בגנים לעיל מיניה), ולפי זה גם חמרת דר' זירא לא היתה נוהגת בימיהם פמובן.

אָמְנָם אחר שנתמעטו הדורות ונתמעט כח התורה והקדושה, מני אז פשטה מלכות הרשעה לגזר עלינו גזרות קשות בעוה"ר, וכדין הוא שנגזר על עצמנו שלא לשא נשים כמבאר בגמרא ב"ב (ע"ו), וזה גרס לקבל על עצמנו חמרת דרב זירא כדברי החתם סופר זלה"ה.

וּבְנָה אֶתִּי שְׂפִיר, דריש לקיש מרב ענותנותו אמר לההוא גברא אחר שאמר ליה דתני ד' סדרי ואף על פי כן ניחא ליה לשמשו, הבין בזה שמחשבו לגדול הדור, על כן אמר ליה אי הכי שכבר נתמעטו הדורות עד כדי כך שאני נחשב לגדול הדור, אם כן שהגענו לידי מדה זו גמור מני הא מילתא דאמר רב זירא בנות ישאל הקמירו וכי, שלגדל ענותנותו חשב בעצמו שאין בכח זכותו להשתיק ולבטל גזרת המלכות, וכדין הוא שנגזר על עצמנו שלא לשא אשה כדברי ר' ישמעאל בן אלישע, ומעתה הצורך להחמיר בחמרת דרב (פרשת וירא):

מאתכה נקרא בן שאין לו רק אב אחד. אבל מי שעובד על מנת לקבל פרס או מיראת ענש, ואין צריך לומר אם פונתו ח"ו להתפאר וכדומה, הרי עובד את עצמו ואת רבו, היינו במעשה עושה אחת ממצות ה' ובמחשבה עובד את עצמו, והרי הוא חציו לו וחציו לה', בבחינת עבד. וזה שאמרו אל תהיו פעעבדים - בבחינת עבד, היינו המשמשים על מנת לקבל פרס (פרשת כי תשא):

וּדְאִשְׁתַּמֵּשׁ בַּתְּגָא חֵלְף (מי"ג)

דְּבָרֵי יוֹאֵל

רבי יואל מסאטמר זיע"א

באור המעשה המובא במשכת מגלה בההוא גברא דארבביה לריש לקיש

בְּגִמְרָא מְגַלָּה (כח): תנן התם ודאשתמש בתגא חלף וכי, פי הא דריש לקיש הוי אזיל באורחא מטא עורקמא דמיא, אתא ההוא גברא ארבביה אכתפיה וקא מעבר ליה, אמר ליה קרית אמר ליה קרינא, תנית, אמר ליה תנינא ארבעה סדרי משנה, אמר ליה פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך, שרי בר לקישא במיא, אמר ליה ניחא לי דאשמעינן למר (פרש רש"י ניחא לי שאשמט לאדוני), אמר ליה אי הכי גמור מני הא מילתא דאמר רב זירא בנות ישאל הקמירו על עצמן שאפלו רואות טפת דם כתרדל יושבות עליו ז' נקיים, עד כאן דברי הגמרא.

וּצְרִיף באור דמעיקרא לא רצה ריש לקיש להשתמש בכתרה של תורה מפני ששנה ד' סדרי, ואחר כך בשאמר ניחא לי דאשמט למר, אמר ליה אי הכי גמור מני הא מילתא הא מילתא חומרא דרב זירא, ואיך ניחא דעתיה בזה. והמהרש"א ז"ל העיר בזה, ופרש דעל ידי זה יהיה תלמידו ומתן להשתמש הרב עם התלמיד אף שלמד מתני',

סְפוּרֵי הַחֲסִידוֹת

עזו למסר לגביר הנקבד ונשוא הפנים דְּבָרֵים כְּדַרְבָּנוֹת כְּאֵלוֹ, אֲךָ חִזְקָה פְּקֻדַת זְקֵנֵי הַק' וּמְסֹר לְר' יְהוּדָה אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ.

מִיָּד חֲלַץ ר' יְהוּדָה אֶת נַעֲלָיו לְאוֹת קַבְלַת נְזִיפָה, וּמֵהָר לְרוּץ בְּפוּזוֹמְקָאוֹתָיו לְעֵבֶר מֵעוֹנוֹ שֶׁל זְקֵנֵי הַק', נִכְנַס וּפְתַח וְאָמַר לְפָנָיו כִּי הוּא מִקְבֵּל עָלָיו נְזִיפָה וּמִבְקָשׁ אֶת סְלִיחָתוֹ. וְהַתְנַצֵּל כִּי לֹא הִתְפַּנֵּן חֵס וְשָׁלוֹם לְסָרֵב לְבוֹא לְדִין תּוֹרָה אוֹ לְפַגֵּעַ בְּכְבוֹד הָרֵב, אֲלָא שְׂבָקְשׁ לְרֵאוֹת אִם לֹא יֵשׂא לוֹ פְּנִים, כִּי גְדוֹל הָיָה חֲשָׁשׁוֹ שֶׁמָּא מַחְמַת הַיּוֹת זְקֵנֵי הַק' צְעִיר לְיָמִים וְזֶה מִקְרוֹב בֶּאֱלֹהֵי גֵּוֶר בְּעִיר, שְׂמָא יֵשׂא פְּנִים לְגִיד כְּמוֹתוֹ שֶׁפֻּעַל הָרֵבָה לְבַחֲרֵתוֹ לְכַהֵן כְּרֵב הָעִיר, עֲתָה שְׂנוֹכַחְתִּי כִּי אֵין הָרֵב וְשׂא פְּנִים אֲפִילוֹ אֵלַי, סִיִּם ר' יְהוּדָה אֶת דְּבָרָיו, רוּאָה אֲנִי כִּי גְדוֹל כַּחוֹ שֶׁל הָרֵב שְׂלֵא לְשׂא פְּנִים בְּדִין לְשׁוֹם אָדָם בְּעוֹלָם, וְהִנְנִי מֵאֲחַל "מִזְל טוֹב" לְכְבוֹד הָרֵב, וְעֲתָה סְמוּךְ לְבֵי וְבִטּוּחַ שְׂרַבְנֵנו וְנִהַל כֹּל עֲנִיֵי הָעִיר בְּיַד רְמָה כְּרֵאוֹי וְכִיאוֹת.

וְאָכֵן זוֹ הָיְתָה מִדְּרַגְתָּם שֶׁל הַצְּדִיקִים הַק' שְׂלֵא נִשְׂאוּ פְּנִים לְשׁוֹם אֶחָד בְּשׁוֹם אֲפֹן, וְחָבַל עַל דְּאֲבָדִין שְׂבִימֵינוֹ אֵלוֹ קֶשֶׁה לְמִצָּא רְבָנִים שְׂלֵא יֵשׂאוּ פְּנִים כָּלֵל לְמִי שֶׁהִיטִיב לָהֶם, אוֹ שֵׁישׁ כַּח בְּיָדוֹ לְהִיטִיב לָהֶם.

וְעַל כִּי זֶה יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ", הִינֵנו שְׂתַמְנָה עֲלֵיךְ שׁוֹפֵט וְדִין שִׁדְיוֹן אוֹתָךְ בְּעֲצָמָךְ, מִבְּלִי שִׁיחֲשׁוּשׁ שְׂמוֹכִינוֹ שְׂאֲתָה מְנִיתוֹ לְדָן, עָלָיו לְשׂא לָךְ פְּנִים חֵס וְשָׁלוֹם. אֲלָא יְהֵא לוֹ כַּח וְתִקְיֹפוֹת לְדוֹן כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְלֹא נְגִיעוֹת, קָרְבִים כְּרַחֲוִיקִים. וְהַשׁוֹטְרִים גַּם כֵּן יֵהִיוּ יְכוֹלִים לְכַף אוֹתָךְ, אִם תִּסְרֵב חֵס וְחִלְלָה לְשִׁמוֹעַ בְּקוֹל הַדְּבָרִים.

(שֹׁפֵעַ חֲסִים-תּוֹרָה וּמוֹעֲדִים)

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר הִ' אֲלֵיךְ וְנָתַן לָךְ לְשֹׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשֹּׁפֵט צָדֵק (ט"ו י"ח)

שֶׁח הִרְהִיק בְּעַל הַשֹּׁפֵעַ חֲסִים מִצָּאנוּ זִיע"א בְּדְבָרֵי תּוֹרָתוֹ: נִרְאָה לְפָרֵשׁ בְּפִסּוּקִים הַלְלוּ מְדוּעַ נִאֲמַר בְּפִסּוּק 'תִּתֵּן לָךְ' וְכֵן מֵהוּ 'לְשֹׁבְטֶיךָ', בְּהַקְדָּם הַעוֹבְדָא מִזְקֵנֵי הַק' הַדְּבָרֵי חֲסִים מִצָּאנוּ זִיע"ע שְׂתַתְּקַבֵּל לְרֵב אב"ד בְּצָאנוּ בְּשֵׁנַת תַּקצ"א, וְאִזּוּ הִצָּעָה גַם הַרְבָּנוֹת לְאֶחָד מִהַנְּגִידִים הַחֲשׁוּבִים ר' יְהוּדָה, שֶׁהָיָה גְאוּן עֲצוֹם וְלִמְדוֹן מְפָלֵג עֲשִׂיר מְפָלֵג וּמִשְׁפָּחָה גְדוֹלָה, אֲךָ הוּא עֲצָמוֹ סָרֵב לְכָף. וּמִכֵּיּוֹן שֶׁהִכִּיר אֶת זְקֵנֵי הַק', הָרֵבָה לְפַעוֹל בְּעֵבּוּרוֹ שֶׁכָּל בְּנֵי הָעִיר יִקְבְּלוּהוּ עֲלֵיהֶם, בְּאוֹמְרוֹ כִּי רַק זְקֵנֵי הַק' רְאוּי כַּאב"ד הָעִיר, וְאָכֵן בְּהַשְׁפָּעְתוֹ נִבְחַר זְקֵנֵי הַק' לְרֵבָה שֶׁל צָאנוּ.

כְּשִׁבוּעִים אַחֲרֵי שְׂבָא לְגוֹר בְּעִיר, נִכְנַס אֵלָיו אֶחָד מִיְהוּדֵי הַמְּקוֹם אִישׁ פְּשוֹט בְּיוֹתֵר מִדְּלַת הָעָם, וּבִקֵּשׁ לְקַרָּא לְדִין תּוֹרָה אֶת ר' יְהוּדָה הַנ"ל, הַיּוֹת שֶׁשְׂכָרוֹ לְעִשְׂוֹת לוֹ אִיזוֹ מְלֵאכָה וְעִשְׂקוֹ בְּאִיזָה סְכוּם פְּעוּט. זְקֵנֵי הַק' הִשְׁתִּיקוּ מִיָּד שְׂלֵא יִשְׁמִיעַ אֶת טַעֲנוֹתָיו שְׂלֵא בְּפָנָיו בְּעַל דִּינוֹ, וְשִׁלַּח אֶת מִשְׁמָשׁוֹ שִׁימִין אֶת ר' יְהוּדָה לְדִין תּוֹרָה, כְּשִׁמְעוֹ אֶת הַזְּמִנָּת הָרֵב לְדִין תּוֹרָה סָרֵב לְבוֹא, וְאָמַר לוֹ לְהַגִּיד לְזְקֵנֵי הַק' כִּי טְרוּד הוּא מֵאֵד בְּעַסְקֵינוּ, וְאֵין לוֹ פְּנָאֵי לְבוֹא וְלְהִתְדַן עִם הַפּוֹעֵל הַלְלוֹ עַל פְּרוּטוֹת. צָנָה זְקֵנֵי הַק' לְמִשְׁמָשׁ לֹמַר לוֹ כִּי 'דִין פְּרוּטָה כְּדִין מֵאָה', וְעָלָיו לְמַהֵר וְלְהִתְצַב לְפָנָיו לְדִין תּוֹרָה. הִלָּה סָרֵב שׁוּב וְגַעַר בְּמִשְׁמָשׁ: מֵה זֹאת נִטְפְּלוֹ אֵלַי בְּעַסְק פְּעוּט וְנִבְזָה, הִלָּא יוֹמֵי עָמוֹס לְעִיפָה! אֵין שְׁעֵתִי פְּנוּיָה לְקַטְנוֹת כְּאֵלוֹ. כְּשִׁמְעוֹ זְקֵנֵי הַק' אֶת דְּבָרָיו, פְּקַד עַל הַמִּשְׁמָשׁ לְשׁוּב אֵלָיו וְלְהוֹדִיעוֹ כִּי אִם לֹא יוֹפִיעַ תִּכְף וּמִיָּד לְדִין תּוֹרָה, וְנִדְּנָו וְיִחְרִיכוּנוּ מִבֵּית דִין שֶׁל מַעְלָה וּמִבֵּית דִין שֶׁל מַטָּה. הַמִּשְׁמָשׁ נִחְרַד מֵאֵד בְּשִׁמְעוֹ זֹאת, וְכִמְעַט שְׂלֵא אָזַר

אולם הרב ר' העשיל מחמת שפונתו היה שֶהָרַב יַעֲיִן בַּתּוֹסְפוֹת עוֹד קוֹדֵם שֶׁיִּגְמַר הַדִּין כְּדִי שֶׁיֵּצֵא הַדִּין תּוֹרָה לְאַמְתּוֹ, הַפְּצִיר בּוֹ בְּפִיּוּסִים וּבַהֲפָצְרוֹת שֶׁיִּמְחַל לַעֲיִן תַּכְף בַּתּוֹסְפוֹת, עֲשֶׂה הָרַב רְצוֹנוֹ וְלַקַּח הַגְּמָרָא וְהִבִּיט בַּתּוֹסְפוֹת, וְכֹאשֶׁר רָאָה סְבַרַת הַתּוֹסְפוֹת נִבְהַל מְאֹד, כִּי רָאָה שֶׁבִּזְוָה נִסְתַּרְהָ סְבַרַת הַדִּין הַשְּׂנִי, לְכֵן הִשִּׁיב לְרַבִּי הָעֵשִׂיל שֶׁיֵּאמַר לוֹ מִתָּר פְּרוּשׁ כִּי פֶּעַת אֵין בִּיכּוּלְתּוֹ לַעֲיִן הֵיטֵב, וְנִתְרַצָּה רַבִּי הָעֵשִׂיל בְּכָךְ כִּי כָּר נִגְמְרָה פְּנִיתוֹ, שְׁכַל פְּנִיתוֹ הִיְתָה שְׁלֵא תַעֲלַם סְבַרַת הַתּוֹסְפוֹת מִן הָרַב, וְהֵלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל לְבִיתוֹ.

ביום שֶׁלֹּא חֲרִירָיו בְּבֹאוֹ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה פְּדַרְכוּ, שָׁאַל אֶת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל בֵּית הַדִּין מִי זָכָה אֶתְמוֹל בְּדִין תּוֹרָה, וְהִשִּׁיב לוֹ כִּי רְאוּבֵן זָכָה בְּדִין, שָׁמַח מְאֹד הָרַב יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל שֶׁזָּכָה לְהִיּוֹת הַגּוֹרֵם שֶׁיֵּצֵא הַצֶּדֶק בְּדִין עַל דְּיֵי שֶׁהֲרָאָה לְרַב אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת.

כְּאֶשֶׁר בָּא אַחַר כֶּךָ לְרַבּוֹ הַקַּ"ל מְלוּבְלִין אֶמַר לוֹ רַבּוֹ: וְעוֹסֵט שׁוֹיִן הָאֲבִיָּן גְּעוּגָה גִּיגְאִנְגָעֵן צוּם רַב, דְּאַרְכֶּסֶט שׁוֹיִן נִישֵׁט מְעַהָר גִּי"ן (הַלֵּכֶת כְּבִי מַסְפִּים לְמַדָּא דְאַתָּרָא, אִינְוֵי צְרִיר לֵלְכֶת יוֹתֵר). אִזּוּ בְּקִשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל מְרַבּוֹ לְגַלוֹת לוֹ פְּנִיתוֹ הַקַּ"ל, וְהִשִּׁיב לוֹ כִּי הַדִּין תּוֹרָה הִזָּה הִיָּה כְּבִר צ"ט פְּעֻמִּים בְּגִלְגוּל בְּזֶה הָעוֹלָם, וְתִמְיֵד הִיָּה הַפְּסָק שְׁלֵא עַל פִּי דִין תּוֹרָה, וְכֶךָ לֹא הִיָּה יְכוּל לְהִיּוֹת תַּקוּן לַחֲזִיב, עַד שֶׁבָּא הַחֲזִיב בְּעֶצְמוֹ לְבַקֵּשׁ מִהֲרַבִּי מְלוּבְלִין שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ שֶׁיְהִיָּה לוֹ תַּקוּן לְנַפְשׁוֹ, כִּי יֵרָא כִּי גַם בַּפֶּעַם הַזֹּאת לֹא יְהִיָּה הַפְּסָק בְּצִדְקָה, לְכֵן שְׁלַח הַרַבִּי אֶת הָרַב יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל לְבֵית הָרַב, לְמַעַן יֵצֵא הַפְּסָק דִּין לְאַמְתּוֹ וְתִהְיֶה גְאוּלָּה לְנַפְשׁ הַחֲזִיב.

ספור זֶה סֵפֶר הַרְהַ"ק רַבִּי יְחִזְקִאל מִשִּׁינְאֻנְאוּ בַעַל הַדְּבָרֵי יְחִזְקִאל זִיע"א שֶׁהִיָּה בֶן אַחֲתוֹ שֶׁל הַרְהַ"ק רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל מְקַאֲמָרְנָא (שְׂאֲבִיו הַדְּבָרֵי חַיִּים הִיָּה חֲמוֹ הַבְּרִיךְ טַעַם זִיע"א)

(כְּמוֹשֶׁנַת רַש"י בְּשֵׁם הַס' נִפְלְאוֹת הַרַבִּי מְלוּבְלִין)

וְשָׁפְטוּ אֶת הָעַם וְגו' (טו, יח). וְכַרְש"י: מִנְה דִּינִים מִמַּחִים וְצִדִּיקִים לְשִׁפּוֹט צֶדֶק

פעם אַחַת אֶמַר הַרְהַ"ק הַחֲזוּהָ מְלוּבְלִין זִיע"א לְתַלְמִידוֹ הַרְהַ"ק רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל מְקַאֲמָרְנָא זִיע"א בְּנוֹ שֶׁל הַרְהַ"ק בַּעַל הַבְּרִיךְ טַעַם אב"ד לִיִּפְנִיק זִיע"א שֶׁהִסְתּוֹפֵף בְּצִלוֹ, מַדּוּעַ אֵינּוּ הוֹלֵךְ לַפְּעֻמִּים לְהָרַב דְּמַתָּא, שֶׁהִיָּה אִזּוּ הַגְּאוּן הַעֲצוּם הַנִּקְרָא 'אִיִּזְיַנְעֵר קְאָפ' (רַאשׁ הַבְּרוּל), רַבִּי עֲזַרְיָאֵל הוֹרּוּזִין זִיע"א רַב אבד"ק לִוְבְלִין שֶׁהִיָּה מוֹתְנַגֵּד לְדָרְךָ הַחֲסִידוֹת כְּדוּעַ וְהִיָּה הַדְּבָר לְפָלֵא בְּעֵינֵי הָרַב יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל, עַם כָּל זֶה פְּקַדַת רַבּוֹ שָׁמַר, וְהֵלַךְ בְּכָל יוֹם לְהִתְפַּלֵּל תְּפִילַת מִנְחָה לְבֵית הָרַב, וְהָרַב קָרַב אוֹתוֹ מְאֹד אָף שֶׁהִיָּה חֲסִיד, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה בֶן הַגְּאוּן מְלוּיִפְנִיק, וְגַם שֶׁהִיָּה הוּא בְּעֶצְמוֹ תַלְמִיד חֶכֶם, וְכֶךָ הִיָּה נִמְשָׁךְ פְּקָה יְמִים.

פעם אַחַת הַתְּמַנִּים אַחַר הַתְּפִלָּה דִּין תּוֹרָה, וְהָרַב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל הִיָּה עוֹמֵד וְשׁוֹמֵעַ מְרַחֵק אֶת הַטְּעוּנוֹת, וְכֹאשֶׁר הִלְכוּ בְּעַלֵּי הַדִּינִים לַחוּץ, וְהָרַב עִם הַבֵּית דִּין הִתְחִילוּ לַעֲיִן בְּהַדִּין, הִיָּה דִין אֶחָד מְזַכֶּה אֶת רְאוּבֵן וְדִין הַשְּׂנִי מְזַכֶּה אֶת שְׁמוּעוֹ, וְהַגְּאוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָעֵשִׂיל שָׁמַע הֵיטֵב אֶת הַנוֹכַח שֶׁל הַדִּינִים, וְהִיָּה רוֹאֶה שֶׁהַדִּין הַמְּזַכֶּה לְרְאוּבֵן הוּא הַצֶּדֶק וְסַבְרָתוֹ נְאֻמָּה, אוֹלָם נִבְהַל מְאֹד כֹּאשֶׁר רָאָה שֶׁהָרַב בְּעֶצְמוֹ הַאִיִּזְיַנְעֵר קְאָפ נּוֹטָה לְהַכְרִיעַ כְּדַעַת הַדִּין הַשְּׂנִי הַמְּזַכֶּה אֶת שְׁמוּעוֹ.

הַדְּבָר הַיֵּצֵר מְאֹד לְהַר"ר הָעֵשִׂיל שֶׁיֵּצֵא הַפְּסָק חֵס וְחִלְלָה שְׁלֵא בְּצִדְקָה, וְלֹא הִיָּה יוֹדַע לְשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ, עַד שֶׁעָלָה בְּרַעֲיוֹנוֹ שִׁישׁ תּוֹסְפוֹת מְפָרֵשׁ שֶׁהוּא לְהַפְּךָ דַעַת הַדִּין הַשְּׂנִי, וְלַקַּח הַגְּמָרָא וְהֵלַךְ אֶל מִקוּם הַפְּסָא שֶׁהָרַב יָשַׁב שָׁם, וְאָמַר לוֹ שְׁמַבְקֵשׁ מִמוֹנוֹ שֶׁיֵּאמַר לוֹ אֶת פְּשֵׁט הַתּוֹסְפוֹת בְּגְמָרָא שְׁבִידוֹ, וְהָרַב דָּחָה אוֹתוֹ שְׂאִין לוֹ פְּנְאֵי פֶּעַת כִּיִּן שְׁעוֹסַק בְּגְמַר דִּין תּוֹרָה, לְכֵן יִמְתִּין עַד שֶׁיִּפְסַק אֶת דִּין הַתּוֹרָה וְאִזּוּ יִבִּיט מֵה שְׁשׂוֹאֵל אוֹתוֹ.

מנכסיו ונעשה עני גדול, ומאחר שבחזון לארץ היו לו קרובים עשירים גדולים שאל בעצת הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור זיע"א בעל החדושי הרי"ם אם יסע לקרוביו בחזון לארץ, לבקש מהם עזרה שיוכל לעשות איזה עסק להתפרנס ממנו, ולא הסכים הרבי על הדבר. שאל האיש אם פן אולי אכתב להם מכתב ובו אתאר להם את רע מצבי, וישלחו לי סכום מסים למחית, אולם הרבי השיב: אף לזה אינני מסכים.

הדבר היה לפלא בעיני האיש, נסע בפחי נפש הבייתה ובמצבו לא בא כל שנוי לטובה, לאחר מכן נסע שוב לגור שאל שוב את הרבי, ושוב לא הסכים הרה"ק שיבקש עזר וסעד מקרוביו. וכן חזר הדבר פמה פעמים.

וצרת האיש גדלה, עולליו שאלו לחם וביתו ריק, וזוגתו מציקתו מאד על שאינו חס על נפשו ונפשות ביתו ואינו נוסע לקרוביו. כשבא שוב פעם לגור, בכה הרבה לפני הרבי ואמר: איני רואה שום עצה לפני, אלא לפנות לקרובי שבחזון לארץ שיתמכו בי. והרבי השיבו: מה אעשה לך, אני הרי כבר אמרתי לך את דעתתי...

ולא יוכל עוד האיש להתאפק, וכתב מכתב לקרוביו על מצבו. מכתבו עשה פרי, קרוביו שלחו לו תכף סכום הגון ומצבו השתפר. אחר כך שלחו לו עוד פמה פעמים סכומי כסף בלי שום דרישה מצדו, והוא נחלץ מן המצר. אבל מיד אחר זה חלה האיש במחלה אנושה, ומצבו הלך ורע מיום ליום ולא יכל לרדת ממשתו. צערו היה גדול ביותר שלא יכול היה לנסע לגור להתנצל לפני הרבי, כי הוא תלה את סבת מחלתו בזה שעבר על דעת הרבי. בקש הוא את אחד מידידיו שיסע לגור על אודותיו. חלה נסע הזכיר את החולה לפניו, ואמר להרה"ק שזקוק הוא לרחמים גדולים.

כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (טו, יט)

בעת שישב הרה"ק האוהב ישראל זיע"א מאפסא על פסא הרבנות בקולבסוב באו פעם לפניו שני בעלי דין תורה. יתר הדינים לקחו שחד והיו נוטים לצד אחד, אולם הרב מאפסא גלה כלפיהם התנגדות נמרצת, והוכיח להם כי אין ההלכה פמותם. יעזו הדינים לבעל הדין כי ישחד גם את הרב, אף כיצד עושים זאת והלא בשום פנים לא יסכים הרב לקבל שחד, יעזו לו איפוא לשלשל בחשאי סכום כסף נכר לכיס בגדו של הרב. בעל הדין עשה כעצתם, ואיש לא ידע דבר על כך.

למחרת כאשר ישב הרב להמשיך דין תורה, הרגיש כי דעתו החלה להסס בדבר וכי קם בו רצון להסכים עם דעת הדינים. מיד דחה את ישיבת בית הדין, וכל אותו היום בכה והתחנן לפני רבנו של עולם כי יאיר את עיניו לראות את האמת. כך עברו ימים מספר, עד אשר גלה הרב את הכסף בכיס בגדו, ומיד הבין כי בעל הדין הוא אשר שם את הכסף בכיסו כדי לשחדו.

כל כך גדול כחו של שחד אמר הרה"ק מאפסא זיע"א, שאפילו אם הדין אינו יודע מאומה על כך, בכל זאת הדבר משפיע על שכלו לסלף את דעתו. זהו פרושו של הפסוק "ויסלף דברי צדיקים", אפילו אם הדין מוסר להיות צדיק גם לאחר קבלת השחד שכן לא ראה ולא ידע מאומה על כך, בכל זאת יש בכחו של השחד לסלף את בינתו ואת דבריו.

(אוצר הפלאות בשם הס' ציצים ומרחים)

לא תסור מן הדבר אשר גידו לך ימיו ושמאל (יז, א)

מספר על חסיד שהתהפך עליו הגלגל ירד

ולנגד עיניהם התרברב בכחו ובסרובו לעזב את השטח הגזול. הרה"ק נכנס לחנותו של הקצב ונסה להניאו מלקרוד בדין תורה, ודבר על לבו שיחזיר את הגזלה לבעליה. אולם הקצב עמד בקריו, ופער פיו בשנית כנגד הרה"ק ונגד הדנינים, ולא הביע נכונות לחזר בו מפעשיו הרעים. הפטיר הרה"ק לעמתו: "מעשיך אלו הביאו עליך גזרה וענש, ועוד מעט תפול עליך תקרת החנות, ואתה תקבר תחתיה". ואכן, מייד כפאשר יצא הרה"ק את החנות, נפלה תקרת החנות וקברה תחתיה את הקצב הסורר.

באפן דומה מספר גם על מושל מחוז תאפיללת, שהתערב כנגד פסק דינו של ה"אביר יעקב" בסכסוך בין שני יהודים. המושל הגוי, שהתעתד באותם ימים לעלות בדרגה ולהתמנות למלך מרוקו, בא לביתו של הרה"ק ולחץ עליו לשנות את פסק הדין ולהטותו לטובת החיב, שהיה מקרב אליו. כפאשר ראה המושל שהרה"ק מסרב בתקף לשנות, ולו במעט, את פסק הדין, החל לפעור פיו כנגד הרה"ק וכנגד דיני התורה. הרה"ק השיבו בתקף, כי מחמת דבריו אלו הוא אבד את משרתו במלכות מרוקו. המושל שלא האמין לדברי הרה"ק, יען כי משרתו זו היתה מבטחת, הבטיח כי כפאשר ימליכוהו למלך מרוקו הוא יגזר על הרה"ק ענש מות.

אולם בארח פלא, דקות ספורות טרם העלה על במת המלוכה במעמד ההכתרה הפומבי, התקוממו נגדו קבוצת מורדים מקרב בית המלוכה והסתערו עליו בפראות. הוא נכלא למשך שנים רבות ואבד את המלוכה, בדיק כפי שגזר ה"אביר יעקב".

(תולדותיו של רבנו האביר יעקב)

שתק הרה"ק זיע"א כמה רגעים, ואחר כך אמר: דע לך, שלפעמים כשנגזר על אחד מיתתו חלילה, יש עצה בשמים להסיר ממנו רע הגזרה על ידי יסורים. והנה אמרו חכמינו שעני חשוב כמות, ועל ידי כך היה יכול עוד לחיות, ומה יכול אני לעשות אם הוא בעצמו דחה את העניות מאתו, כשקרוי הסירו ממנו את הדחקות ונפסקה חיותו.

כשחזר ידיו של אותו חסיד מנסיעתו מגור, כבר לא מצא את ידיו החולה בין החיים.

(סיפורי חסידים)

והאיש אשר יעשה כזו בלבתי שמע אל הפתח העמד לשרת שם את ה' אלקיך או אל השפט ומת האיש ההוא ובערף הרע מישראל (י, יב)

חלק בלתי נפרד מכוחותיו השמימיים של הרה"ק רבי **יעקב אביחצירא** בעל האביר **יעקב** זיע"א, נצלו על ידו בהנהגת הקהלה היהודית הגדולה ובכפיית דיני התורה על בניה. לעתים נדרש להנהיג יד קשה בעבריינים שהפרו ברגל גסה את מצוות התורה, או זלזלו בדיניה והלכותיה. היתה זו 'יד שמאל דוחה' למיגור ההתבוללות בקרב הקהלה היהודית ושמירת גדר הקדושה בתוככי המחנה, כפאשר לעמתה היתה 'יד ימין מקרבת', בדברי חבה וקרוב אל תחת כנפי השכינה.

ומעשה שהיה בעקבות דין תורה שנפסק אודות קצב אלים, שכבש בכח הזרוע מרקע השנית לאדם אחר, ובנה עליה את חנותו לממפר הבשר. דיני העיר פסקו בנחרצות כי עליו לפנות את השטח ולהחזירו לבעליו, אולם הקצב זלזל בדינים,

הרה"ק רבי פנחס (שפירא) מקוריץ זי"ע

יומא דהילולא - י' אלול

טוֹשָׁנִים, "אִמְרֵי פִנְחָס", ו"מְדַרְשׁ פִּנְחָס".

ביצד נצולים ממדת הגאון?

חבונה של חסידים שהסתופפה בצלו הקדוש של מרנא הבעש"ט הקדוש זי"ע, הסתפקה, מה יעשו לאחר הסתלקותו של רבם הגדול? למי יסעו? ומי ימלא את מקום רבם? הדבר לא נתן להם מנוח, ולא ידעו כיצד ינהגו.

בסופו של דבר החליטו לנסע יחדיו אל רבם הבעש"ט עצמו, ולשאל אותו, וכפי אשר יאמר להם פן יעשו. הם הגיעו למז'בוז ושאלו את הבעש"ט כיצד ינהגו, ואת מי יקבלו עליהם לרבי לאחר הסתלקותו?

השיב להם הבעש"ט הק': אתם תקבלו עליכם לצדיק את מי שתשאלו אותו עצה כיצד להנצל מהגאון, והוא ישיב לכם פי אינו יודע עצה לכו. שפון, זה ישימו לכם עצה על פה, סימן הדבר שיעדן הוא לא ירד לתוך תוכו של עמק לבו, ואינו מרגיש כי יש שם עדין; ויצאצא של גאון. שהרי כתוב "ה' מלך גאות לבש", וכשם שבקדושה אין סוף לגאות, מפיון שהיא לבושו של הקב"ה, כה בגאות של "לעמתי זה" אין לה סוף.

לאחר פטירת הבעש"ט הק' זי"ע הלכו בני אותה חבונה מצדיק לצדיק, ושאלו עצה כיצד להנצל מהגאון, וכל אחד מהצדיקים נתן להם עצה אחרת. שמעו החסידים את העצות והלכו להם, באמרום "אין זה הרבי שלנו".

לבסוף הגיעו אל הרה"ק רבי פנחס מקוריץ, ושאלו ממנו עצה כיצד להנצל מגאון? השיב להם רבי פנחס: "אף ההוא גברא בהאי פחדא יתיב, גם אני אינני יודע בעצמי כיצד להנצל מזה..." ותכר ומיד קבלו אותו החסידים עליהם לרבי.

והיו עיניו ראות את מוריה...

זכרו של רבו הקדוש הבעש"ט זי"ע לא מש מנגד עיניו של רבי פנחס מקוריץ גם בשמש פל השנים שלאחר הסתלקותו. גם דמותו הקדושה של הרבי עמדה תמיד למועל עיניו, ואולם, צער גדול היה לו לרבי פנחס, על שמשע שנים לא זכה לראות את רבו בחלום, עד שגלילה אחד דארה פעמים ולא בחלום... וכל כך גדלה שמחתו על פה, עד שכתב מכתב אודות הדבר הזה לרבו המגיד הגדול זי"ע ממעורייטש, וכה כתב:

"זה כט"ת שנים מיום פטירת אדמו"ר הגדול הקדוש הבעש"ט זצ"ל זי"ע וע"כ ישאל, ואנכי לא זכיתי לראותו אף פעם אחת בחלומי. ובגלילה הזה חזיתי שתי פעמים ולא בחלום, דברתי אותו

הרה"ק רבי פנחס שפירא מקוריץ זי"ע נולד בשנת תפ"ח בעיר שקלוב שבליטא לאביו הרה"ק ר' אברהם אבא זצוק"ל. הוא אמנם נולד בליטא, אבל מקור שם המשפחה הוא מהעיר 'שפיארא', שרבים מתושביה היהודים נהרגו בזמן המסעות שנגרמו בימי הבינים.

בעודו נער צעיר החל לשקד בלמוד תנ"ך, תלמוד ופוסקים ורשם לעצמו הערות, חידושים, פלפולים וחילוקים. בעקבות עליה שהגלילו עליו נאלץ לעזב את העיר שקלוב, ולנדוד עד למירופול שבאזור וואהלין באוקראינה, לאחר זמן עבר לעיר פולנאה, שם נלקח אחר כבוד לכהן כרב ואב"ד, ומפך מצא קמטא את פרנסתו ופרנסת בני ביתו.

כאשר שמעו של הבעש"ט הק' שיסד את תנועת החסידות הגיע לאזניו, הוא התנגד לכה, פיון שלא ידע מה טיבה של התנועה החדשה שנתפרסה. אבל לאחר שהתנדב לחסידות ולרבו הבעש"ט, נעשה לתלמיד מבקב של הבעש"ט, עד הסתלקותו פהג שבועות תק"כ. לאחר הסתלקות מרנא הבעש"ט הסתופף בצלו של רבו הגדול הרה"ק רבי דב בער, המגיד הגדול זי"ע ממעורייטש, עד להסתלקותו ביום י"ט בכסלו תקל"ג. לאחר מכן, נבחר על סף ההנהגה, קבע את מושבו בקוריץ ואלפי אנשים נהרו אליו. משם עבר לאוסטרצה ונהג ונשיאותו ברמה.

בהיותו מסתופף בצלו של רבו המגיד ממעורייטש, זכה לקרוב גדול אצלו, עד שרבו היה זוכרו תמיד ומתפלל עליו. וכה כתב רבי פנחס לרבו: "והנני רב תודה לך" בעד ההנהגה שזכר ונשאה אותי כ"ק על מחשבותי הק' ביום הכפורים. וידע כ"ק כי באותו הרגע שזכיתי להעלות על זכרונך הק' תכר הרגשתי מפה, והסימן שה' בין תפילת מנחה לנעילה".

לצד זה מנחה המגיד להיות הגובה של מעות פולין וואהלין לצדקת רמבעה"ג. וכה כתב רבו אליו במכתבו: ב"ה. אם פי המפרסמות אין צריכין ראיה, ובפרט איש קדוש וטהור צי"ע כמהו"ה ה' ידי נפשי הרב המפרסם וכו' קש"ת מוה"ר פנחס נ"י שפירא מקוריץ. אבל נעמתי לבקשתו ונותן לו סימן שאני אסכים שאסף מכל גליל וואלין את כל מעות רמב"ן זי"ע. דברי הכו"ח ביום א' בא תקל"ב באוונא. דב בער במוה"ר אברהם

בסוף ימיו בקש רבי פנחס לעלות לארץ ישראל. אך ראשית שנת תקנ"א. הוא עזב את אוסטריה, בפארו בדרך התעקב בשפיטובקא, ואולם שם חלה את מחלתו האחרונה. ביום י' לחוד אלול תקנ"ג, בערב שבת קדש, נסתלק רבי פנחס למתיבתא דרקיעא בהיותו בשפיטובקא, ונטמן בבית העלמין העתיק בשפיטובקא. מדברי תורתו נפסו הספרים "לקוטי

הרה"ק רבי פנחס (שפירא) מקוריץ זי"ע

יומא דהילולא - י' אלול

אז אמר לו רבי פנחס מקוריץ, שאם יקיים את הבטחתו, תחזור לבתו הראיה. ואף צנה לתת לה דבש מארץ ישראל, כמאמר הנקרא (יומא פג, ב) "דבש וכל מיני מתיקה מאירין מאור עיניו של אדם".

האיש חזר לעירו דאנציג, הפך את כל ביתו מטריפה לכשרה ואמנם בתו נותרה. לאחר מכן היא נסעה לקוריץ לראות את הצדיק שהציל אותה מעוורו, וישם נדבה מעות לכתובת שני ספרי תורה.

מאמרותיו:

"אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב, טז)

דבר זה בא להתיר לנו כל מלאכה שהיא לצורך אכל נפש, שמתר לעשותה ביום טוב.

ולמה בא התר זה בתורה ונקא בפסוקים של שביעי של פסח, ולא בכל יום טוב אחר? שכן חז"ל אמרו "קשיו מזונותיו של אדם פקריעת ים סוף", ולכן ליום של קריעת ים סוף, לשביעי של פסח, יש קשר ושייכות להתר מזונות, לאכל נפש.

"ועץ ארז ושני תולעת ואזב" (ויקרא יד, ד)

מדוע מביא המטהר דוקא קאלו דגרים פּעוּטִים, כמו שני תולעת ואזב?

זאת, משום שחטא לשון הרע אינו צריך להיות בעל מעשה גדול... שכן לחטא של אגאות והוצאת לעז על האל, לא צריך עבודה מרבה. כול האדם לשפך על מותו, ובמו פיו מגדיל עוונות עד לשמים. ולכן בתקונו מביא הוא דגרים קטנים, ללמדו, כי גם חטא "קטן"... כזה של לשון הרע, הוא חמור ביותר.

פנים אל פנים. ומתוך דבריו הפרתי כי צרות רבות עוד יגברו עד אשר יתגדל ויתקדש שמייה רבה בעלמא, והשית כפר. דברי ידידו וחברו האמתי, מברכו בכל טוב, המצפה לראותו ברב שומחות. וכל הקמים עלינו פלו קקש לפני רוח, ואמת מארץ תצמח. הק' פנחס שפירא מקאריץ".

ולא תתורו אחרי עיניכם...

אל הרה"ק רבי פנחס מקוריץ הגיע פעם יהודי אשכנזי (דייטש'ל) מהעיר דאנציג, לבקש ממנו עצה ותושייה עם ברכה מרבה, עבור בתו שנתעברה פתאום, ואינה יכולה לראות כלל על עיניה. והרופאים אינם יודעים מהיכן זה בא.

אמר לו הרה"ק מקוריץ: הסבה לדבר היא, כיון שגם אביה הוא סומא ועור, והמחלה הזאת עוברת בירושה מאבות לבנים. התפלא הדייטש'ל על דבריו של הצדיק, ואמר לו: "הלא עיני בריאות, ואפילו בבתי עינים (במשקפים) איני משתמש".

נענה הרה"ק רבי פנחס ואמר לו, לאותו יהודי: לא צריך להיות סומא ולא לראות במחשיות על העינים. הסומא האמתי הוא האיש החוטא. נדברי הנביא: "עם עור ועינים יש", וכדברי חז"ל (משנה סוטה פ"א מ"ח): "שמשון הלך אחר עיניו, לביקף וקרו פלשתיים את עיניו". ולא עוד, הוסיף הצדיק ואמר, אלא גם כל בני ביתך אשר יביטו בך עלגלים גם הם להתעורר במהרה, כמאמר חז"ל: "המסתכל בצורת רשע עיניו כהות".

כשמע האיש את הדברים הבין כי כל זה בא לו על שגגת דרך תורה וקיום מצוות כיהודי אמתי וירא שמים, והלך אחר שרירות לבו. הוא החל לבכות מאד, והבטיח להרה"ק מקוריץ כי מעתה ואילך יחזר לדרך היתדות ויתנהג כיהודי ירא שמים.

להעלות נר תמיד - לזכר נשמת

ט' אלול

דן בן יעקב אבינו

רבי צדוק הכהן מלובלין

רבי אברהם מנחם נחום ב"ר משה יהודה לייב מחעלם

י' אלול

רבי פינחס ב"ר אברהם אבא שפירא מקוריץ

רבי יצחק מבוהוש ב"ר שלום יוסף מרוז'ין

רבי משה יהודה לייב מפשקאן ב"ר יצחק מבוהוש (ב' ברכת משה)

ה' אלול

רבי דוד צבי שלמה ב"ר אלעזר מנחם מנדל בירדמן מלעלוב

ו' אלול

רבי גרשון שאול יו"ט ליפמן ב"ר נתן הלוי הלר (ב' תוס' יו"ט)

רבי יקותיאל יהודה ב"ר אלעזר ניסן מסיגט (ב' יטב לב)

אוצר גאוני הדורות – פרשת שופטים

מוכיח לרעהו ולקרובו ואינו מחניף להם. ולכן אמר 'שופטים ושטרים תתן להם בכל שערך' וכו'. 'לשכטיך' ולקרוביך, ואז 'ושפטו את העם משפט צדק' וכו'. 'כנס גם כן שישפט בני עמו ועירו ולא יחניף להם, ואז יוכל לשפט לנכרים אשר באו שערך. אבל אם הוא מחניף לבני עירו לא יוכל לשפט האחרים. וזהו 'שופטים ושטרים תתן להם בכל שערך', ואז 'ושפטו את העם משפט צדק':

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זצ"ל

המלאכים מזהירים לאדם כל יום שילך בדרך הישרה

שופטים ושטרים תתן להם בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך לשכטיך ושפטו את העם משפט צדק. לא תטה משפט וגו' צדק צדק תרדף' וגו'. אפשר לרמוז על פי מה שכתוב בזהר הקדוש (הקדמה יב:) על פסוק (תהלים צא יא) 'כי מלאכיו יצוה לך', דשגי מלאכים עשה הקדוש ברוך הוא עם האדם להורותו ולהזהירו בכל יום ויום ללכת בדרך ישרה. כשהוא קם בבקר ממטתו ופקח עיניו אומרים לו עיניך לנכח נביטו. פתח פיו לדבר אומרים לו נצר לשונך מרע. קם ללכת אומרים לו פלס מעגל רגלך. אי שמע להו מוטב ואי לא שבקין ליה ואזלין והשטן עומד על מינו לשטנו. והנה מי שיצאת ה' נגד פניו מאמת ומקנים דברי חכמים, וכשמעו דברי זהר הקדוש הקדושים האלה, יקשרם על לבו ויעשם עטרה על ראשו ויבדע נאמנה בודאי גמור שהמלאכים הנזכרים הם עמו והם מזהירים אותו, וצריך לשמע לאזהרתם כדי שלא יכרחו ממנו רק ישארו עמו ויהיו בעונותיו נגד יצר הרע וחילולתו. אף כשלא

שופטים ושטרים תתן להם בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך לשכטיך ושפטו את העם משפט צדק (טו יח)

צדק המור

רבי אברהם סבע זיע"א

אחר שאדם שופט את עצמו וקרוביו יוכל לשפט אחרים

ואמר 'שופטים ושטרים תתן להם'. לרמוז שצריך אדם שישפט את עצמו בתחלה, ואחר כך יוכל לשפט האחרים. אבל מי שלא ישפט את עצמו איך ישפט האחרים. וזהו התקווה וקושו, קשט את עצמך ואחר כך קשט את אחרים. כשהיא עבדא דרבי פלוני שהיה לו אילן אצל ביתו מזיק לרבים ובאו לפגוע לדין על פיצא בזה. ואמר להם שיבאו למחר לשמע הדין והלף הוא וקצץ אילנו וכו'. ועל זה אמר (כ"ב נח:) כל דינא דמפקין מיניה ממונא בדינא לאו דינא הוא. ולכן אמר בכאן 'שופטים ושטרים תתן להם', רוצה לומר לעצמך, ומיד תוכל לשפט האחרים, וזהו 'ושפטו את העם משפט צדק'.

ובן רמז 'שופטים ושטרים תתן להם לשכטיך', שכמו שהשופט צריך שישפט עצמו בתחלה כן צריך לשפט קרוביו ובני שבטו ואז יוכל לשפט האחרים. אבל אם לא ישפט קרוביו בתחלה לא יוכל לשפט האחרים. ולכן נאמר בשבט לוי שהם השופטים ומורי התורה, 'האמר לאביו לא ראתיו וגו', ואז יורו משפטך ליעקב' (דברים לג טו). אבל אם הם מחניפים לקרוביהם ומפירים אותם איך ישפטו האחרים, כי יאמרו לו פלה מדיבוריך ואלך אצל נגעים ובהקות, פי אין קרוב רואה את הנגעים. ועל זה אמר (תהלים טו ג) 'לא עשה לרעהו רעה', כלומר לא תתן הרע שעושה רעהו כמו 'ויכן הבקר אשר עשה' אשר תתן, ואז 'ותרפה לא נשא על קרבו', אחר שהוא

שלא לעשות רצון לסטרא אחרא והעושה לו רצון נמצא נושא לו פנים. וְלֹא תִקַּח שַׁחַד, כאן רומז שלא ישמע לעצת יצר הרע הבא לאדם בשחד דברים, עשה מצות ועשה עברות ויהיו המצוות שתעשה יותר מן העברות ויבזה אתה נמלט באותו עולם, אל תשמע לשחד דבריו אלה, כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך. **כ"י** השחד יעור עיני חכמים, דהיגו בעת מערב עברות עם מצות ועם תורה ותפלה, כל תורה שאמה לומד באותו זמן ותפלות שאמה מתפלל הכל בטל ומבטל, וזהו ויִסְלַף דברי צדיקים' הם דברים המצדקים. לכן השמר שלא תערב חל וטמאה בקדושה ובטהרה, רק 'צדק צדק תרדף', כפל מלת צדק שתי פעמים להזהיר אזהרה אחר אזהרה כדי שתזהיר וזהו לרדף אחר האמת עד הקצה האחרון. ודהיגו כל מה שתעשה ממצעים טובים לא תאמר כבר השלמתי חקי בדבר זה, רק אמר עדין לא הועלתי ותיזור ועשה.

והגה צדק נקראת גם כן על שם התורה שנקרא 'משפט צדק'. ודהיגו אם למדת תורה הרבה אל תאמר כבר השלמתי חקי רק תזור ולמד. וזהו הפסל וגם כן צדק לשון צדקה, אם גמתי צדקה הרבה אל תאמר די בזה רק תזור וכן. והגה 'צדק צדק תרדף' ראשי תבות 'צצת' חסרה לרמוז דצריך להיות וריז במצות ציצית. ועוד ראשי תבות של 'צדק צדק תרדף' גימטריא תפלין, דצריך לזהר במצות תפלין. וכל זה 'למען תחיה וירשית את הארץ' היא ארץ העליונה:

ישמע להם הם בורחים ממנו ומיך נמסר ביד יצר הרע ועושה בו כרצונו.

וזה שבא משה רבנו עליו השלום בכאן להזהיר את ישראל אמר להם חזקו ואמצו ללכת בדרך ישרה כדי שהמלאכים החונים עמכם ישארו תמיד עמכם ויהיו בעזרתכם נגד היצר הרע, שהרי המלאכים האלה על ידיכם יחנו ועל ידיכם יסעו, אם תשמעו לאזהרתם שם יחנו עמכם תמיד, ואם לאו משם נסעו. וזהו שאמר 'שופטים ושטרות' הם המלאכים ששולח לך הקדוש ברוך הוא להזהירך ולהורותך דרך ישרה. אף דע לך שאף על גב שהקדוש ברוך הוא שולחם, מכל מקום קביעותם וחינתם תלוי בדרך כבוד. וזהו שאמר 'תתן לך', אתה הוא שצריך לתן להם מקום כדי לחנות עמך ולא יכרחו, וזהו 'תתן לך' בדרך תלוי נתינתם וחינתם עמך. ולכן הזהיר ושמר איבריך שבכל אבר ואבר מזהירים לך עליו שלא לחטא, וכך צריך לתן בדיעתך בכל עת כדי שתשמר איבריך וזהו 'תתן לך בכל שצריך', 'שצריך' הם כל איבריך, שכל אבר ואבר נקרא שער בפני עצמו כגון העינים והאזנים והחטם והפה והידיים והרגלים והלב. ולכן למנות המלאכים האלה לתתם להיותם חונים תמיד עמך ליסרך ולהורות לך דרך ישרה. וזהו שאמר 'אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך', דהיגו המלאכים, נתנם הקדוש ברוך הוא לך כדי ליסרך בדברי שבט מוסר כדי להרחיקך מן החטא. 'לשבטיך', לשון שבט מוסר.

ו'שפטו את העם משפט צדק, העם הם איבריך, דהיגו דע לך שאינם שופטים ומורים לך משפט צדק. וזהו שאמרים לך 'לא תטה משפט', דהיגו המשפט שכתב הקדוש ברוך הוא בתורה, לא תטה ממנו רק מה שאסור אסור ומה שמתר מתר. 'לא תפיר פנים', כאן רומז לפנים של סטרא אחרא, משום דכל חטא שאדם עושה נקרא נושא פנים לסטרא אחרא, שהקדוש ברוך הוא צוה

המגיד מדובנא

רבי יעקב קראנץ זצ"ל

צריך האדם להשען על משפטי התורה

ולא לסמוך על שכלו

ש'שפטים ושטרות תתן לך בכל שצריך וכו' ושפטו את העם משפט צדק. ולא

מריבה יביאו את טענותיהם לפני השופט והם עושים שלום. ולמה עשה הקדוש ברוך הוא כך שלא יהא אדם מסגל לפי טבעו לראות חובה לעצמו, הוי אומר כדי שיקבל עליו דין התורה ויבוא בזכות זה על שכתוב ולא יהיה כמו החסידה שעושה חסד עם חברותיה לפי עצם טבעה:

רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס (וי טז)

רבנו בחיי

רבנו בחיי בן אשר זיע"א

הצווי למלך שייעשה מהתורה עקר

רק לא ירבה לו סוסים. יאמר אף על פי שיהיה לכם מלך פשאר מלכי האמות, יהיה ממצט ממדות שאר המלכים, כי יש מלכים משתדלים ברבוי סוסים ומרפבות, ומלך ישראל לא ירבה לו סוסים ולא נשים ולא כסף וזהב. יש מלכים עושין מאלו הדברים עקר, ומלך ישראל יחסר ברבויים ויעשה מן התורה והיראה עקר. זהו שאמר והייתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה, יש מלכים יתגאו ברב עשרם וגדל ממשלתם וירום לבבם על כל העולם, ומלך ישראל לבלתי רום לבבו מאחיו. ויבטיחנו הכתוב כי בקימו זה יאריך ימים על ממלכתו. ופרשו חז"ל (סנהדרין כא:) שלא ירבה לו סוסים אלא כדי מרפבתו, כלומר מרפכת פרשיו וחיליו, אבל לא שיהיו לו שנים או שלשה למרפכתו, פעמים על זה ופעמים על זה. וטעם הדבר נכתב בצדו 'ולא ישיב את העם מצרימה', כדי שלא ישיב את העם מצרימה, שמשם היו מביאין הסוסים באותו זמן, וכן מצינו בענין שלמה (מלכים א י, כט) ויצא מרפכה מצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה:

מוכן למה מדגיש הפתוב ואומר 'תתן לך'. ונראה לי לפרש את הפתובים לפי דברי המדרש על הפתוב (תהלים צט ד) 'ועל מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים', אומר המדרש אתה כוננת ישרות לאוהביה, שעל ידי המשפטים שנתת להם הם עושים מריבה זה עם זה ובאים לידי משפט, והם עושים שלום.

לעצם פשט המדרש כבר כתבנו בפרשת משפטים אף כאן נוסף נפך של המתקה, כי הפתוב אומר 'כוננת מישרים' לשון רבים, ואכן שתי דרכים יש במשפט. א, כח השפוט של האדם הנובע מתוך השכל הישר לשקל כל דבר במאזני האמת כדי להבדיל בין ישר לעול. ב, תורת המשפט הפתובה בתורתנו הקדושה המבארת את ענין המשפט לפי כל חקיו וכלליו. שמה תאמר למה נכתב המשפט בתורה הרי די לנו בכשר השפוט המיסד על השכל האנושי הישר, אף דע לך כי בין המשפט הפתוב בתורה ובין המשפט הנתון בשכל האדם שניהם נחוצים לתקון העולם בצדק ובישר.

אמנם הרבה חקים מבין האדם בשכלו אבל רק במדה שהם נוגעים לזולתו ולא לעצמו, כמאמר חז"ל בכתבות (קה:.) אין אדם וראה חובה לעצמו, נמצא שאדם עשוי לעולם לצדד בזכות עצמו ולזכות את אורחו. לכן צותה התורה לאמר 'שפטים ושטרים תתן לך' כלומר אי אתה יכול ואף אינך מסגל לעשות דין לעצמך, על פרקך עליך להשען על בינת השופטים כי כל דרך איש ישר בעיניו. והכתוב דק ואמר 'אתה כוננת מישרים' לשון רבים, כי באמת יש שני מיני ישר, אחד שאדם תובעו לעצמו, ואחד שהוא נוהג בו כלפי אחרים כל זמן שהוא יושב פסא למשפט לרוב אחרים הוא דן דין צדק בינו שהוא בעצמו בעל הדבר מיד הוא מתהפך גדלת תסוב על צינה, ואומר על העול שהוא ישר, על פן כתבה התורה לפנינו חקים ומשפטים אשר אם יבואו אנשים לידי

שאומרים 'מין ושמאל תפריצי', שצריכין לדקדק בנעילת מין ובקשירת שמאל, ועל ידי זה 'את ה' דהני מצות חכמים תפריצי', פרוש תתחזקי.

וידוע שהגאון בעל ערוגת הבשם זי"ע בעת שנתקבל לאב"ד דקהל חוסט, אמר לפרש, דבפרשת קרח כתיב (במדבר יח כו) ונחשב לכם תרומתכם, דהנה אם אדם עולה לגדלה אז מורא יעלה על ראשו אולי יתגאה על עמו וקהלתו, ומחמת זה ברחו הראשונים מן הגדלה, כמו שמצינו בשאול שנאמר עליו (שמואל א' י כב) ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הפלים, וכן מצינו אצל רבי אלעזר בן חסמא ורבי יוחנן בן גודגא (הוריות י. א) אכל העצה לזה, שהרב צריך לידע, שהוא רק כמו שאר אנשים אלא שבחרו בו, כמו גבי תרומה שנוטלין מן התמשת מינים ועל ידי זה נקרא קדש, כמו כן הוא אצל הרב שבחרו אותו מתוך קהל ועדה, וזהו כתיב ונחשב לכם, כלומר שבחרים אותך להיות למנהיג הוא כמו דגן מן הגרן, הלא זה הדגן אינו נפר שהוא קדוש 'כן תרימו גם אתם' (במדבר יח כח), עד כאן דבריו ודברי פי חכם חן. וגם מצינו בכמה מקומות אדם חשוב שאני [עין בשבת נא.], ועין במקום אברהם (אורח סי' רנו סקט"ו), וכל שכן אם נתמנה למנהיג צריך לדקדק ביותר שלא ילמדו ממנו בני אדם.

ובנה הדרן עלן לפסוק הנ"ל 'לבלתי רום לכו', והעצה לזה מאחי', שצריך שידע שהוא רק כשאר בני אדם, וגם לבלתי סור מן המצוה דרננו, כמו מין ושמאל דהינו הקשיחה בשמאל ונעילה במין, ואז 'צריך מים על ממלכתו' מאן מלכי רננו (גיטין סב.), ונהבן.

לבלתי רום לכו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה מין ושמאל (י"ב)

רמב"ן

רבי משה בן נחמן זיע"א

הגאון מדה מגנה ונמאסת אצל האלהים אפלו במלך

לבלתי רום לכו מאחיו. נרמז בכאן בתורה אסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינן ראויים לכך, פי בראוי להתרומם ולהתגדל, וזהו רוממו לכו שכל ככל אחיו הקטנים ממנו. כי הגאון מדה מגנה ונמאסת אצל האלהים אפלו במלך, פי לה' לבדו הגדלה והרוממות, ולו לבדו התהלה וכו' ותהלה האדם. כענין המבאר על יד המלך שלמה (משלי טז ה) 'תועבת השם כל גבה לב', וכתוב (ירמיה ט כג) 'פי אם בזאת תהלה המתהלה השכל וידע אותי' וגו'.

חמדת ישראל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל

הצדיק יאריך ימים על ממלכתו כשלא ירום לכו

נראה לעניות דעתי לפרש בהקדמם לפרש הקרוי 'מין ושמאל תפריצי' ואת ה' תפריצי'. ויש לומר על פי מה דאיתא בגמרא (שבת סא.) דיש לימין חשיבות דתורה הקדושה נתנה במין, ויש לשמאל חשיבות דקשירת תפלין הוא בשמאל, ואמר רב נחמן בר יצחק ר'א שמים יוצא ידי שניהם, נועל של מין וקושר של שמאל. [ועין בספר הקדוש ישמח משה בפרשתנו (ד"ה לא תסור) מה שפרש בזה]. נמצא לפי זה דירא שמים מקים מצות חכמים גם במצות קשיחה ונעילה מין ושמאל, וידוע דרבי עקיבא דרש 'את ה' אלהיך תירא' (לעיל י כ) לרבות תלמידיו חכמים (פסחים כב.), וזהו

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יה יג)

ארחות צדיקים

הבוטח בבוא ישי לו מנוחת הנפש ואינו נטרד לרדף אחר מזונותיו על חשבון עבודת ה' / דבר זה הוא הגדול שבנסיגות האדם

מענין הפרנסה, יהיה בטחון שלו על השם ברוך הוא שיזמין לו צרכיו ומזונו כדי ספוקו, ולא ירחק השעה (ראה עירובין יג: כל הרוחק את השעה וכו', וברש"י שם - מתנגע להעשיר ולהתגדל, ורואה שאינו מצליח, ואף על פי כן חוזר והולך לקרחקים, ומכניס עצמו לנבחות. וראה שם ד"ה שעה עומדת לו) לרדף אחר כמה ענינים המטרידים אותו מהתעסק בתורה. וכאשר יבטח באלהים ימצא מנוחת לבו ושלמות נפשו, ולא ירדף יותר מדאי, אף יהיה לו די במה שיכול למצא בשעה מיחדת, והשעות הנשארות יטרח בהן לקנות חיי עולם הבא. וכן אמרו (ספרי ואתחנן) תרבה בישיבה ותמעט בעסק, עשה דברי תורה עקר ועסקך טפל. וענין זה הוא הגדול שבנסיגין האדם, שלא יטרידו אותו רב טרדו של עולם זה וישפח אתריתו. לכן יבטח באל ששפיקהו צרכיו וספוקו, ויהיה לו שעות פנויות לפנות לבו לאלהים (שער השמחה):

מסלת ישרים

רבי משה חיים לוצאטו זיע"א

מדת הבטחון מיסדה מהאדם את הדאגה ומתוך כך שכלו פנוי לעבודת הבורא

מפסידו החסידות הם הטרדות והדאגות. כי בהיות השכל טרוד ונחפו בדאגותיו ובעסקיו, אי אפשר לו לפנות אל ההתבוננות הנה, ומבלי ההתבוננות לא ישיג החסידות, ואפלו אם השיגו כבר, הנה הטרדות מכריחות את השכל ומערבבות אותו, ואינן מניחות אותו להתחזק ביראה ובאמנה ובשאר הענינים השכינים אל החסידות, פאשר זכרתי.

על כן אמרו תז"ל (שבת ל:) אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש אלא מתוך דבר שמחה של מצוה. כל שכן ההנאות והתענוגים, שהם הפכיים ממש אל החסידות, כי הנה הם מפתים הלב למשך אתריהם וסר מכל עניני הפרישות והידיעה האמתית.

אמנם מה שיוכל לשמר את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה הוא הבטחון, והוא שישליך יתבו על ה' לגמרי. באשר ידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנוקצב לו, וכמו שאמרו ז"ל במאמריהם (ביצה טז.) כל מזונותיו של האדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, וכן אמרו (יומא לח:) אין אדם נוגע במוכן לחברו אפלו כמלא נימא (זה לשון הגמרא שם: מאן אמר בן עזאי בשם ר' ירמיהו ובמקומה יושיביו לא ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי, כי על פרנסתו בשם ירמיהו לבא ולשוב במקומה, רש"י). ומשלק יתנו לך לומר לא משלקהו הוא מקנה, אלא מזונות קצובים לך מן השמים, רש"י). אין אדם נוגע במוכן לחברו ואין מלכות נוגעת בחברתה אפלו כמלא נימא):

על האדם לעשות השתדלות כדי לצאת יד"ח הקנס של 'בזעת אפיה תאכל לחם' - ומכאן ואילך יש מקום לברכת ה' לחול על מעשה ידי

וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל והגורה היתה מתקמת, אם לא שקדם הקנס לכל בני האדם, ואמר (בראשית ג ט) 'בזעת אפיה תאכל לחם', אשר על כן תיב אדם להשתדל איזה השתדלות לצרף פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמש שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו. על כן אמרו (ספרי), "כול אפלו יושב ובטל, תלמוד לומר (דברים כח ט) 'בכל משלח ידך אשר תעשה'.

רביי ההשתדלות אינו מועיל

אף לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מכרה, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים

הש"ה הקדוש

רבי ישעיה הלוי הורוויץ זצ"ל

בשעהאדם חוטא עושה רשימו ופגם
בפניו וכביכול גם למעלה

תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים יח ג). זה הפסוק כולל כל הנהגת המדות וקדושות, ושיהיה דבק בהשם תמיד תמים תהיה. עוד יש בזה הפסוק רמז גדול המתבאר בזהר במקום אחר (זהר ח"ב דף ע"ד), ואמר בשעהאדם עושה ומקים מצות מוסיף כח בדיוקנא דלעלא, ובעברה פוגם לעלא ותתא כו', וכשארדם חוטא מחזי רשימין באפיה כו', ונהו ענין הפרת פניהם ענתה בם (ישעיה ג ט). וכן כתיב (קהלת ח א) 'חַקְמַת אָדָם תֵּאֵר פְּנָיו'. והרב אלשיך (פרשת ויגש) פירש מה שאמר יעקב על יוסף (בראשית מה כח) 'אלכה ואראנו', כי רצה להסתכל ברשימו דאנפיה מה הוא (עכ"ד). וכן אמר (שם מו ל) 'אחרי ראותי את פניך כי עודך חי', כי הגאני רשם רשימו דאנפך כי איש חי אתה והאיר ה' פניו אליך, ובאור פני מלך חיים. ועל זה כתיב (תהלים מב יב) 'מה תשתוחחי וגו' ישועת פני ואלהי', רצה לומר, מה אצטער ביותר, הלא יש תקנה בתשובה להושיע רשימו דפני, וגם לסלק פגם דיוקנא דאלהי. ואשני פנים האלו כתיב (דברים ה ד) 'פנים בפנים דבר ה' עמכם'. ועל זה בא הרמז 'ראה ראה' (שמות כג יז), כדרך שבא לראות כף בא לראות (תגינה ב).

ומזה יתבאר פסוק חמור שכמעט אין לו הבנה לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש' (תהלים כו ח). הענין, זה הפסוק קאי אפסוק דלעיל מיניה (שם פסוק ד) 'לחזות בנעם ה'', ואמר רבון דעלמא לך אמר לבי, לך אין צרך לראות ארשומי פני, כי לבי אומר עמך, כלומר, לפניך נגלה תעלומות לב, לבי ובשרי שניהם יחדו רבנו אל אל חי' (שם פד א). ולכני אדם בשרי לבד, 'בקשו פני', 'בקשו' לשון רבים, כי מדבר עם בני אדם, ואמר אתם בני אדם בקשו את פני, ואימת אני רוצה בזה שיבקשו את פני, לשאני את

שתשרה עליו, ואינו צריך לבלות ימיו בקריצות והשתדלות, הוא מה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים עה ז-ח) 'כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים, כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים'. ושלמה המלך עליו השלום אמר (משלי כג ד) 'אל תיגע להעשיר מבינתך חדל'. אלא הדרך האמתית הוא דרךם של החסידים הראשונים, עושים תורתן עקר ומלאכתן טפלה, וזה וזה נחקים בידם (ברכות לה.). כי כיון שעשה אדם קצת מלאכה, משם והלאה אין לו אלא לבטח בקונו ולא להצטער על שום דבר עולמי, אז תשאר דעתו פנויה ולבו מוכן לחסידות האמתית ולעבודה התמימה (פרק כא):

מהרש"א

רבי שמואל אליעזר איידלס זיע"א

על האדם לבקש צרכיו ממדת הרחמים
ולא לפנות לסגלות רוחניות שונות

אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי ענו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו וכו', דכתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (ברכות טו). מבאר דכל המשנה מקום תפלתו הוא מקבל שפע וכח אלהי כפי אותו המקום והריות, כמו שאמרו (ב"ב כה.) כל הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין, אבל הקובע לו מקום אחד לתפלתו בלי שנוי - הוא מיחד כחות אלקים לשם האחד האמתי, וזה אמרו אלהי אברהם בעזרו שנאמר וישכם וגו'. והוא מבאר כמו שאמרו בפסחים (ק"ז:) שאמר לו הקב"ה ונהיה ברכה, כך חותמין, בשם ההנהגה שם המיחד, שעל ידי אברהם נתיחד שמו יתברך ב"ה בעולם. וראוי לומר עליו אי חסיד כו' - שזו ממדת חסידות הוא שמבקש צרכיו ממדת הרחמים ואין פונה פניו לבקש גדולות כדרך אחר, וק"ל (חרושי אגרות ברכות טו):

מלאים כל טוב, שיתן לו ה' בתים בנוים שלא יטרה ולא יבנה, למה פנה עצמו מן התורה לבנות בתים ולטע כרמים, ואם כן כדאי הוא עוון זה שזימות במלחמה. והוא הדין בכרמים, שכן אמרה תורה (שם) 'כרמים ויתים אשר לא נטעת', ועוד שהיה לו ללמד מיעקב אבינו שאמר (בראשית לג יז) 'ולמקנהו עשה סכת, לא כתיב בתים, וידע שדיירתו בזה העולם עראי, ויזכר יום המיתה. ומי אשר ארש אשה ולא לקחה, היה לו להתעסק בקריה ורכיזה קדם ולא לבנות בתים ולא לטע כרמים, כי לזה אמר קדם ומי אשר בנה, ומי אשר נטע, ואחר כך ומי אשר ארש, לומר שהקדים המאחר ואחר הקדום אם כן כדאי עוון זה שזימות. ומה שאמר פז, כי אולי אינה בת זוגו וקדם ברכמים, ואינה דבר ואינה עלה יסבב לו מיתה כדאיתא בזהר (ח"א צא):

ואכלת את שלל איביר אשר נתן ה' אליהו דף
(כ די)

מהרש"א

רבי שמואל אליעזר אינדליס זצ"ל

העוסקין בתורה מזונותיהן מבטחין ונאסף שללכם אסף החסיל' (ישעיה לג ד) דרשו בכמרא (סנהדרין צדג) מר להם נביא לישראל אספו שללכם. אמרו לו לבזו או לחלק, אמר להם כאסף החסיל, מה אסף החסיל, כל אחד ואחד לעצמו אף שללכם כל אחד ואחד לעצמו. אמרו לו והלא ממון עשרת השבטים מערב בו, אמר להם 'כמשק גבים שקק בו' שם מה גבים הללו מעלין את האדם מטמאה לטהרה אף ממונם של ישראל בין שנפל ביד גוים מיד טהר.

רצה לומר לפי שעל ידי שהיו עוסקין בתורה בטלו ממלאכתן ולא היה להם מזונותיהן

פניו ה' אבקש, לחזות בנעם ה', 'האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב' (שמואל א טז ז). כלל העולה, כשהאדם חוטא עושה רשימו ופגם באנפוי, וכביכול גם למעלה. על זה בא האזהרה שתהיה תמים עם ה' אליהו, דיוקנא דלעלא ודיוקנא דלתתא. ראה עד היכן מגיעין פעלותיו של אדם:

נחל קדומים

רבי חיים דוד יוסף אהולאי זצ"ל

על ידי למוד תורה בעונה נצול מוצר

הרע

אי נמי תרמוז תלמוד גדול שמביא לידי מעשה הלכה ת' גדולה, כי תלמוד גדול והנשארו אותיות מים' רמז לתורה כמו שכתוב (ישעיה נה א) 'הוי כל צמא לכו למים', ועל ידי התורה שנמשלה למים שהולכים למקום נמוך גם התורה לא תמצא תורת אמת כי אם בנמוכי רוח, והטעם כי אין יגער שולט בהם. וזהו הוי כל צמא גימטריא ס"מ ששולט בו, 'לכו למים' תורה כדמות מים שהולכים לנמוך כלומר תלמודו תורה בעונה ובה תנצלו. וכל אלו ההקדמות כבר כתבנום בפנינונו במקום אחר בארץ ועל ידי זה תמים תהיה. וראשי תבות תהיה עם ה"א גימטריא תפ"א רמז כי בנה נצל גם מלילית. ורבנו אפרים כתב תמים תהיה גימטריא תשרי שצריך לשוב ולתקן שהיה תמים בחדש תשרי:

שפתי כהן

רבי מרדכי הכהן זצ"ל מצפת- מגורי האר"י זיע"א

הצווי ליוצאי המלחמה

ו'נספו השטרים וגו' מי האיש הנרא, מי האיש אשר בנה, מי האיש אשר נטע וגו'. הואיל והתורה אמרה (דברים ו יא) 'ובתים

יודעים שפָּהֶם שולט מדת הדין ביותר, והם עשָׂרָה בַּטְבַּת שָׁבוּ צָרוּ עַל עֵיר הַקִּדְשׁ, וּבִי"ז בְּתַמּוּז גָּבַר הָאוֹיֵב בַּמִּלְחָמָה וּבְהַקְצֵה הַעִיר, וּבְתַשְׁעָה בָּאֵב לְכַדוּתָהּ, וְהָיוּ יָמִים רַבִּים הַזֵּה. וְזָהוּ לְפִי דְבָרֵי הַזֶּהָר 'כִּי תַצּוּר', בִּי"ב בַּטְבַּת. 'אֶל עִיר', הַקִּדְשׁ. 'לְהִלָּחֵם', בִּי"ז בְּתַמּוּז. 'לְתַפְשֶׂה', בְּט' בָּאֵב. אוּ לְתַפְשֶׂה בִּי"ז בְּתַמּוּז שֶׁכָּבְשׁוּ הָעִיר בּוֹ בַּיּוֹם. 'לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ', בֵּין הַמְּצָרִים. 'עַד וְרַתְּהָ', בְּט' בָּאֵב שָׁבוּ יְרֵדָה הַכְּבוֹד מִרְאֲשֵׁינָה יְרֵדָה תַּחְתִּית. 'אִתּוֹ תִּשְׁחִית וְכָרְתָּ וּבְנִיתָ מְצוּר', הוּא בְּזִמְנָן בֵּין הַמְּצָרִים שָׂאֵז נִהְרַגוּ חֲסִידָיָהּ, וְשִׁפְכוּ דָמָם סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם עַד שֶׁשִּׁפְףָה הַקִּדּוּשׁ בְּרוּף הוּא אֶת חֲמַתּוֹ עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּט' בָּאֵב כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִזְמוֹר לְאַסָּף (תהילים עט).

וְכֵן הוּא אוֹמֵר עַל כָּל דוֹר וְדוֹר שֶׁבָּאֵלוֹ הַיָּמִים יֵשׁ לוֹ שְׁלִיטָה וְרוּצָה לְצוֹר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהֵן נִקְרָאִין כָּל אֶחָד 'עִיר קְטָנָה' כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּקִהְלָת (ט יד) 'עִיר קְטָנָה' וְכוּ', וְזָהוּ 'כִּי תַצּוּר אֶל עִיר'. וְאָמַר 'יָמִים רַבִּים' כְּנֹל. 'לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ' בְּקִטְרוּגָה. 'לְתַפְשֶׂה' בְּעוֹנוֹתָיו לְהַמִּיתוֹ. וְאָמַר 'עֲלֶיהָ' בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּקְרָא עִיר קְטָנָה בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, וְעַנִּינוּ הַגּוֹף, שֶׁתַּפְּסִית הַמִּיָּה אֵינוֹ אֵלָּא אֶת הַגּוֹף. וְכֵן אָמְרוּ בַּזֶּהָר (ח"ג קע"ב): הַכְּסִיל חוֹבֵק אֶת יְדָיו וְאוֹכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ הוּא הַגּוֹף, וְהוּא נִקְרָא קֶץ כָּל בָּשָׂר, וְלִכְּנָן נֶאֱמַר 'לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ' בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם (ח"א עט) שֶׁהַגּוֹף נִקְרָא נִקְבָּה וּנְשָׂמָה זָכָר. 'לֹא תִשְׁחִית אֶת עֲצָהּ', הִיא נִשְׁמַתָּה מִסְטָרָא דְעֵץ חַיִּים שֶׁהוּא עֵץ מֵאֲכָל וְהוּא הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת עֵץ חַיִּים הִיא לַמְּחִזְקִים בָּהּ. 'לְגִדַּח עֲלֵיו גְרִזָּן', רִצָּה לֹמַר שְׂלֵא יִטַּל רַק אֶת הַגּוֹף וְלֹא הַנְּשָׂמָה, לִכְּנָן נֶאֱמַר 'עֲלֵיו' לִשׁוֹן זָכָר. וְהוּא שְׂלֵא יִשְׁחִית הַנְּשָׂמָה, כִּידוּעַ שֶׁבִּשְׁחִיטָתוֹ כִּסְפִין פְּגוּם נִפְגָּם הַנְּשָׂמָה, וְזָהוּ 'גְרִזָּן'.

וְאָמַר 'כִּי מִמֶּנּוּ תֵאבְּל', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כה כא) 'אִם רָעַב שֶׁנֶּאֱדָף הֵאכְלָהוּ לָחֶם', וְאָמְרוּ (סוכה נב) מִלְחָמָה שֶׁל תּוֹרָה, כִּי גִחְלִים

בְּרוּחַ, אָמַר לָהֶם הַנְּבִיא שֶׁיִּמְצִיא לָהֶן הַקַּב"ה מְזוֹנוֹת עַל יְדֵי שְׁלָל שֶׁל סְנַחְרִיב, דְּלַעֲלִיל מֵהָאֵי קָרָא כְּתִיב (שם א) מְקוּל הַמּוֹן נָדְדוּ עַמִּים מְרוּמְמַתָּךְ נִפְצוּ מַיִם, רוּצָה לֹמַר מְקוּל הַמּוֹן רַב שֶׁל סְנַחְרִיב נָדְדוּ כָּל הָעַמִּים, שֶׁהִיָּה דָרְכּוֹ לְהַעֲבִיר הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מֵאַרְצָן לְאַרְצָן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם י"ג) 'וְאָסִיר גְבוּלֹת עַמִּים', וְאָמַר 'מְרוּמְמַתָּךְ' שֶׁשִּׁלַּחְתָּ הַמֶּלֶאכָה מִמְּרוֹם, וְנִפְצוּ כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שֶׁהִבִּיא סְנַחְרִיב עִמּוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם, וְאָמַר הַנְּבִיא לְחַזְקִיהוּ וְסִיעָתוֹ שֶׁתּוֹכּוּ 'וְאִסָּף שְׁלָלְכֶם'. וְאָמְרוּ לוֹ לְכוּ כָּל אֶחָד לְעֲצֻמוֹ שֶׁאֵין בְּאִסְפַּת הַשְּׁלָל בְּטוֹל תּוֹרָה אוּ גַם לְחָלֵק יֵשֵׁשׁ בּוֹ בְּחִלּוּקָה בְּטוֹל תּוֹרָה, וְאָמַר לָהֶם מָה אוֹסָף הַחֲסִיל כָּל אֶחָד לְעֲצֻמוֹ וְכוּ', וְאָמְרוּ לוֹ וְהֵלֵא מִמּוֹן עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים מְעַרְבּ בּוֹ, וְאָנּוּ צְרִיכִין לְאוֹתוֹ הַמְּעַרְבּ לְהַחְזִיר אֲבֻדָּה לְבַעֲלֵיהֶן לְיָדוֹן שֶׁל עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים, וְזָה מִבִּיא לָנוּ בְּטוֹל תּוֹרָה, וְאָמַר לָהֶם כְּמִשְׁק גְּבִים וְגו', אֵף מִמּוֹנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכוּ', וְאֵין אִתָּם צְרִיכִין לְטַרַח וְלְהַחְזִיר לָהֶם, שֶׁכָּבַד טַהַר בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מִדִּין יְאוּשׁ בְּעֲלִים בְּדִין הַמְּצִיל מִן הַנְּהָר וּמִן הַגִּיס שֶׁאֵין צָרִיף לְהַחְזִיר וְק"ל.

כִּי תַצּוּר אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לֹא תִשְׁחִית אֶת עֲצָה לְגִדַּח עֲלֵיו גְרִזָּן כִּי מִמֶּנּוּ תֵאבְּל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרַח

(כ יט)

אֲדַרְתָּ אֵלֶיהָ

רַבִּי אֵלֶיהָ מוֹלִיגָא זצ"ל

הַכְּנַעַנִית מִדַּת הַדִּין

'כִּי תַצּוּר אֶל עִיר' וְגו'. דְּרָשׁוּ בַּזֶּהָר (ח"ג רב). שֶׁכָּל זֶה דְּבַר הַקִּדּוּשׁ בְּרוּף הוּא לְמַדַּת הַדִּין. וְאָמַר 'יָמִים רַבִּים', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (שם) יָמִים רַבִּים הֵם שֶׁלֶשָׁה, וְלִפִּי שֶׁהֵן שֶׁל צַעַר נִקְרָאוּ רַבִּים (ויק"ר יט ח). וְגִידוּעַ שֶׁבִּשְׁלֵשָׁה תְּדַשִּׁים אֵלוֹ וְהֵן תַּמּוּז אֵב וְטַבַּת (כמו שאמרו בזהר) בָּהֶם יֵשׁ שְׁלִיטָה לְסַטְרָא אֲחֵרָא, ג' יָמִים

הזה, 'וְכַרְתָּ' בעולם הבא. וענינו כי פרת הוא שאינו חוזר לשורו רק נכרת לגמרי מן השרש כמו שפותרין עץ מן השרש, והשחתה הוא שנשחת מן הגוף ולא יצלה עוד כמו שנגאמר ב'ירמיה (יג ט) 'נשחת האזור לא יצ'ח וגו'. 'כי האדם', הוא התלמיד חכם שנגאמר אדם כמו שנגאמר (שם לא כו) 'וְזָרַעְתִּי וְגו' זרע אדם וזרע בהמה'. 'עץ השדה', הוא עץ הנזל, והוא עץ של השדה הידוע שנגאמר (בראשית כו כז) 'כִּרְיִת שָׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה' וּמִתְרַגְּמִינָן חֲקַל תְּפוּחִין כִּדְוַע. 'לְבַא מִפְּנִיךָ בְּמִצּוֹר', כמו שנגאמר (תהילים קמו ה) 'אֲשֶׁר־י שָׂאֵל יַעֲקֹב בְּעִזְרוֹ שִׁבְרוּ עַל ה' אֱלֹהֵיו', וְאָמְרוּ בְּדַהַר (ח"ב קצח). 'שמשבר גופו בשביל ה' אלהיו, שלא פל בחלקו של ס"א וסובל מצור ודחק, זה שאמר לבוא מפניך, שבורח מפניך, שלא יהיה בחלקך, כי הקדוש ברוך הוא מדבר לסטרא אחרא בלשון נזכח. 'במצור', פנ"ל שסובל רעב ודחק:

אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך אל תקרי ישלם אלא ישלימנו לך. וענינו כענין שעיר לעזאל בסוד קרבן, ותורה במקום קרבן שנהנה ממנו אפלו הסטרא אחרא מאברים ופדרים כמו שאמרו (מנחות קי). 'זאת התורה לעלה' כל העוסק בתורה באלו הקריב עולה. וזה שאמרו (ב"ב יב:) קדם שיאכל אדם יש לו שני לכבות, לאחר שיאכל אין לו אלא לב אחד, כי טרם יאכל האדם רצה לומר מלחמה של תורה פנ"ל 'האכלהו לחם', יש לו שני יצרים אחד מניעצו לטובה כו', ואחר כך משלים עמו היצר הרע ונעשה יצר טוב כמו שאמרו (ברכות נד.) 'בכל לבבך בשני יצריך. וזה שאמר 'כי ממנו תאכל', אתה המדת הדין גם בן ולכן ואתו לא תכרת', וזהו וה' ישלימנו לך.

ואמר 'לא תשחית ולא תכרת' וכן בעץ שאינו מאכל אמר 'תשחית וּכְרַת', כמו שאמרו בדהר (ח"ג ריח). 'תשחית' בעולם

מעשי רבותינו

על מסגד עומר שבהר הבית, כדי להגדיל את יקרתם בכל העולם המסלמי, אשר סדר תפילותיהם קשור בקפידה עם זריחת השמש.

באחד הימים הגיע שליח מיחד לביתו של רבי משה שפינא, והזמינו לבית השיף האחראי. רבי משה שפינא שלא ידע במה דברים אמורים מהר ללכת לביתו של השיף, בידעו כי עם מנהיגים קוסלמים לא מתחילים ולא מזמרים את פיהם. בהגיעו לביתו של השיף, בקש ממנו הלה להתקין שעון שמש כפי שהתקין בבתי פגוסיות של יהודים גם מעל מסגד עומר בהר הבית, בהוסיפו לומר לו כי הוא ישלם לו כל מחיר אשר לבקש ממנו.

מששמע רבי משה את הבקשה החריגה, השיב לשיף כי הוא אינו יכול להחליט על

"לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך..." (טו, כא)

בירושלים התגורר יהודי יקר וירא שמים מרבים, ורבי משה שפינא יצ"ל שמו, אשר פידוע היה ממחה להתקנת שעוני שמש. הוא האיש אשר התקין שעון שמש מפרסם על חזית הבנין של הכנסת אורחים 'תפארת ציון וירושלים', וכמו כן הוא אשר התקין שעון שמש בחצר חורבת רבי יהודה החסיד ובמקומות נוספים, כדי לידע את שעות התפלה, את הזריחה ואת השקיעה וכדומה.

לאחר שהתקין כמה שעוני שמש אשר בלם התפעלו מהם ומהדיוק שיש בהם, נודע הדבר גם למסלמים המקננים על המסגדים בהר הבית, והדבר מאד מצא חן בעיניהם. משפך, הם החליטו בכל מחיר להתקין שעון דומה

כדי לשאל אותו כדת מה לעשות, ומה דיני של העוף. החיט פרט בפני הרב את צדדי השאלה, ולאחר עיון מעמיק פסק לו רבי שמואל כי אין כל שאלה, וכי העוף פשר, ונתן לאכל את הבשר ללא כל חשש. באותה שעה בה הלך האיש החיט לרבי שמואל הרב, ונכרה אשתו, כי כאן בחצר, ממש בסמוך מתגורר הגאון רבנו הגר"א, והיא הלכה אליו לשאל את שאלתה האם העוף פשר או שפא לאו. שמע הגאון רבנו הגר"א את השאלה ולאחר עיונו הוא פסק לאסור.

בינתים חזר החיט מבית הרב רבי שמואל ובפיו בשורת שמחה באמרו לאשתו: רבי שמואל פסק כי האכל פשר. אלא שאני נחמצה דעתו, פיון שאשתו ספרה לו כי היא שאלה את השכן רבנו הגר"א ואלו הגר"א פסק לאסור.

חזר החיט לביתו של רבי שמואל וספר לו כי לעמתי שפסק פשר, הרי שהגאון רבנו הגר"א פסק לחוקרא והטריף את הבשר. נאנח רבי שמואל ואמר לו: "אל נא תדאג. לך לביתך, ותאכל בשמחה את תבשילך כפי שאני פסקתי לך. ולא עוד, אני והגאון רבנו הגר"א נבוא יחד הערב בליל שבת קדש, לטעם מן המטעמים האלה שהכינה אשתך".

בליל שבת קדש, לאחר הקדוש, בעוד רבנו הגר"א מתכונן בביתו לתחלת הסעודה, נשמעו דפיקות על דלת ביתו, ועל הסף נצב רבי שמואל. הרב נכנס לביתו של הגר"א ואמר לו בדחילו ורחימו: "מורי ורבי, אמן עפר אני תחת כפות רגליו, אבל מצד שני אני הנני מרא דאתרא, וכיון שאני הכשרתי את הבשר של החיט, הרי שהלכה פמותי. וכדי שלא יחלל פבוד הרבנות, מבקש אני מכבוד רבנו לבוא יחד עמי לבית החיט, ושנינו נטעם מהתבשיל הזה שהכשרתי".

קבל הגאון רבנו הגר"א את דברי הרב רבי שמואל, שהרי באמת הרב הוא מרא דאתרא, ורגע פמימריה הלך יחד עמו לביתו

הדבר בעצמו, וכי הדבר אינו נתון לסמכותו. צריך אני לקבל הכרעה מרב גדול וככל אשר יאמר לי פן אעשה". השיב המסלמי הסכים לדברים, ורבי משה שפירא הלך לשאל למוצא פיו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, רבה של ירושלים ולשאל אותו כדת מה עליו לעשות.

בשמע הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד את הדברים השיב לרבי משה שפירא: "אם לכבודו קשה לותר בענין הפסח, פיון שאולי פבודו צריך את הפסח הזה למחיה, אזי מבחינה הלכתית יש מקום למציאת התר, איך יוכל פבודו לעבד בהתקנת השעון הזה מבלי שיעבר על אסור הפניסה לתר הבית".

אלא שאז, בטרם המשיר הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד את דבריו, קטע רבי משה שפירא את הדברים, והשיב בקול פסקני: פבוד הרב. אני לא אתקין את השעון הזה אפלו לא תמורת מליון נפוליון" באותו רגע, מששמע הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד את התשובה של רבי משה, אורו עיניו בהתרגשות גדולה.

(האיש על החומה)

"על פי התורה אשר ירוף ועל המשפט אשר יאמרו לך פעשה..." (יו, יא)

בשכנותו של הגאון רבי אליהו מוילנא זצוק"ל, הגר"א גר חיט אחד יהודי תמים וירא שמים. באחד מערבי שבתות קנה החיט עוף לכבוד שבת והביאו לשחטו אצל אחד השו"ם שפסבדיה. לאחר השחיטה הביא האיש החיט את העוף השחוט לביתו, ואשתו הדיחה ומלחה את העוף פדת וכדיון ולאחר מכן נחפזה לבשלו. אבל אז, מתוך פזיוות יתרה טעתה, ותחבה פן של חלב לתוך קדרת הבשר, ונעשתה שאלה על כל פשרותו של הבשר.

בצר לו הלך החיט לבית הרב רבי שמואל שבאותה תקופה היה אב ב"ד בוילנא,

באחד הימים גזר עליהם המושל החדש גזרה קשה מנשוא; "על יהודי העיר להמציא לו עד שבועים ימים בדיוק סוף עתק של מעות, ואם המעות לא יגיעו עד למועד הנקוב, אחת דינם של כל יהודי העיר להיות מגרשים מהעיר. ולא עוד, המשיך ואמר המושל, באם הענש הזה לא ישפיע על היהודים כדי להביא לו את המעות, יהרג את כל יהודי צפת למקטן ועד גדול".

הגזרה החדשה נפלה פתעם ביום בהיר על ראשי היהודים העניים. בקשי היו להם פרוטות מעטות לפרנס קומעא את בני משפחותיהם, ומנעו ימציאו לרשע הזה את הסכום הענק אותו הוא דורש? נתישבו ראשי קהלת צפת לאספה דחופה פדת מה לעשות, עד שלבסוף החלט לנסע לעיר קונסטנטינופול שבטורקיה, אל הסלטן הטורקי, שארץ ישאל היתה תחת חסותו, ולנסות לדבר על לבו, כי יזאיל בטוב לבו ורב חסדו לדבר עם המושל הרשע להעביר את הגזרה הקשה שגזר על ראשם.

עוד באותו יום נבחרו כמה יהודים מכבדים מאנשי קהלת צפת בתור משלחת מכבדת כדי לצאת לטורקיה, פאשר עמיהם נבחר גם הגאון רבי **אלעזר אזכרי** זצוק"ל, בעל ה"חרדים" (מחבר הפיוט הידוע "ידי נפש אב הרמון"). אָמְנָם לפרנסתו הוא שמש כשמש בבית הכנסת, אָבֵל קִדְּשָׁתוּ וּגְדַלְתוּ נודעה בכל אתר, ואף נודע כפועל ישועות, ולכן החליטו חברי המשלחת לצרף אותו אליהם, כיון שהוא נודע כמלמד בנסים, ולבטח הוא יצליח לדבר היטב על לבו של הסלטן ולהשפיע עליו. מששמע רבי אלעזר את הדברים אמר להם: "אכן, הרעה הגיעה אלינו כיון ששמנו עלינו איש נכרי אשר לא מָרַע יִשְׂרָאֵל, ולכן הוא עושה לנו צרות. אָבֵל בְּעִזְרַת הַשׁׁי"ת אֲשֶׁר הוּא כֹל יָכוֹל, יָכוֹל נוֹכַל לוֹ גַם לְמוֹשֵׁל הָעָרִין הַזֶּה".

חברי המשלחת יצאו מחיפה לעבר חוף ים

של החיט כדי לטעם מן התבשיל. אשת החיט לקחה צלחת וחתכת עוף בתוכה כדי להגיש לפני האורחים החשובים, אָבֵל כִּתּוּף גִּילָה וּרְעֵדָה מִפְּנֵי כְבוֹד הָאֲרוֹחִים הַחֲשׂוּבִים, נִכְשְׁלָה בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָה, וְהוֹיָזָה בְּשׁוּגֵג אֶת הַמְּנוּרָה שֶׁל שִׁבְתָּ, וְכִי אָז נָר אָחַד שֶׁל חֶלֶב נָפַל מִהַמְּנוּרָה הַיֶּשֶׁר לְחוּף הַקְּעֵרָה... נִבְהֵלוּ בְּנֵי הַבַּיִת וּבְתוֹכָם רַבִּי שְׂמוּאֵל מִמָּה שְׂאַרְעוּ, וְאָז נִפְנָה רַבִּי שְׂמוּאֵל לְעֵבֶר רַבְּנוּ הַגָּר"א וְאָמַר לוֹ: "יִסְלַח לִי מוֹרִי וְרַבִּי, מִן הַשָּׂמִים הוֹכִיחוּ כִּי בְּאֶמֶת טְעִיתִי וְהִלַּכְהוּ כְּמוֹתוֹ, וְאִין לְאָכַל אֶת הַתְּבִשִׁיל הַזֶּה".

השיב לו הגאון רבנו הגר"א זצוק"ל: "לא ולא! בודאי הלכה כמותו ומחבים אנו לשמע בקולו, וכמו שכתוב 'על פי התורה אשר יורוד לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל'. אָבֵל מִכִּיּוֹן שְׂאַנִּי כְּשֶׁלְעֲצָמֵי הוֹרִיתִי לְאִסּוּר, הִרִי לְגַבִּי יְדִידִי תְּבַשִׁיל זֶה הוּא בְּבַחֲנֵינִי 'שׁוּיָא אַנְפְּשִׁיה חֲתִיכָה דְאִיסּוּרָא'. תְּבַשִׁיל זֶה נֶאֱסַר עָלַי בְּאִכְלָה פְּחִיתִית אִסּוּר, וּמִשׁוּם זֶה מִנְעוּנִי מִן הַשָּׂמִים שֶׁלֹּא אֶכְשַׁל אֲנִי בְּדֶרֶךְ שְׂאַנִּי עֲצָמֵי אִסּוּרִית". מֵאָז וְאֵילָף לֹא רָצָה רַבְּנוּ הַגָּר"א מוּיִלְנָא לְעֵנּוֹת לְשׁוּם שְׂאֵלָה הַנוֹגַעַת לְכָל הוֹרָאָה שְׁהִיא, בְּאִמְרוֹ כִּי אֶת הַהִלְכוֹת יֵשׁ לְשֵׂאל אֶת הַרְבָּנִים וְהַדְּנָיִים דְּמֵתָא וּלְנָא.

(איצר חיים)

"לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיר הוא" (וי, טו)

שנים רבות ישבו יהודי צפת בהשקט ובמנוחה, איש תחת גפנו ותחת תאנתו, עד שנתרגשה ובאה עליהם הצרה הגדולה בדמותו של המושל החדש של העיר. מיום שנתישב מושל חדש על פס השלטון בעיר צפת, הלכה והתגברה סאת יסוריהם של יהודי העיר. לבו היה חורש מזימות רעות לרב, הכיצד להצר את צעדיהם של יהודי צפת, ומדי יום ביומו גזר עליהם גזרות חדשות ומכבידות.

אמר לו כי יש לו בקשה חשובה. אבל הסלטן אמר: "קדם כל תרפא את בתי, ואם היא תבריא, הבקש את בקשתך ואמלא אותה". לאחר שרבי אלעזר עשה מה שעשה והבת הבריא, ספר לסלטן אודות המושל החדש העריץ שבעיר צפת, שגזר על היהודים גזרות קשות, ובפרט הגזרה האחרונה בה הם נדרשים לתן לו סכום עתק של פסוק. בקשתו היא כי הסלטן יכתב לו מכתב שיבטל את הגזרה.

"אכן, אעשה כדבריו" השיב הסלטן לרבי אלעזר, "ולא עוד, אצנח גם להשליך את המושל העריץ הזה מכסא שלטונו בצפת". ורבי אלעזר אמר לסלטן: בואם אכן ימנה הסלטן מושל חדש, מבקש אני כי המושל החדש יהיה כפוף אלי וכל אשר אמר לו פן יעשה" והסלטן הטורקי הסכים לדבריו. חיש מהר כתב הסלטן את מכתבו למושל צפת, כי לא יעז לטל פסוק מהיהודים, וגם כתב במכתבו, כי בעוד ימים מספר יתמנה מושל אחר בעיר צפת, וכי אז עליו לפנות מיד את מקומו.

כאשר הגיע רבי אלעזר בחזרה לצפת, לא הלך אל המושל, אלא המושל נאלץ בכבודו ובעצמו להגיע לביתו של רבי אלעזר. שם שאג עליו היכן הפסוק שהבטיחו לו? רבי אלעזר עשה את עצמו כמי שמחפש... אבל אז הוציא מפיסו את המכתב הנתון והקתום בטבעת הסלטן והראה אותו למושל. משראה המושל את המכתב כתוב וחתום בחותמו של הסלטן, חפו פניו לגמרי, ונתהפך לו שמחתו ליגון ואנחה, ויום טוב נהפך לו לאבל קודר. הוא נפל לרגלי רבי אלעזר בבקשו שימחל לו, אלא שפבר לא הועיל מאומה. הוא נאלץ לבטל את הגזרה, אבל יחד עם זאת נאלץ גם לנטש את פסאו, וליהודי צפת הייתה הרוחה.

(סיפורים נפלאים)

התיכון כדי לשוב לטורקיה. אבל ברגע האחרון, אמר להם רבי אלעזר כי רק הוא יסע לטורקיה, וכי הוא יצליח במשימתו בעזרת השי"ת. חברי המשלחת נענו לו, ורבי אלעזר שט לבדו לעבר טורקיה. ונסים גדולים נעשו לו, כי הספינה שטה בקפיצת הדרך ממש, ותוך שעה קלה נראתה כבר עיר הנמל קונסטנטינופול.

באותה תקופה חלתה מאד בתו של הסלטן הטורקי בחלי קשה, וכיון שפך אביה לא היה ישן בלילות מרב צער ותמיד נדדה שנתו מעיניו. גם באותו לילה בו הגיע רבי אלעזר לעיר, נדדה שנתו של הסלטן, והוא עלה לגג ארמונו כדי לשאף מעט אויר. לפתע ראה מרחוק אור חזק בזה, והדבר היה נראה לו כשרפה גדולה שפרצה. הוא הביט וראה כי מדבר בביתו של שמש העיר, שם התאכסן רבי אלעזר. חיש מהר שלח משרתים למקום לראות מה זה, אבל הם חזרו וספרו כי במקום מתאכסן יהודי צדיק שהגיע מארץ ישראל, וכי האור זה הנה שהצדיק לומד לאורו. מששמע הסלטן כן, אמר: "אם כך, לבטח היהודי הזה הוא צדיק גדול, הביאוהו מהר אלי!" והמשרתים חזרו והביאו את רבי אלעזר אל הסלטן.

בהגיע רבי אלעזר אל הסלטן, שאלו הסלטן מנן הוא? ורבי אלעזר השיבו: "יהודי, מארץ ישראל, מצפת". "וכתי הגעת לכאן?" השיב רבי אלעזר: "היום יצאתי מצפת, והיום באתי לכאן, לקונסטנטינופול". אלא, שהסלטן לא האמין למה ששמע. היתכן לצאת היום מצפת ולהגיע היום לטורקיה? חיש מהר נקרא רב החובל של הספינה להגיע לארמונו, והסלטן שאלו לאמר: "האם נכונים הדברים שהיהודי הזה מספר לי?" רב החובל אשר את הדברים, ואף הוסיף ואמר כי האיש הזה הוא צדיק גדול.

או אז בקשו הסלטן כי יעשה איזה נס ופלא לרפואת בתו שחלתה מאד, ורבי אלעזר

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

צדיק גמור אינו רואה רע בשום אדם

לגדלן ולפארן פאר, יעוין שם. והיה מרגליה בפומיה לומר: מי שילמד זכות על אחרים, אי בשמים מלמדוין גם עליו, מה שאין כן מי שמלמד חוב (אמרי יוסף' בהקדמה, מאמר ז אות ה).

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א היה אומר: אם יש לכם רמב"ם קשה 'א הארבע רמב"ם' מה אתם עושים? הנכם יגיעם ועמלים כדי לתרץ אותו! הוא הדין אם יש יהודי שיש לתמוה עליו, 'א הארבע יוד' צריך לעמול ולהתייגע כדי לתרץ אותו. וסיפר הרבה פעמים שזקנו אהב את הפלפול. וסיפר גם, שבעת שיצאו לאור ספרי החידושי הרי"ם ציוה לכל נכדיו שיקנו את הספרים. ופעם כשסיפר זאת להאדמו"ר מגור, הוסיף: החידושי הרי"ם על כל המסכתות הוא טוב מאד, אבל על מסכת בבא קמא הוא גג על גג. ואמר, כי **לכך אהב זקנו את דרך הפלפול, כי לפעמים צריך ללמד זכות על יהודי, ואי אפשר לעשות זאת כי אם על ידי פלפול.** ביוכח עם אחד הבאים אליי שהגדיש את הצורך להילחם נגד ה'אידישע גויים' הפסיקו הרה"ק בצורה נמרצת. ואמר: אסור לומר כך על יהודים! יתר על כן הוא הורה לו ליטול את ידיו שלוש פעמים ולנגבן, ואחר ציוה עליו לומר עשר פעמים: 'יהודים' 'יהודים', כדי לתקן את הרושם שפגם בדבריו. ורק אחרי כן אמר לו: המשך בדבריך אך אל תוסיף לפגוע ביהודים (אדמו"רי בעלזא, ד קלו).

ויש לומר ויעוין נפלא במטבע זו שטבעו חכמים לאמר שיש על האדם חובה לדון את חבירו לכף זכות, כלשון המשנה במסכת אבות (פ"א מ"ו): יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר והווי דן את כל האדם לכף זכות. ולכאורה, מה עניין 'כף' להכא, והגם כי בפשטות הכוונה היא למאזני משפט בהם מצויים כף זכות וכף חובה, אולם מה מקרא היה חסר אילו היו אומרים שעל אדם לפרש לעצמו כל מעשה של חברו לזכות ולא לחובה, מבלי להזכיר עניין כפות ומאזנים כלל ועיקר.

אולם תנו לבכם וראו כי 'כף' עולה בגימטריא 'מאה', והנה כבר גילה לנו הרה"ק רבי מאיר מדז'יקוב זיע"א בספרו 'אמרי נועם' (פרשת אחרי): כי כף בחינת 'חכמה', 'כח מה', ואל תקרי 'מה' אלא 'מאה' כמנין 'כף'. ואכן על פי המסופר לעיל, הנה למדנו מדברי הרה"ק מבעלזא זיע"א כי ללמד זכות על בני ישראל פעמים ונצרך לכך חכמה יתירה ומופלגה, לבנות גג על גג בכח הפלפול, ועל כך בא הרמז כי יש לדון ל'כף זכות', בדרך החכמה.

ואמנם, בדומה לכך אפשר לומר כי פעמים והדן את חבירו לכף זכות נראה בעיני עצמו ובעיני אחרים כתמים ובער, שמחמת העדר פקחותו אינו מבין את הדברים לאשורם ונדמה אצלו כאילו

שמעתי מאדוני חמי, הרב אלקי הקדוש מוה"ר אברהם מרדכי מפינטשיץ, שספר לי מגדולת מרן אלקי הבעל שם טוב. ובתוך הדברים סיפר, שפעם אחת עמדו התלמידים בראש השנה והתפללו, ואחד מן התלמידים נפל ממנו בתוך התפלה הכלי עם הטבאק לארץ והגביה אותו, וחברו ראה זה והתרעם עליו על שהופסק בתפלתו להגביה הטבאק ולשאוף כמנהג. ומרן אלקי הבעל שם טוב ראה ברוח קדשו, שהתרעומת של צדיק זה, גרם לחברו שפסקו עליו שימות באותו שנה, רחמנא ליצלן. ועלה בעליות נשמתו למעלה, וטען הרבה טענות על זה, ולא הועיל. עד שבליב הושענא רבה עלה עוד וטען וצעק, ופעל בתפלתו שאם זה המקטרג מעצמו ימצא לו זכות, יפטור זה. ונכנס מרן לבית מדרשו, ומצא התלמיד שהתרעם עוסק בתיקון במשנה תורה. ונטל הבעל שם טוב המוחין ממנו ולא היה יכול לומר בדביקות כראוי באמירת התיקון, וזוה הלך אנה ואנה לחשוב ברוממות אל ויחודו ובאיזה ענינים. ונפל בזה במחשבתו: מפני מה נתגלה בדור האחרון, עקב הזה, ענין עשב טבאק לשאוף ולעשן. ואמר במחשבתו: כי יש כמה נשמות יקרות בדור האחרון שאי אפשר להם שיתלבשו ויתגשמו, אלא עיקר תיקונם בדבר דק בריח כטעם 'אשה ריח ניחוח לה'. וזוה באה לו חרטה, שלא היה לו להתרעם על חבירו ששאף 'טבאק' בתוך התפלה, כי מי יודע איזה נשמה ודבר יקר העלה הצדיק הזה ביחודו. וביום הושענא רבה היה דרך מרן אלקי הבעל שם טוב להשיב לכל שואלו מה שנגזר למעלה ולמטה ומה שהוא הוה בכל העולם, כי צפה ברוח קדשו מסוף העולם ועד סופו. והיה בדיחא דעתו מאוד ביום הנ"ל. וכל אחד היה מכין לעצמו איזה שאלה הן בדרוש הן בגמרא ופוסקים או משאר ענינים, ולכולם היה דרכו להשיב ביום זה. ואותו תלמיד הכין לשאלו שאלה הנ"ל. וכששאל להבעל שם טוב, אמר הרב הקדוש: אמור אתה, אמר לו טעמו של דבר. ואמר לו מרן: אמור יתר הדברים שהיה במחשבתך אז. ונזכר וסיפר לו היאך שמצא זכות בזה על חברו. ואז נתבטל הקטרוג והגזרה מחברו. וכיון שנתבטל סיפר לו מרן כל הענין שגרום על חברו, וזהוהי לו שתמיד ידון לכף זכות להירא שמים ולא יעורר עליו דינא ודיינא ויהיה טוב לו (ה'יכל הברכה', אוצר החיים, פרשת קדושים).

הרה"ק בעל 'אמרי יוסף' מספינקא זיע"א מעולם לא דיבר סרה על שום איש מישראל, אף על שונאיו. ונשהו מספרים לו איזה דבר רע ומוגנה על איזה אדם, היה מחפש לו זכות. וכשלא מצא לו זכות היה אומר: שהוא בוודאי שקר. והיה תמיד דרכו ללמד זכות על כל ישראל, כדאיחא במדרש (ויקרא ב ה), אמר לו הקב"ה למשה, כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל, שבח,

ספיר ויהלום

הארה הסיידית לפרשת השבוע

למעלה כמוהו מכל אשר יצא מפיו הן לחוב הן לזכות. כי כאשר האדם למלטה הוא מליץ ישר ומדבר זכות על תבירו, הנה מעורר על ידו גם כן למעלה מליץ טוב ומזכיר זכות על רעהו להגיד עליו ישרו ויחוננו מרדת שחת למצוא לו כופר. וכאשר חלילה אם ישלח חץ לשונו לדבר על רעהו רעה, הנה חלילה יגרום כן כמוהו למעלה, ואף אמנם בלתי הלשנותו ודיבורו הכל גלוי לפניו יתברך שמו, כי עיניו פקוחות על דרכי בני אדם בכל זה, הנה כל גזירות עירין מלמעלה תמרה לצאת יותר אל הפועל ע"י התעוררות בני אדם שלמטה אשר יגזרו ואומר הן לחוב ולזכות, כי דיבור עושה רושם למעלה ועקימת שפתיו הוה מעשה למעלה כמבואר בזהר הקדוש.

ומתוך כך בא ה'תפארת שלמה' לבאר את דברי הפסוק בתחילת פרשת השבוע: 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' ושפטו את העם משפט צדק' וגו'. יש לרמוז בזה ענין דרך הצדיקים המנהיגים הישרים. כי עיקר ענין הדיינים הוא כמו ששינונו הוי דן את כל האדם לכף זכות, כדי לעורר רחמים וחסדים על כל איש ואיש מבני ישראל, אף שהוא בשפל המדרגה, אעפ"כ מחויב לדון אותו לכף זכות...

ויודע כי דרך הצדיקים להיות נבאים ושפלים תמיד בעיניהם ומביטים על כל אורחותיהם, ומאן דאיהו רב איהו זעיר, ולא ינוחו ולא ישקוטו כאלו עומד עליהם שופט ושוטר, וזה שאמרו (ברכות סא:) צדיקים יצר טוב שופטין, אך כל זה הוא על עצמם, אבל את חבריהם הם דנין לכף זכות, והמה גדולים בעיניהם אף שידועים שאינם מגיעים לקרסוליהם. ואף לפי דרכם שהמה שפלים בעיניהם ושונאים את עצמם, מאי דסני לך לחברך לא תעביד, וכולם כאחד חשובים ואהובים בלבביהם להשפיע להם טובות וחסדים. כמו שאמרו (ברכות יז:) ברבי חנינא בן דוסא שכל העולם ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין. פירוט, שהיה נבזה ושפל בעיניו, כי גם קב חרובין די לו, וגם זה איננו שוה לפי מעשיו, והכל הוא בעיניו מתנת חנם, אבל על כל העולם היה משפיע להם כל טוב. ולזה כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וכו'.

וזה הרמז בפרשה זו, 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך'. כדרך הצדיקים שהם נבזים בעיניהם וכאלו שוטר ושופט היה עומד עליהם ושופט את עצמו לחובה תמיד, באמרם כי אין בידם מעש להצטדק, אך כל העם דנין לכף זכות, כמו שנאמר 'ושפטו את העם משפט צדק', כי המה בעיניהם כצדיקים גמורים אף כשאינם מגיעים לערכם.

וזהו שנאמר להלן 'לא תכירו פנים במשפט', שיש כמה אנשים שאומרים על זולתם כי הכרת פניהם ענתה במ והמה מביטים בפניהם כי הם נבזים בעיניהם. ולזה מרמז הכתוב 'לא תכירו פנים', אל תסתכלו בפניהם ח"ו לדון אותם לכף חובה. רק לדון אותם לכף זכות, ואמן כולם צדיקים', ולעורר רחמים וחסדים על כל העולם. אמן.

מעשה פלוני נעשה כהוגן בעוד שהאמת היא להיפך. וקמ"ל חכמים שאין הדבר כן, ואדרבא דוקא אדם זה הוא החכם האמת, שבחכמתו יורד לעומקי השיתין של נפש האדם ומוצא לימודי זכות עליו.

ידוע ממרן הריב"ש טוב, שצדיק גמור שאין בו שום שמץ רע כלל, אינו רואה שום רע באדם, ובעיניו הכל זכאים וצדיקים, ולכן הוא אוהב את ישראל מאוד, אבל כשעדיין לא תיקן לגמרי, יראה בעיניו איזה שמץ רע לחייב את הרשעים, אבל ידע כי את נפשו הוא מחייב (נתיב מצותיך' נתיב התורה שביל א אתו ג).

על פי יסוד זה, שהזכאי יראה זכות ואילו החייב יראה חובה, הורנו רבנו הקדוש החוזה מלובלין זיע"א, להודרך בטרם בואנו לדון את חברינו: אמרו חז"ל 'הוי דן את כל האדם לכף זכות', היה לתנא למימר לשון צווי 'תדון לכף זכות'. נראה, משום דכל הפוסל במומו פוסל (קידושין ע), ומי שפסול פוסל. על כן אינו יכול לומר 'תדון' לשון צווי, כי אי אפשר למי שהוא פסול ושפל שידון לכף זכות, כי אם על פי מדותיו. ולפעמים יכול לדון לכף זכות בדבר אחד אך לא בדבר אחר, הכל על פי מידתו הוא. על כן אומר התנא 'הוי דן, פירוט, ראה שיהא בך מדות טובות שתהא כן טוב שתוכל לדון לכף זכות. על כן לפעמים יש דברים שנראה לבני אדם שאי אפשר לדון לכף זכות, אפילו הם חכמים גדולים, ואחרי כן בא אדם צדיק אחד ודן לכף זכות, כי הכל לפי זכותו (זאת זכרון ע"פ לא הביט).

ובאותו ענין ביאר את הפסוק בפרשתו: 'שופטים ושוטרים תתן לך וגו' ושפטו את העם משפט צדק', הגם שתשפטו את עצמך כראוי ותצדקו על עצמך שתתן לך המשפט בכל שעריך ובכל מידותיך, את העולם תדון לכף זכות. וזה 'ושפטו את העם משפט צדק', כמו 'ואשיבה שופטיך כבראשונה וגו' אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה' (ישעיה א כו). פירוט, כששופטיך יתקנו מעשיהם, כי יש לומר שזה פשוט שגם על צדיקים קאי, וכשהיהו טובים יחזיקו את כלל ישראל לטובים, אחר כך יקרא לך 'עיר הצדק קריה נאמנה', מה שאין כן קודם שמתקנים מעשיהם, אינו בכל ההזיקים לטובים, מפני הקלות לראות העבירות בעיניו (וזכרון זאת שופטים).

וכן שינונו במשנתו של הרה"ק מראדומסק זיע"א את מעלת הדין לכף זכות, כמפורש בדבריו בספרו 'תפארת שלמה' (פקקי אבות): 'והוה דן את כל האדם לכף זכות', ויש להבין בדבריהם ז"ל בזה, כי כאמורה מה יועיל ומה יוסיף הדין לכף זכות, הלא כלפי שמיא הכל גלוי וידוע ואם אינו כן מה יועיל שנדונו לכף זכות. אכן הנה"ל כי הורו לנו בזה גודל כל איש הישראלי ורב פעלו בדבריו בעולם הזה אשר לו הכח והיכולת להתעורר כן בעליונים

לזכר עולם יהיה צדיק

לזכר נשמת עמוד צלותהון ישראל כיק אדמור הנהיך רבי יוחנן סופר זצ"ל בן מורינו רבי משה גאב"ד ערלי נלב"ע י"ג אדר א' תשע"ו

ספיר ויהלום

הארה הסיידית לפרשת השבוע

סובביו, שכאשר יפוט את מעשיהם של אחרים לזכות, הרי שבאותה מידה הוא משפיע על כל העולם כולו, ואף הוא בכלל, שכן אם העולם כולו עומד בפני הצורך בהכרעה בין 'לחציו חייב' ל'לחציו זכאי', הרי שכשם שמעשיו שלו יכולים להכריע את הכף, כך בדיוק גם שפיתתו את מעשיו אחרים לטובה יכול להכריע את הכף לזכות. לפיכך באו דברי חז"ל בלשונם 'כף זכות', להזכיר לאדם למען ידע כי במה שהוא דן את חבריו, הרי הוא מכריע בזה את גורל העולם כולו.

* * *

ומצינו עוד באופני לימוד הזכות אצל הצדיקים על פי משנתו של הבעש"ט, בבית מדרשו של הרה"ק מסאטמאר זע"א שכתב דבר חידוש בספרו 'דברי יואל' (ח"א פ' נח קיד): 'נח איש צדיק תמים' (בראשית ו ט), אמרו חכמינו ז"ל בעבודה זרה (ו) תמים בדרכיו, צדיק במעשיו, ופירש"י ז"ל שם, תמים בדרכיו, עניו ושפל רוח, וכבר נתבאר, דעיקר שלימות הענוה להיות שפל רוח בפני כל אדם, לא בפני הקדוש ברוך הוא בלבד, ואם התורה הקדושה העידה עליו שהיה עניו, בודאי היה בשלימות מידה זו.

ולכאורה הא"ך היה במציאות שיהיה נח משער בשכלו שהוא גרוע משאר בני אדם שהיו בדורו. כי אף אם נימא שמצא איזה אופן לדון גם את בני דורו לכף זכות ולחשוך את עצמו יותר מהם, כדרך הצדיקים, וכמו שפירש הבעש"ט זל"ה במאמר המשנה (נגעים פ"ב מ"ה) 'כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו', דרצינו לומר שכל נגעי בני אדם שהאדם רואה בחוזה, הוא רק מנגעי עצמו, יען שיש לו מאותן הנגעים מומי בני אדם. אבל מי שהוא קדוש וטהור ואין לו בזה מאומה, אינו רואה גם אצל אחרים, ולזה הצדיקים כל בני אדם המה טובים בעיניהם יותר מהם, כי את עצמם המה חושדים לעולם בכל מיני חשדות.

אבל עם כל זה אצל נח, כיון שהקדוש ברוך הוא אמר לו בפירוש (בראשית יג) 'קץ כל בשר וגו' והנינו משחיתים' ורק הוא וביתו יבואו אל התיבה 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' (שם ז א), וכן היה שנאבדו כולם, והוא בעצמו ניצול מכל בני דורו. אם כן, על כרחך שהיה צריך להודות כי היה צדיק ביותר מהם, והא"ך נתקיים בו מדת ענוה בשלימות להיות שפל ברך בפני כל אדם שהיו בדורו. אמנם יש לומר לפי מה דאיתא במדרש רבה סוף פרשת בראשית, אמר רבי סימון... מנין שקב"ה עושה חסד עם הראשונים בזכות האחרונים, שנאמר (שם ו ט) 'ונח מצא חן בעיני ה', בזכות תולדותיו. ומבואר במפרשי המדרש שדרש סמוכין 'ונח מצא חן' 'אלה תולדות נח' (שם ט), שהיה הכל בזכות תולדותיו... כל התולדות שנמשכו מתולדותיו, האבות הקדושים וכל זרע ישראל שקבלו את התורה הקדושה, שעל ידי כל זה היה לו זכות להינצל מהאף והחיימה והדין הקשה שהיה שולט אז על כל העולם, ורמנא לצלן. ובהו יש לומר, שמצא נח מקום לחשוד עצמו שהוא גרוע מבני דורו, וניצול יותר מהם, הוא רק בשביל תולדותיו, ואינו בשביל עצמו כלל, ובהו דן אותם לכף זכות.

וענין זה כבר ביאר בקדשו הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זע"א בספרו 'קדושת לוי' ויצא לפרש הכתובים לפי דרכו: 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' ושפטו את העם משפט צדק'. דהנה הקב"ה שופט את כנסת ישראל בבוא יום המשפט בגודל רחמיו וחסדיו, אך צריכין אתערותא דלתתא לעורר את המדה של רחמנות למעלה, ועל ידי מה נתעורר אותו המדה של חסד, כשאנו למטה מתנהגים בחסד וממלדים זכות על כל איש מישראל לדון לכף זכות, ואז על ידי זה גם מלמעלה נתעורר אותו המדה, וממלדין גם עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים, ואם כן האדם מעורר בעובדא שלמטה השער העליון לפתוח שערי חסד להריק ברכה על כל זרע ישראל.

וזה שכתוב 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך', רצה לומר שאתה בעצמך תתקן ותכין המשפט של מעלה על ידי 'שעריך', והוא השערים שלך שאתה עושה ומעורר במעשיך. וזהו 'ושפטו את העם משפט צדק', רצה לומר כל איש ילמד את עצמו להתנהג לשפוט את העם משפט צדק, ללמד צדקה וזכות על כל זרע ישראל, ואז האדם מעורר השער של מעלה, ועל ידי זה יוצא בדן וזכאי במשפט של מעלה, כי במדה שאדם מודד מודדין לו.

וכן נמצא מפורש בדברי המדרש נתחומא: 'ושפטו את העם משפט צדק', שיהיו מטין את העם לכף צדק. אמר רבי יהודה רבבי שלום: שיהיו מטין וממלדין עליהם זכות לפני הקב"ה. ממי אתה למד, מגדעון בן יואש, שבימיו היו ישראל בצרה והיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא. שהיה הדור זל במצות ובמעשים, כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות מנהג עליו המלאך, שנאמר (שופטים ו יד) 'ויבא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכרך זה', בכח זכות שלמדת על בני. הוי 'ושפטו את העם משפט צדק' שיהיו ממלדין זכות על הדור.

* * *

ולהאמור יתבאר עוד מטעם הלשון 'כף זכות' בהקדם מה ששינו במסכת קידושין (מ): לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת או לו שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר (קהלת ט"ח) 'וחוטא אחד יאבד טובה הרבה', בשביל חטא יחידי שחטא אובד ממנו טובות הרבה. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת או לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר 'וחוטא אחד' כו', בשביל חטא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. ע"כ.

השקפה זו לפיה על האדם לראות את עצמו כאילו העולם כולו חציו חייב וחציו זכאי, מלבד מה שהוא אמת כלפי עצמו, למען יתחזק בעצמו לעשות מצוות ולהכריע את העולם לכף זכות, הנה יש בזה גם כדי להביא את האדם להתבונן וכונה כלפי

לזכר עולם יהיה צדיק

לזכר נשמת עמוד צלותהון דישראל כיק אדמור הנהיך רבי יוחנן סופר זצ"ל בן מורינו רבי משה גאב"ד ערלי נלב"ע י"ג אדר א' תשע"ו